

Ціна 2.50 дол.

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

УКРАЇНСЬКИЙ УНІВЕРСАЛЬНИЙ ЖУРНАЛ

Vol. XXXVI

ЛИПЕНЬ-СЕРПЕНЬ — 1985 — JULY-AUGUST

Ч. 425-426

“НЕСТИ ЛЮДЯМ ПІСНЮ...”

NOWI DNI

A Ukrainian Monthly published every month
except August by the Nowi Dni Co. Ltd.
in Toronto, Ont., Canada

NOWI DNI

Box 235
ETOBICOKE, ONT., CANADA
M9C 4V3

Tel.: (416) 621-2605

Editor-in-Chief: M. Dalney

Second Class Mail Registration Number 1668
International Standard Serial Number ISSN 0048-1017

1 YEAR SUBSCRIPTION — РІЧНА ПЕРЕДПЛАТА:

CANADA: Can. dol. 18.00 кан. дол.
U.S.A.: U.S. dol. 18.00 амер. дол.

OVERSEAS — ЗАОКЕАНСЬКІ КРАЇНИ:

Can. dol. 21.00 кан. дол.
AVIO — Can. dol. 30.00 кан. дол.

НАШІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

AUSTRALIA — АВСТРАЛІЯ:

Mr. T. Myronenko, P. O. Box 302
Parramatta, N. S. W. 2150 Australia
Mr. Z. Steciuk, 10 Bates Court
Jacana 3047, Vic. Australia
Mr. A. Komar, 62 Cullford Ave.,
Klemzig 5087, S.A. Australia

GR. BRITAIN — ВЕЛ. БРИТАНІЯ:

Mr. A. Bondarenko, 78 Kensington Park Rd.
London W. 11, England

U.S.A — СПОЛ. ШТ. АМЕРИКИ:

Чикаго і околиці:

Mr. D. Hrushetsky, 2635 Spruce Street
River Grove, Ill. 60171, USA

Філадельфія і околиці:

Mr. S. Jewsevskyj, 420 Woodhaven Place,
Philadelphia, Pa. 19116, USA

Бостон і околиці:

Mrs. L. Dijak, 115 Connell Dr.
Stoughton, Mass., 02072, USA

CANADA — КАНАДА:

Тандер Бей:

Mr. P. Swyrydenko, 133 Bethune Street
Thunder Bay "F", Ont. P7C 2G4

Засновник і редактор 1950-1969 П. К. Волиняк

Видає

Спілка "НОВІ ДНІ" з обм. відповідальністю

Мар'ян Дальний — головний редактор
Редколегія: Тоня Горохович, Василь І. Гришко,
Дмитро Кислиця, Олексій Коновал, Карло Рогов-
ський.

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

ПОВІДОМЛЕННЯ КОМІСІЇ ЗАХИСТУ ГРОМАДЯНСЬКИХ ПРАВ	1
Іван Кмета-Ічмянський — ПОЕЗІЇ	2
Василь Сокіл — ПРИХОДЬТЕ НА НОВОСІЛЛЯ!	2
П. Маценко — ШЛЯХЕТНИЙ ОБМІН ДУМОК ДВОХ МИСТЦІВ	5
Іван Лепша — НІНА МАТВІЄНКО: НЕСТИ ЛЮДЯМ ПІСНЮ	8
С. Дем'яненко — ЖИТНІЙ ХЛІБ І ВЕЛИКЕ МИСТЕЦТВО	9
Мар'ян Дальний — "ЖИТНІЙ ХЛІБ" І ДЕЩО ДО ХЛІБА	11
Редакція — ДЕВ'ЯТИЙ З'ЇЗД УРДП	12
Віталій Бендер — ДЖОН ГЮЗ І ЧУМАКИ	13
Я. Масляк — ВІТАЄМО З ЮВІЛЕЄМ!	16
Клавдія Фольц — СПОГАД ПРО М. Т. РИЛЬСЬКОГО	17
Володимир Мошинський — ФРАГМЕНТИ З МОГО ЖИТТЯ (4)	18
Марта Гарнавська — В ДОРОЗІ НА ЗАЛЬЦБУРГ І ДУБРОВНИК (3)	22
Стефанія Гурко — Г. РОА ТА УКРАЇНСЬКІ ДРУЗИ ЇЇ МОЛОДОСТІ	24
Дмитро Чуб — НОВИЙ ТВІР ІГОРЯ КАЧУ- РОВСЬКОГО	26
Яр Славутич — ПЕРША КНИЖКА ДРУГОЇ ЕМІГРАЦІЇ	27
Ф. Миколаєнко — РОЗПОВІДЬ УКРАЇН- СЬКОГО СТЕПУ	29
Віра Ворскало — ОБРАЗИ ЗИМИ В "МЕЖІНЬ МОГО ЖИТТЯ" Ю. БУРЯКІВЦЯ	30
І. Я-ні — "ШЕВЧЕНКІВСЬКІ ЧИТАННЯ" В САСКАТУНІ	32
Уляна Пелех — ЗУСТРІЧ З НАУКОВЦЯМИ, ВИСТУП І. ДРАЧА В ТОРОНТІ	33
Галина Навроцька — НЕРВИ, НЕРВИ...	35
Леся Богуславець — НЕЗАСЛУЖЕНА СЛАВА	37
Лариса Дончук, П. Данилюк, Г. Сірик і інші — ЛИСТИ ДО РЕДАКЦІЇ	39

На першій сторінці обкладинки — Заслужена ар-
тистка України НІНА МАТВІЄНКО

• Передруки і переклади дозволені за поданням джерела. • Статті з поданими іменами авторів не
конче висловлюють погляди редакції. • Незамовлених матеріалів редакція не повертає. • Редакція
не відповідає за зміст платних оголошень і застерігає собі право виправляти і скорочувати на-
діслані матеріали.

Література, наука, мистецтво, суспільне життя

ПОВІДОМЛЕННЯ КОМІСІЇ ЗАХИСТУ ГРОМАДЯНСЬКИХ ПРАВ КУК

Як вже раніше повідомила преса, уряд Канади створив Комісію досліджування воєнних злочинців (популярно званою Комісією Дешена), яку очолив суддя Жюль Дешен. Завданням цієї Комісії є провести слідство з метою виявлення воєнних злочинців, які могли б проживати в Канаді, та подати свої рекомендації урядові. У зв'язку зі створенням Комісії Дешена, українська громада, як і інші східноєвропейські громади, стала жертвою наклепницьких обвинувачень в колаборації з нацистською Німеччиною під час Другої світової війни. Ці безпідставні обвинувачення впливають з Центру дослідів нацистських злочинців у Відні, очолюваного Симоном Візенталем та його речника в Канаді Соль Литмана, які часто користуються советською зфабрикованою документацією, а преса їх розголошує.

Для координування, планування та ведення акції проти знеславлювання українців, Центральна Комітет Українців Канади zorganizувала Комісію Захисту Громадянських Прав, з осідком в Торонті, яку очолив адвокат Іван Григорович...

Комісія вже домоглася права репрезентувати Комітет Українців Канади перед Комісією Дешена. Коли в Торонті, Оттаві, Монреалі й Вінніпегу відбувалися публічні переслуховання, Комісія Захисту Громадянських Прав була там заступлена адвокатами. На адвоката Комісія найняла Івана Сопінку з Торонта. Тепер Комісія підготовляє зведення ("бріф"), в якому будуть заперечені наклепи в сторону української громади і яке буде передане Комісії Дешена. Комісія збирає документацію, зізнання свідків та інші допоміжні матеріали, які будуть використані для інформування преси, урядових чинників, парламентаристів і інших. Обговорюється можливість виготовлення документальних фільмів — одного про страждання українців під час Другої світової війни, а другого — про використання советських доказів і їх вплив на правосуддя. Однак, виготовлення цих фільмів, як і інші заплановані акції, буде залежне від фінансових можливостей Комісії.

Започаткована акція і її успіх вимагає багато зусиль і фондів, тому Комісія звертається до української громади із закликом допомогти у створенні МІЛЬЙОНОВОГО ФОНДУ Захисту Громадянських Прав. Рекомендується, щоб поодинокі особи

склали даток на цю ціль в сумі ста доларів або більше, а організації, підприємства і фінансові установи, більші суми. Збірку координує Центральна КУК, а пожертви можна складати або висилати до Централі й місцевих відділів КУК, Комісії Захисту Громадянських Прав, українських кредитовок, церковних і світських організацій та уповноважених збірщиків. Висилаючи пожертви, слід зазначувати, що це пожертва на Фонд Комісії Захисту Громадянських Прав ("Сивил Либертіс Комишен"). Кожен жертводавець одержить посвідку на прибутковий податок.

Адреса Централі КУК:

Ukrainian Canadian Committee
456 Main Street, Winnipeg, Manitoba R3B 1B6

У всіх справах зв'язаних з цією акцією проситься писати на адресу:

Civil Liberties Commission, 2445-A Bloor St. West
Toronto, Ontario M6S 1P7 Tel (416) 762-7888

ВСЕНАРОДНИЙ ЗДВИГ

Ювілейний Комітет 1000-ліття Хрещення України у Східній єпархії Української Православної Церкви Канади повідомляє, що 18 серпня 1985 р. на оселі "Київ" коло Торонта відбудеться Всенародний Здвиг, присвячений відродженню Української Автокефальної Православної Церкви 1921 р. у Києві.

Комітет просить усі громади й організації не влаштовувати будьяких імпрез у цей день.

ШАНОВНІ ЧИТАЧІ!

ЯКЩО ВИ ОТРИМАЛИ ОКРЕМИЙ ЛИСТ ВІД АДМІНІСТРАЦІЇ — ПОЛАГОДЬТЕ НЕГАЙНО СПРАВУ ВАШОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ, БО МИ ВЖЕ НЕ МОЖЕМО ВИСИЛАТИ "НОВІ ДНІ" БОРЖНИКАМ!

РОЗДУМИ РОКІВ ПОСИВІЛИХ

(Секстина)

Ів. С. Ікерові-Керницькому
(незадовго перед його віч-
ним спочинком...)

Які роки, які стежки снував я!
І весни й гурагани на путі...
Вже й срібних "70" швидких минає,
Шепчу паперам: "рідні, шелестіть..."

Бо думам-мріям вікон я не зачинаю,
Та й страх втіка, хоч вечір стеле тінь...

ГОЛОС ТАЇНИ...

Падає-кружиться листя,
Ношу на вишні рве вітер...
Вліті пишалась намистом,
Сонцю вклонялося віття.

Вишне, шепни "шелест-слово"!
Страшно тобі умирати?
Шелест листочків промовив:
"Вийде в красі наша мати..."

2

Думи-рої налітають:
Атом... Галактик мільйони...
Хлопчик я — з мріями в гаю...
Хрест... І Пробиті Долоні...

Мова йде: всесвіт — пустеля...
Людоньки-генії! Ой ні...
Зоряне диво, рай-стеля —
Вічні малюнки Господні...

ФЛЬОРИДСЬКІ НАСТРОЇ...

1

Мене діждалась на Фльориді пальма,
Мов вірний друг... І ось — той день ожив,
Як буря-гнів трощила людські гальми,
І берег океану затужив...
Я пальму обіймав, шептав мов Галі:
"Голубонько, устоїмо, щоб жить..."

2

(Цикл пісенний...)

Не лови, не бери у полон мене, —
Пісне-журо! Поснуть наші грози.
Блакить — мрія одружиться з пломенем,
Бо постеле килим на дорозі.
Блисне вість з України (не спомини...):
"Ми — ДЕРЖАВА! Ой, гомони, гомони!"

ПРИХОДЬТЕ НА НОВОСІЛЛЯ!

— Катре! Прийшов твій Петька! Прокинься! —
дівчина термосила подругу. — Ти чуєш? Петька
кличе.

Катря схопилась з ліжка, нестямно заблимає
очима:

— Що? Хто кличе?.. Ох ти! Задрімала... Зда-
лося бозна-що! А де ж він?

— У коридорі. Сказав, щоб вийшла.

Катря похапцем закуталась у сіренький хала-
тик, від чого зробилась зовсім малою дівчинкою,
і вибігла з кімнати гуртожитку. Петро, худий,
довготелесний, проходжувався в кінці коридору і
здався Катрі збентеженим. Вона кинулась до ньо-
го:

— Ти чого? Що сталося?..

— Ходімо на вулицю, — загадково сказав він,
— розкажу.

Вони зайшли до молодого скверика біля гурто-
житку і сіли на лаву. День був теплий, але Катря
мерзлякувато куталась у свій флянелевий хала-
тик. Петро поклав руку на серце і рухом фокус-
ника вихопив з кишені папірець.

— Що це? Ніколи не вгадаєш! Ордер! — не
втерпів.

Катря аж охнула:

— Таки дали?

— Слухай, я прочитаю, — урочисто промовив
Петро. — "Виданий товаришеві Левадному Пет-
рові Семеновичу..." Ти чуєш, як величають?.. "У
будинку номер десять по Вузловій вулиці в квар-
тирі номер чотири надається кімната вісім квад-
ратних метрів..." А? Солідно?

— Я давно казала, запишемось — швидше да-
дуть! — весело сказала Катря.

— Я теж так само сказав у завкомі: ми тепер
молода сім'я і нам по закону належить окрема
кімната. Сьогодні вранці викликав мене голова і
каже: "Щоб до завтра вас і духу не було в гур-
тожитку! Вимітайтесь!". І ще сказав — на пере-
їзд дадуть необхідний транспорт.

— Бери не менше двох п'ятитонок! — засмія-
лась Катря.

— Ні, ти вдумайся, без жартів, — сказав Пет-
ро. — Серйозно вдумайся. Як цю подію назвати?

— Історичного значення подія! — серйозно
сказала Катря.

Петро зважив на долоні ордер.

— На, подерж і ти.

Вона обережно взяла папірець на обидві доло-
ні і підняла їх угору.

— Оце вага. Вісім квадратних метрів!

— Ясно, — погодився Петро. — Кімната за-
конна!

— А ти мій законний муж, — притулилась до
нього Катря.

— Незручно, люди дивляться, — він злегка
відсунувся від неї. — Ось переберемось...

Наступного дня вони прощалися з гуртожитком. Дехто був незадоволений, але Петро запевнив:

— Почекайте до получки, слово честі, хлопці, — таке новосілля справимо!

Він вийшов на вулицю з двома чемоданами, Катриним і своїм, в яких умістилося все їхнє майно. Катря в авосьці несла ще якісь дрібнички.

Майже всі, хто був на цей час у гуртожитку, повиходили з кімнат, із смутком і заздрістю проводжаючи щасливців.

— Не журіться! — жартував Петро. — Ми в гості ходитимемо!

— Щасливо! — махали руками друзі, стовпившись на східцях перед входними дверима гуртожитку.

В автобусі Катря і Петро стояли на задній площадці і крізь шибку сумно дивились, як віддалявся від них будинок гуртожитку.

— Чесно признаюсь, мені щось ніяково... — зажурено сказав Петро. — Як-не-як, жили дружно, мов одна сім'я... Жаль...

— Це діло звички, — сказала Катря.

— Дуже можливо, — погодився Петро. — Власне кажучи, які можуть бути сумніви? Доведеться одвикати. У нас же тепер своя сім'я. І своя окрема кімната!

Катря від задоволення міцно, аж зіщулилась, стисла його руку.

— Не бійся, все буде гаразд! — посміхнувся Петро.

— Ще далеко? — запитала Катря.

— На завод буде трохи далі їздити. Раніш прокидатимемося, правда?

— Я не уявляю! — Катря сплеснула руками. — У нас окрема кімната! Не віряться.

— Це ти точно сказала! — підтвердив Петро. — Я теж не вірю.

— А це багато вісім квадратних метрів? — удавала наївну Катря.

— Як оцих два автобуси. А може, ще більше.

— На колесах?

— Ага! — Петрові сподобалась гра. — І ми з тобою покотимо.

— Не хочу циганського життя! — запротестувала Катря.

— Гаразд, ніякого автобуса і ніяких колес! Ми житимемо в кімнаті з міцним фундаментом, надійною стелею і непорушними чотирма стінами. Уявляєш?

— Ні, — посміхалась Катря.

— Тоді дивись: отак двері, вікно буде тут, а навколо стіни, одна стіна, друга, третя і четверта. Оце наша кімната. В ній житимемо ми. Сьогодні, завтра, все життя вдвох у своїй кімнаті. Що ти скажеш?

Коли вони зайшли до своєї кімнати, відразу помітили, що з четвертою стіною щось не гаразд. У ній з'яв чималенький пролом, з якого виглядав заповнений штукатуркою присадкуватий чолів'яга з рудими вусами. Він вправно орудував замашним ломиком, під дарами якого легко розсипалася нетривка перегородка.

Катря і Петро зупинились на порозі ошелешені. Вусач, одіклавши набік свій інструмент, пояснив:

— Відновлюю те, що було.

— Ви не маєте права руйнувати будинок! — вигукнув Петро.

— А, власне кажучи, хто ви і як сюди зайшли? — поцікавився вусач.

— Ми тут житимемо, — сказали вони разом. — А двері у вас навстяж...

— В такому разі, сідайте, — запросив вусач.

Але ніхто не сів. Петро поставив біля своїх ніг чемодани і потер руки. Вусач глянув на нього і запалив сигарету.

— Я вам усе поясню, щоб у вас не було ілюзій. Оця житлова площа, — він обвів рукою навколо себе, — належить до кімнати, що за стіною. Там нас живе четверо. На десяти квадратних метрах, ви розумієте? Але я не б'ю на ваші почуття. В тому, що мені тісно, я сам винен. Будь ласка, переконайтесь, — ця перегородка тимчасова... Він турнув її ногою, посипалася штукатурка. — Я її сам поставив. Це було ще в роки післявоєнних труднощів. Мені дали всю цю територію на вісімнадцять метрів, а тут саме приїхав друг, і я йому відгородив куток. Правда, благородно? Ми довгі роки жили разом. Він був одиникий і хворий...

— Він помер? — тихо запитала Катря.

— І я тепер вважаю, що... Раз я поставив цю стіну, то я її й розвалю. Що ви кажете? Я не правий?

— Але ж у нас ордер, — нерішуче почав Петро. — Ось він.

— Це папірець, а я жива людина, — сказав вусач.

— А ми? Ми, по-вашому, хто? — захвилювалась Катря. — Ми не люди, не живі люди? Ми сім'я, молода радянська сім'я і маємо право на окрему кімнату!.. У нас будуть діти...

— Стривай, ти щось не те говориш, — намагався зупинити її Петро.

— Не перебивай! — вона мало не відштовхнула його від себе. — Кажу те, що треба. Хай він знає, що в цій кімнаті житимемо ми, і хай у нього не буде ілюзій. У нас ордер. Дай, я його прочитаю, — може, громадянин неписьменний... Слухайте... "в будинку номер десять у квартирі номер чотири кімната вісім квадратних метрів..." Правильні номери?

— Оце так номер! — посміхнувся вусач.

— Ви що смієтесь? Ану забирайтесь геть з нашої кімнати! — дзвінко вигукнула Катря. — Чуєте? Щоб і духу вашого тут не було! Вимітайтесь! Інакше... Інакше я вам обірву ваші вуса!

Петро перелякано глянув на свою дружину: яка несподівана активність виявилась у цієї маленької жіночки!

— Катю — заблагав він. — Хіба ж можна так?..

А вусач з усією серйозністю сказав:

— Ви, шановна громадянко, вусів моїх не чіпайте. Це хуліганство. Доведеться звернутись до міліції.

— Не лякайте! — вигукнула Катря. — Я сама її покличу. Побудь тут, Петю, щоб він нікуди не втік, я збігаю...

— Не клопочіться, — зупинив її вусач. — Телефон у коридорі. Можете подзвонити. Нуль два.

— Без вас знаю!

Сержант міліції поважно вислухав обидві сторони, скрушно похитав головою і сказав:

— Складемо протокола. Передамо до суду. Ану, тихо!

— Я протокола не підпишу, — заявив вусач. — Це насильство.

— Будьте обережні з виразами, — насупив брови сержант. — Ви підпишете добровільно, без насильства. Як миленький підпишете.

— Гаразд, — сказав Петро. — Ми підпишемо, але що це нам дасть? Будемо чекати суду?

— Вам нема чого хвилюватись, у вас ордер, ви тут і лишайтесь, у своїй кімнаті, — заспокоював сержант. — А ви, громадянине, ідіть до своєї і серйозно подумайте. Може, прийдете до мирного співіснування. А тим часом підписуйте протокола!

Все одно я боротимусь за справедливість, — заявив вусач, підкоряючись наказу сержанта.

— Це благородна справа — боротись за справедливість, — похвалив сержант і на прощання вклонився Катрі. — А ви, молодожони, розташуйтеся, як дома...

Представник влади, виконавши свій обов'язок, пішов собі, а вусач розгублено постояв якусь хвилину, беспорядно знизав плечима і, нічого не сказавши, повернувся через пролом у стіні до своєї кімнати. Молодожони зняковіло мовчали. Їм чути було, як сусіда за стіною довго не міг заспокоїтись: торохтів стільцями, кашляв, зітхав і кречав. Петро подумав, що, можливо, слід було йому щось втішне сказати, але не знайшов відповідних слів і сів на чемодан. Катря теж сіла поруч нього і поклала на коліна авоську. Вона також подумала, що якось недобре починається їхнє життя у власній, ізольованій кімнаті...

— Ви, молоді люди, — раптом пролунав голос сусіда, — взагалі занадто рано прийшли. Через десять хвилин від так званої вашої кімнати нічого б не лишилось. Я б закінчив розвалювати стінку і все було б пост фактум. Так що ваше, а не моє щастя...

— А ми й так щасливі люди — сказала Катря.

— І, крім того, взагалі можете мені дякувати, що я вас не вигнав звідси, — без усякої погрози сказав сусід.

— Ми дуже вам вдячні, не знаємо, як вас по батькові...

— Це зараз не має значення. А коли хочете, звіть мене Петром Семеновичем.

— О! — зрадив Петро. — І мене так само, Петром Семеновичем!

У проломі стіни з'явилось обличчя вусача.

— Жарти тут ні до чого, — буркнув він.

— Можу паспорт показати, будь ласка. А її звуть Катериною Павлівною, вона дружина моя.

Покажи свідоцтво... Ми через це й кімнату одержали.

— Вітаю вас, я дуже радий, — прогук вусач і зник в проломі.

Знову запала непевна тиша. Петро раптом схопився з місця:

— Власне, чого ми сидимо? Давай розташовуватись! В чому справа? Сержант сказав, будьте, як дома!

Він підхопив чемодани і переніс їх до вікна, діловито оглянув кімнату, вирішив, що для чемоданів зручніше місце буде у протилежному кутку, відніс їх туди і знову хазайновито обдивився навколо.

— Все прекрасно, але одного ми з тобою, Катре, недовраховали, — занепокоївся він. — Ти догадуєшся? Де наші ліжка? Де ми спатимемо? Ні, ти вдумайся, — до мене тільки зараз дійшло, що нам тепер доведеться самим купувати собі ліжка. Я ж ніколи в житті не робив цього. А скільки коштує ліжко?

— Не знаю, — призналася Катря. — Я теж ніколи не купувала.

— Що ж нам сьогодні робити? На чому ляжемо спати?..

Вони задумались, а за-стіни пролунав голос:

— Я вам, молодожони, можу запропонувати розкладушку.

Це було так несподівано, що молодожонам ніби все це вчулось. Вони прислухались. За стіною панувала тиша.

— А ви не соромитесь, — озвався далі сусід, — Діло життєйське. Але коли я заважаю...

— Ні, ні, — запротестувала Катря. — Залишайтеся, будь ласка.

— Дуже вдячний, але сьогодні ми переночуємо у знайомих. А ви розташуйтеся по-сімейному... Він просунув крізь дірку в стіні розкладушку. Петро зворушливо сказав:

— Ми вам цього ніколи не забудемо.

— Так, так, — додала Катря. — Ви хороша, чуйна людина...

Сусід махнув рукою і зник з пролома. Трохи згодом було чути, як він, грюкнувши дверима, вийшов з хати.

Катря поставила серед кімнати розкладушку, сіла і сумно сказала:

— Але де ж подушки?

— Я й сам не знаю, що робити, — в тон їй відповів Петро. — Вперше в житті дають окрему кімнату, і май з нею клопіт!

Катря мрійно сказала:

— Все-таки чудово мати окрему кімнату!

— Я б не сказав. Власне, — поспішив поправитись Петро, — я хотів сказати, що все це мені незвично. Ти ж уяви, змалку жив сиротою по чужих хатах, своєї ніколи не мав і не знав. То сусіди брали до себе, потім віддали до дитячого будинку, а далі — інтернат, ремісниче училище, армія, завод! Усе гуртожитки та гуртожитки! Красота як жилося! Дружно, весело, як у рідній сім'ї. А тепер, бах..

Він глянув на дірку в стіні.

— Нічого страшного, — сказала Катря.

П. МАЦЕНКО

ШЛЯХЕТНИЙ ОБМІН ДУМОК
ДВОХ МИСТЦІВ

— Я й не боюсь. До всього доводилось призвичаюватись, — примирливо сказав Петро. — А тут не така вже й біда...

— Яка біда? Радість!

— Я ж і кажу...

Вони помовчали, потім Петро зауважив:

— А все-таки оту дірку треба затулити.

— Сусід розламав — хай і замурує! — сердито сказала Катря.

— Але поки що треба хоч чимось завісити.

— Моїм халатиком.

Почало смеркати, а вони сиділи на розкладушці і не знали, з чого почати. Чемодани стояли нерозпаковані...

Катря все ще дивилась на дірку в тіні, і їй спало на думку, що халат буде замалий, щоб затулити пролом. Петро, ніби згадавши її думку, сказав:

— Взагалі, може, й не треба замурувати дірку. Розширимо її, щоб були двері. А чого ні? Сусіда, видно, не поганий...

— Я нічого не маю проти нього, — погодилась Катря.

— І він має рацію відносно справедливості — по павзі додав Петро. — Я його розумію і скажу завтра про це в заквоті.

— Про що? — насторожилась Катря.

Петро заходив по кімнату.

— Та про все це! — вигукнув. — Про кімнату та про сусіда! Подумаєш, — окрему кімнату дали!.. Люди зазрили! І мені зовсім не жаль, коли б її й не було...

Катря не зводила з нього переляканих очей, повних сліз.

— Ти що надумав? — прошепотіла.

— А в чому справа? — не вгавав Петро. — Хай вона йому залишається. Треба бути чуйним. Адже він не пожалів кутка для свого друга.

— А що ж ми робитимемо? — безпорадно запитала Катря.

— Повернемось до гуртожитку! Ти уявляєш, як нас там зустрінуть!

— Там же на нашому місці вже інші живуть! Ти збожеволів! — кинулась до нього Катря.

Петро пригорнув її до грудей і розгублено сказав:

— Пробач... Мелю бозна-що. Це у мене від незвички. Вперше в житті. Але я звикну, даю слово. Окрема ж кімната у нас!.. Це чудово, ти права. І на новосілля всіх з гуртожитку запросямо! Такий бенкет справимо! Правда ж?.. Чого ж ти плачеш?..

Один випадок в листуванні до мене О. Кошиця зупинив мою увагу й пригадав мені його листа з 6. IV. 1940 р. Той лист особливо цікавий і частину з нього переписую:

"...Послав Вам ноти (музику — П. М.) М. Бойченка. Дивіться самі, що воно є. Що торкається мене, то без огляду, що Бойченко є мій приятель, колишній мій акомпаньатор Студентського хору, брат мого близького друга, високоосвічена людина, естет найделікатнішого гатунку, і може, найкультурніший між сучасними українцями — все ж, переглянувши його знування над українською піснею (в гармонізації — П. М.), я написав йому, що ніяк не можу погодитись з такою трактовкою пісні взагалі, а української зокрема". (Див. про це у "Відгуки минулого — Кошиць в листах до П. Маценка", 1954 р. "Культура й Освіта", Вінніпег, стор. 31-32.)

Листування двох визначних мистців-друзів свідчить про їхню толерантність та високу особисту культуру. Зміст їх листів — це "вірую" обох мистців щодо відношення до народної пісні, це два світи розуміння і вони напевно будуть цікаві для читачів взагалі, не тільки для музиків.

Лист О. Кошиця з 23-го лютого 1940 р.:

"...Тепер щодо нот, за які я щиро дякую. Друже, Ви знаєте мою одвертість, тож я з нею й звертаюсь до Вас, і хочу, щоб Ви зрозуміли мене та не взяли моїх слів неправильно. З принципами Вашої гармонізації народних українських мелодій в межах їх форм я ніяк не можу погодитись. Я тієї думки, що пісня повинна бути піснею. В її художній обробці треба вживати і її художню мову, тоді все буде природним, логічним, ясним, оправданим і зрозумілим. Пісня в своїх криївках має незлічимі скарби власних форм музичного вислову, безліч їх зворотів, нюансів і динаміки. Сам сюжет її дає просто в руки повну програму розробки. Чого ж шукати того всього десь інде, і навіщо розповідати українську казку чужою мовою, коли вона вродилась в українській мові, яку Ви знаєте! Крім того пісня в мелодичнім підкладі дає й свою гармонію. Вона кричить і вимагає її голосно, ясно й власно. Нащо ж викручувати їй руки й ноги за всіма правилами "модернізму", щоб показати тільки, що вона може бути й такою! Коли ж Ви робите не якебудь, вибачте, *morceau*, а пісню, чи колядку, то дайте ж їй! Коли ж Ви пишете щонебудь як *reverie*, *fantasie*, чи як там ще, тоді можете "вживати" ту нещасливу мелодію яким хочете боком

і ніхто Вам не має права слова сказати. Але ж — пісня є пісня. А коли ми кажемо "аранжувати" пісню, то б то привести дитину в стан дорослий, то треба розвинути те, що вона має, а не начіплявати на неї чужого, перемальовувати її та примушувати говорити чужою незвичкою й непотрібною мовою. Через те саме, деякі наші аранжовки звучать цілком чужими. Там же, де, Ви опрацюєте оті ембріони української пісні, які можна знайти тільки в гірських пущах, та які мають більш археологічну, ніж мистецьку цінну, — там Ваша обробка набирає характеру швидше гіпотези, чи хемічного експерименту, ніж обробки в нашому розумінні. Те ж треба сказати і про голосоведення, цебто мову поліфонії — вона не українська, а якась загальна...

Любий Друже! Не кажу це все Вам в образі, Ви маєте свої погляди і не мені Вас вчити, але те, що зараз скажу, це моя найглибша ВІРА, то що переконання, це моя музична істота, і я говорю інак не могу, бо не вмю брехати. Це є випробуваний і виправданий підклад всього мого музичного чину й дух моєї творчості, чи на папері, чи на естраді. І коли б мої принципи були неправдиві, або штучні, видумані, то знайшовся б на світі хоч один чоловік, не кажу вже про критику, який закинув би мені чи "незнання" чи "мистецьку неправду". Але я щасливий, що такого закиду за свій вік не чув. Тому хочу вірити, що думаю правдиво, через те й кажу одверто. Я хотів би, Друже, щоб Ви співались у пісню, відчували її, пожили нею хоч один мент, забувши увесь чужий хлам, яким набивали нам голову в музичних школах. Тоді б вільно запрацював закон асоціації, що дає ґрунт і простір мистецькій творчості, і прокинуться у Вашій душі голоси Ваших предків і рідна земля пригорне Вас до своїх грудей та дихне на Вас своїм життєтворчим духом. Скупайтесь у святих водах Йордану нашої пісні не розумом, а серцем, і "очиститесь" та заспівайте хвалу Всевишньому натурально чистим українським голосом, а не, наприклад, "французьким носовим звуком". Бо боже нехай буде Богові, а кесареви киньмо... Кесарю.

Ви ж є не тільки музикант, Ви ж поет найчистішої води і найделікатнішої вдачі! Чого Ви не хочете цього? Оце є єдине, що у Вас мені не зрозуміле, Друже. А як би я хотів!

Є одвічна істина: "Коли не хочеш мати ворога — не позичай грошей", а щодо музиків: "Коли не хочеш сваритись, не говори того, що думаєш про їх працю. Але ж ми з Вами не тільки музиканти, а щось трохи ширше й більше, а до того ще не належимо до "третього сорту" людей, що не можуть говорити спокійно на високі теми, а розходження в думках вважають сваркою й причиною ворожнечі. Через те, Друже, й пишу Вам так, а на доказ останніх слів — хочу мати від Вас скоро й докладного листа".

Лист-відповідь М. Бойченка з 1 квітня 1940 року:

"Бажання докладно висловити Вам свої погляди на музику привело до того, що я й досі не

скінчив і не вислав до Вас цього листа. Я дуже зайнятий... Але лишаю все, бо докори сумління всеодно перешкаджають мені спокійно працювати. Тому хоч дуже сумарно постараюся вияснити Вам, щоб і "це єдине в мені не було для Вас незрозуміле", оцю темну точку моєї істоти.

Ви завзиваєте мене "очиститися". Може я саме й очищуюся, бо в день архангела Михаїла 1938 р. закінчив оркестрацію останньої моєї композиції, написану для франкфуртського радіо (через європейські події я навіть і не думав її нікуди посилати). З того часу не пишу нічого. Не маю навіть фортепіана в себе. (...) Отже, я цілком ізольований від зовнішньої музики. Хіба це не очищення? Але передбачаю, що воно не поверне мене в лоно "православної" народної пісні. Вона потрібна, як вихідна точка еволюції музичного розвинення народу. На неї можна опертися для дальшого поступовання. Але задовольняється тим, що стоїш на цій точці не сміє народ будучого. Це ж тільки дитина. Прегарна, кохана дитина, що лежить в колиці з "шовковими вервочками, золотими бильцями" й зо своїх блакитних едвабних пелюшок усміхається тобі, щебече й промовляє Божу правду... Оцю кохану дитину Ви показали світові: устами младенця оповіли йому правду чисту про наш народ. І світ відчув чистоту цієї правди й побачив чарівну усмішку незайманої дитини.

Але дитина мусить вирости, й виростає. Дере едвабні пелюшки, розриває шовкові вервочки, ламає золоті бильця. Вона робиться свідомою людиною. Хто знав її в колиці, може не пізнати в дорослому віці... і не пригорне (тоді) рідна земля до своїх грудей власного сина, а дихне на нього смородом задрісної ненависти...

Я боронюся від закиду, що моя музична мова не українська, як і *голосохід*. Саме в нашій пісні, в самій її горизонтальній (поземній) лінії так немало заборонених консерваторією ходів на велику сексту, септиму. Іноді вона немов заскакує до чужої хати, не в споріднену тонацію, відчиняє туди двері й звідти тягне повітря, йде протяг, що перекидає спірні звуки тонічного акорду. Кажу "немов", бо цей скік часто (ні, майже завше) не є модуляція мелодії, але тільки більший, багатіший монодійний вираз первісної тонації, яка однак, не є мажор, або мінор, але щось іншого, консерваторіям незнане. Якщо дати тут дорогу вільним асоціаціям, то саме тут і впадеш у жолоб консерваторських тризвуків семиступенної мажорної гами з ласкавим допущенням зниження, або підвищення ступенів (в разі безвихідності). Такі асоціації, якщо не здобуті безпосередньо в консерваторії, то прийшли, проссалися в підсвідомість культурної людини через консерваторію.

А вслухуючись в пісню, не в одну, дану, але в море глибоке їх, відчуваєш більше ніж лагідний мажорний чи мінорний тризвук. Я знаю музиків, що в акорді мажорного тризвуку до-мі-соль чують ще додаток до нього нагорі сі бемоль. І це зрозуміло, бо натуральна скала звуків охоплює й більше, маючи в увазі її акустичний ряд із 16 звуків.

З історії музики видно, що в контрапункті музики вживаємо поступово перший, другий, третій, четвертий і шостий (4 і 6 — повторення перших двох і третього). До 5-го прийшли не скоро. Благонадійний тепер зо всіх боків мажорний тризвук довго не годився для закінчення.

Але подивіться ще раз на натуральну скалю. Одночасно (акордово) звучить справжній дисонанс. Правда, він ослаблений відділенням від основного тону, але він є й його чути. Це лишалося несвідомим. Але вже від ста років почалося підкреслювання конкордія дискорс. Якви не какофоністи модерної музики, то поволи й тому скорше вияснилась природність, логічність і оправданість так званого "дисонансу". Замінім слово *природність* словом *натуральність* і возопійм: чи може натуральна скаля бути ненатуральною? Отже, вона природна. Звідси цілковито оправданий сучасний стан еволюції музичної творчости, принаймні у принципі.

Певний фізіологічний стан розвинення вуха обумовлює допустимість звучання дисонансу — як вихідного моменту. (Раніше це допускалося лишень на слабих місцях такту, або... і т. д. як цього навчають у консерваторіях)

(Тут подано музичний приклад, який ми опускаємо, але подаємо тільки думку словами. П. М.) В 1852 року Ліст писав до Вагнера, що "Один акорд нас зближує більше, ніж всі фрази цілого світу". А що нас зближить? Який акорд міг би нас зблизити почерез океан-море? Через горен душі композитора проходить не тільки народна пісня. Душа переломлює, вигранює в собі весь світ. В ній сонце й зорі звучать. А чи можна хор небесних світил передати тризвуком?

Народна пісня це — літавець (метеор), що зірвався з великої матері-зорі й упав незгаслим у душу. Чи не вільно композиторові оповісти про цілу зорю? Коли ж так, то вже а-пріорі повинні думати, що там у небі не все так просто й звичайно, як тут на Землі. Душа наша зоряна з походження й лиш затемнена інтелектом. Освідомивши собі це, не дивуймося, що в небі можуть бути інші гармонії. Непризвичаєність може вразити так, що можна не пізнати в ній логіки й заперечити їй повністю всяке існування, причисливши до категорії какофонії.

Говорю це не за себе, а взагалі про еволюційний поворот модерної гармонії.

Бачу, що коротко й стисло не можливо висловити найважливіші пункти питання. Тому, може, Ви й побачите незв'язаність моїх думок. Але я не вимальовую і голову і хвіст кожної думки, бо переконувати Вас ні в чому не хочу. Наскіцовую це тільки для того, щоб хоч трошки освітити "темну точку" моєї істоти. А вона складна. Як гляну на себе з боку об'єктивним оком, то константую, що дуже складна. Через це й життя моє таке. Я все це розумію, а інші ні. Для другого це могло б стати трагедією (я їх і пережив чимало), але я знаю, що йду невпинно до більшого розвитку. І тим щасливий. І хоч тяжко мені, але й легко. Бо небо шле сили нести тягар...

Ви назвали мене поетом, тож ось Вам уривок:

"І раптом там, з безкрайого простору
Зірвався вітер. Вихорить він, рве.
І страх бере.
У хмарах грім, а з моря
Бурхлива, буйна буря в берег б'є.
У бурунах страшних кричить, ридас;
Зо стогоном жене на беріг, у пісок
Жене в жахливих хвилях смерть.
І знову б'є. І розбиває
Об скелю, де стоїть пророк,
Шум морських ущерть."

Та що писати! Говорити, говорити з Вами хоч я... На закінчення ось Вам уривок з музики до моєї історичної трагедії: "Сцена в монастирі. "Мазела й його мати" (Це 13 тактів музики, які ми минаємо, — П. М.)

Отут усе ясно, природно й зрозуміло. Чи не так?... Такий образ може бути достойним Вашого пера, в якому також відблискується Ваша вдача талановитої, незвичайної людини, котру я завжди сердечно люблю.

Обнімаю Вас, Ваш М."

СКОРОЧЕНА АВТОБІОГРАФІЯ МИКОЛИ БОЙЧЕНКА

Микола Бойченко закінчив у Києві університет 1918 р., а консерваторію 1919 р. Від цього року і до 1922 р. був професором гармонії і диригентом Народної консерваторії в Києві. У 1922 р. був організатором і диригентом хору в Румунії. Від 1924 р. й до 1929 р. давав лекції в Консерваторії Св. Цецилії в Римі про "нові принципи композиції". Цю нову працю надруковано книжкою. 1925 р. був запрошений на посаду професора Консерваторії у Флоренції. 1929-1930 році був професором історії музики в консерваторії в Кишиневі, де організував хор, з яким давав концерти в Т-ві ліричних артистів, а потім і в опері, і був там диригентом. В 1931 р. в Швейцарії і в Парижі були концерти, присвячені його творчості. Від 1932 і до 1936 р. був директором Вищої музичної школи в Чернівцях. Тепер (1945- р. — Ред.) живе в Букарешті. Написав коло сотки творів.

ВІД РЕДАКЦІЇ:

Капітуляція Румунії в 1944 р. застала Миколу Бойченка в Букарешті. Його намагання виїхати після війни на Захід не мали успіху, не зважаючи на старання чинників деяких західних держав. Був, мабуть, арештований советськими поліційними органами і слід по ньому загинув.

НІНА МАТВІЄНКО: НЕСТИ ЛЮДЯМ ПІСНЮ

Пояснюючи популярність у слухачів співачки Ніни Матвієнко, художній керівник Державного заслуженого академічного народного хору України імени Григорія Верьовки, Анатолій Авдієвський сказав:

"Вона йде до слухача найкоротшим шляхом — від серця. Я досі пам'ятаю той день, коли Ніна прийшла у хор на екзамен. Перша пісня у її виконанні була надто жалібна. Про те, як "він поїхав, листів не пише, а вона залишилася з дитиною одна..." Щось подібне до цього. Ми попросили Ніну заспівати ще і, порадившись, пропустили одразу на третій тур. Співачка оцінила рішення комісії як неблагополучне і на другий тур прийшла з романсом. Але ми прохали її ще раз проспівати "мамині пісні" з рідного села на Житомирщині. Було таке враження, що співає душа людська".

Виростала Ніна Матвієнко в багатодітній родині. Пісню чула від мами, старших сестер. У школі більше подобався спорт, аніж лекції співів. Одначе мовчки поратись по-господарству в хаті чи на городі ніколи не могла — завжди співала. Були хвилини, коли мріяла стати артисткою.

Під час навчання в студії Ніну запросили співати соло у самому хорі. Згодом, ставши солісткою у славленого колективу, вона закінчить університет, щоб вести справу запису, відродження й популяризації забутих народних пісень на фаховому рівні. Та сенсом її життя залишиться сцена, яка дарує слухачам чарівну пісню.

Із усіх гастрольних вражень чи не найсильнішими залишаються спогади про поїздку до Канади та концерти хору, на яких було багато канадців українського походження. Тоді Ніна виконувала одну з пісень Олександра Білаша на слова Дмитра Павличка "Лелеченьки". Ця пісня про те, як лелека, знесилівши в дорозі, не може долетіти до рідних місць, відтак просить журавлиний ключ донести його туди на крилах хоч мертвого... Коли її слова пролунали, у залі запанувала зворушлива тиша.

Голос у заслуженої артистки України Ніни Матвієнко відзначається чистотою, ясністю звукотворення, витонченістю та розмаїтістю інтонацій. "Це — справжнє народне сопрано!" — кажуть про нього фахівці.

Викликає захоплення й репертуар співачки. Випадкового твору там не знайдете. Перш ніж збагнути кожен порух мелодії, кожен фразу тексту пісні, Ніна Матвієнко інколи виношує її цілий рік. Співачка має повне право сказати "Пісня чиста, мов дитя".

Артистку хвилює, що усіх пісень не переспівати. Бо ж на рідному Поліссі, звідки постійно черпає поповнення репертуару, їх так багато, що, як говорить її ненька Антонія, "можна втопитися у них". Яке ж тут розмаїття веснянок, гаївок, колядок, щедрівок, весільних, коліскових, купальських, косарських пісень... Яке безмежне море, створене народним генієм протягом віків!

Мама для Ніни назавжди залишається першою порадицею і критиком. Одного разу під час концерту в Колонній залі Київської філармонії Ніна підійшла до літньої жінки й подала їй руку. Вони стали поруч, перемовилися одними лише поглядами та й вступили разом:

Саджу редьку, саджу редьку,
Саджу поливаю...

Голоси матері і її доньки Ніни так добре гармоніювали, так щиро так проникливо промовляли кожне слово, що зала завмерла, слухачі затамували подих, зачарувавшись українською народною піснею. Одного вела та пісня росяними лужками, іншого — розмаєм яблуневого саду дитинства, третього — синім плесом Дніпра-Славутича, і кожному нагадуючи своє — неповторне, найкраще, найсвятіше.

МІНІ-СПІДНИЦІ Й КОНЦЕРТНІ ЗАЛИ

Американські фахівці з подивом констатували, що акустика концертних залів протягом останніх років помітно погіршилася. В результаті копітких досліджень доктор Кнудсен з університету в Лос-Анджелесі встановив, що в цьому винні міні-спідниці. Виявляється, оголені ноги відбивають звук

● Йому бракує глибини, — сказав критик, закопуючи чийсь талант.

**Не чекайте нагадувань! Жертвуйте на
ФУНДАЦІО ІМ. І. П. БАГРЯНОГО**

Ця Фундація присвячена публікаціям та поширенню творів письменників доби Багряного і творів сучасних українських письменників-дисидентів. Своєю діяльністю Фундація збагачує й поширює українську культуру в світі.

**ТОМУ ФУНДАЦІЯ ІМ. І. П. БАГРЯНОГО
ПОТРЕБУЄ І СПОДІВАЄТЬСЯ ВАШОЇ
ДОПОМОГИ!**

Ваші пожертви звільнені від американських урядових податків. Адреса Фундації:

BAHRIANYJ FOUNDATION, INC.
420 Woodhaven Place
Philadelphia, PA 19116 USA

ЖИТНІЙ ХЛІБ І ВЕЛИКЕ МИСТЕЦТВО

З цікавістю прочитав я в "Нових Днях" (жовтень, грудень 1984 та за січень 1985) короткі дописи про "Тиждень української опери" в Торонті. І пригадалось мені одне місце з "Суєти" Карпенка-Карого: Наташа Барильченко, довідавшись, що її чоловік походить з простої української селянської родини, говорить: "Не підходьте до мене близько. Від вас житнім хлібом пахне. Ви — мужик, я вас не люблю, я з вами розведусь!"

Виглядає, що й декому з нас перлини нашого оперного мистецтва запахли житнім хлібом. Я є прихильником відважної, вимогливої, але передусім конструктивної критики. Критикуючи постановку опери, чи будь-яке інше мистецьке явище, критик мусить з'ясувати читачам з чим він порівнює дану постановку, які в нього еталонні зразки — постановки Київського оперного театру, чи таборові, чи попередні постановки в Канаді? Критикуючи, треба враховувати також специфіку та наявні ресурси середовища, в якому твориться постановка.

Якщо ми все це врахуємо, то визнаємо, що всі виступи Українського оперного товариства пройшли з небувалим перед тим на цьому континенті успіхом. Раніше про такий високий мистецький рівень ми навіть не могли тут мріяти. Звичайно, як пише М. Д., добре було б мати ще й свою власну симфонічну оркестру, але як це здійснити?

Приглянемося до деяких закидів, що з'явилися у цих трьох дописах. Вилинялість "Запорожця"... У липні 1971 року мені пощастило слухати "Запорожця за Дунаєм" у Київському оперному театрі й уперше познайомитись з талантами подружжя Колесників. Пригадую, за диригентським пультом стояв Володимир Андрійович, на сцені "одарчила" Ганна. Партію султана співав Дмитро Гнатюк, Карася — В. Пазич, Оксану — Г. Ципола, Андрія — Я. Головчук. Літературна обробка лібретто *Максима Рильського*. Запорожець засяяв переді мною всією своєю яскравою барвистістю! І не дивлячись на те, що мені доводилось бувати і в лондонському Ковент Гарден, і в нью-йоркській Мет-опері, тут, у Києві, я пережив найбільше естетичне задоволення свого життя. Тож, давайте, стримаємось списувати цю оперу в архів за те, що вона не засяяла нам яскравістю київських кольорів. Бо ж і постановки Канадською оперою творів Верді, Гуно, Пуччіні та Бізе виглядають вилинялими в порівнянні з постановками Києва.

Візьмемо, для прикладу, оперу Ж. Бізе "Ловці перлин". В цій опері є лише чотири сильні партії.

С. Турчак чи О. Рябов мають до вибору якихсь 20 солістів рівня Євгенії Мірошниченко, Д. Гнатюка, А. Солов'яненка та В. Грицюка, готових співати ці партії. Чи зможе Канада на ці ролі знайти еквівалентів? Ніколи! Чи це означає, що "Ловці перлин" вилиняла опера? Ні, це лиш означає, що київські стандарти лишаються недосяжними для більшості опер світу.

В грудневому числі Гр. Євшан пояснює причину, чому торонтська громада не підтримала Тиждень української опери, пишучи: "В наш час уже нашу публіку чимбудь не здивуєш. Тому й пішла вона радше дивитись вистави Мет-опери з Нью-Йорку"... Так от чому, виявляється, прийшло так мало людей на українські опери. Ви, мабуть, жартуєте, пане Євшане! Чи ви живете на нашій грішній землі, чи спостерігаєте наше життя-буття із стратосферних висот своїх ілюзій? Справді, за кого ви рахуєте "канадійських українців", за якихсь диваків? Та ж за ціну квитка в оперу можна купити кілька пляшок оковитої... На оперні постановки у нас ходить така мала кількість людей, що якби ми з вами зустрілися, то порахували б їх на пальцях рук! І ті, що ходили на спектаклі Метрополітанської опери, були також на українських операх. Мало того, якщо на Мет-оперу чоловік ішов лише з дружиною, то на "Запорожця" чи "Наталку" вони привели своїх дітей, батьків-пенсіонерів та ще й своїх англомовних сусідів. Бачите, ще є люди, яких приваблює "духм'яний запах житнього хліба".

А може пані Т. Р. має слушність, твердячи, що причиною низького відвідування цих спектаклів було те, що "ролі виконувалися аматорами або чужинцями третьої класи"?

Тож подивимось, як наші "любители" мистецтва сприймають зірок нашої опери. Кілька років тому назад в невеликій аудиторії Сент Лоренс Гол виступали з концертом Марія Стеф'юк і Анатолій Кочерга. Публіка складалась переважно з євреїв, греків, тоуківців і декількох читачів "Нових Днів" та молоді УНО. А де була решта нашої "найпатріотичнішої, найкультурнішої і найсвідомішої" повоєнної іміграції? І це має бути "наш нестримний гін" до великого мистецтва?! А то ж співала та сама Стеф'юк, що під час свого турне по Франції полонила французького слухача, давши 32 концерти в різних містах країни. Той самий Кочерга, який полонив своїм талантом більшість країн Західної Європи, виступи якого французькі критики назвали міжнародним тріумфом української вокальної школи. Таких прикладів можна навести безліч. Наші критики, які твердять, що "нашу публіку тепер чимбудь не здивуєш" можуть порахувати українських імпресарію, що загубили сорочки, повіривши в міт мистецьких зацікавлень канадських "українців" й організувавши концертні турне мистців з України.

Яскравим прикладом нашого "нестримного гону" до великого мистецтва може служити концертне турне Софії Ротару. Як наші українці вітали цю зірку української естради, яка полонила своїм талантом євразійський континент? У

Ванкувері, де мешкає 29,285 українців, на її концерт прийшло аж... 200 осіб. Це становить 0,68% українського населення міста і такий же коефіцієнт нашого зацікавлення мистецтвом. Воістину є чим "гордитись"!

У перших двох дописах хоч і була доза зневаги до перлин нашої оперної класики, але все ж відчувалась також стурбованість за долю української культури на цьому континенті. На жаль, цього не можна сказати про "собачо-будочно-сарафаний" допис Т. Р., де кожен рядок віддає зловтішністю та незнанням теми. Хоч я був на "Запорожці" двічі, але я з п'ятого ряду не завважив місця, де Карась "ховався в собачу будку". Тож перейдемо до сарафанів.

Деякі костюми грішили неавтентичністю. Це знали і постановник і хористи. І всі хотіли б мати найавтентичніші костюми, але це коштувало б додаткових 30-40 тисяч доларів. От і вирішили внести в крій деякі узагальнення, створивши все таки враження, що це українські вбрання...

Не подобалось Т. Р., що на концертах було виконано три коротеньких твори російських композиторів. Невже гопак Мусоргського чи колядка Римського-Корсакова пошкодили концертові? Це ж по духу українська музика. І чому ми мусимо дуратися творів Чайковського? Правда, він російський композитор, але довгий час мешкав в Україні, знав і любив українську музику. А чи знає пані Т. Р., що предки Чайковського були полтавські козаки, деякі з них зі зброєю в руках засвідчили своє українство? Цікаво, пані Т. Р., що ви порадили б нам зробити з оперою "Тарас Бульба", може, теж відкинемо, бо ж лібретто базоване на творі російського письменника Миколи Гоголя. А може ви й не проти розпалити багаття з картин Рєпіна, бо чому зупинятись на півдорозі?

Мені не доводилось чути "Карпатської легенди" Вадима Гомоляки. Але двічі слухав у Торонті сюїту "Карпатські ескізи" і твір його не вразив мене псевдоукраїнством. А якщо він і ніс в музику дещо з Середньої Азії, то це зрозуміло, бо Вадим деякий час мешкав в Узбекистані; А. Вахнянин мешкав у Відні і тому німецький та італійський вплив позначився на його творчості. Може викинемо обох з нашого репертуару? Оперний хор має в своєму репертуарі твори 16 композиторів, в тому числі й "Кавказ" С. Людкевича, якого дехто чомусь не зауважує.

Немає видавничих фондів? А чи вони нам потрібні? Хто з нас читає українські книжки? Та ж літературою цікавиться ще менше людей, ніж оперним мистецтвом. Лише кандидати на пенсію, як автор цих рядків, ще мають українські домашні бібліотеки. А решта? Загляньте в приміські хори наших молодих професіоналістів: майже у кожного ви знайдете домашню бару і дуже рідко українську не то що бібліотечку, а хоча б книжку. Для чого, мовляв, витрачати час на якість там "Диво" чи "Твою зорю", коли замість того мож-

на дивитись порнографічну відео-стрічку і цмулити при цьому якісь екзотичні коктейлі.

Не знаю, хто що очікував від нашого оперного хору. Я, особисто, отримав більше, ніж сподівався, і я не один, для підтвердження цього наведу цитату з "Гомону України" нашої відомої піяністки Тетяни Ткаченко: *"Коли ж заспівав хор — я була абсолютно заскочена і мого захоплення зростало з кожною нотою, бо ж хор звучав цілком професійно, чисто, точно музикально; з переконанням і ясним захопленням хор виконував тяжкі канонічні імітації та фуги. Добра мова, дикція, чистий звук, ідеально синхронізовані вступу та кінці фраз... Хор, як чутливий інструмент, відповідав на кожний рух диригента... Концерт залишив чудове враження та почуття безмежної гордості, що ми маємо таку музику, таких композиторів і таких відданих, здібних і працьовитих хористів. А понад усе, ми маємо цю одну, абсолютно виняткову людину, яка своїм великим талантом та волею зуміла з усіх цих чинників створити нам вечір величезної естетичної насолоди та морального задоволення."*

Тут, напевно, обізнаний ита запитас:

— Чому це Дем'яненко цитує нам рецензію про "Кавказ" Людкевича, коли мова йде про "Запорожця" та "Наталку"?

Тож наведу ще цитату професора Павла Магочі з його довшої статті-рецензії про постановку опери Запорожець за Дунаєм" в місячнику "Нью Перспектив" за липень минулого року. Магочі зазначив, що він ішов на "Запорожця з неохотою і застереженням, бо був ще під враженням щойно скінченого сезону Канадської опери, але далі він пише: ..."Оркестра заграла увертюру і моє упередження швидко розвіялось, змінившись на цікавість, задоволення і нарешті в естетичну насолоду. За короткий час Канадське українське оперне товариство створило першокласний спектакль, насолоду від якого я відчуватиму в своїй музичній душі на протязі багатьох років... Українці Північної Америки мусять бути гордими, що в своєму середовищі вони мають такий колектив. Колесник і його музичні співпрацівники заслуговують на повну фінансову і моральну підтримку" (підкреслення мої, — С. Д.).

Добре, що "Нові Дні" винесли ці проблеми на свої сторінки, бо наша громада в своєму культурному здичавінні спустилась досить низько. Можливо, громадське обговорення цих проблем принесе позитивні наслідки і дасть відповіді на питання, що турбують не збайдужілих до культури одиниць. Чи можливо повернути нашій етнічній масі культурне обличчя? Чи уміло ми використовуємо наявні культурні ресурси? Чи зуміємо поставити загальні справи вище групово-парафіяльних?

Вірю, культурне відродження нашої громади можливе, але для того потрібна добра воля та сміливість думки і чину. А преса в цьому процесі мала б виконати роль каталізатора.

С. ДЕМ'ЯНЕНКО

“ЖИТНІЙ ХЛІБ” І ДЕЩО ДО ХЛІБА

Наше культурне, як зрештою й політичне, життя найбагатше численними й часто несподіваними парадоксами. До таких парадоксів можна зарахувати й дискусію про не надто вдалий “Тиждень української опери” в Торонті, — дискусію, що ведеться на сторінках “Нових Днів” уже майже рік. У короткій хронікальній нотатці, я ще в жовтні висловив думку, що головною причиною малої фреквенції і фінансових втрат “Тижня опери” була, мабуть, не стільки культурно збайдужіла наша публіка, скільки неfortunно підібраний організаторами час і репертуар, який склався в основному таки з “виліялої” і вже з усіх боків показуваної “Наталки Полтавки” та майже з такого ж “Запорожця”.

І чи ж не парадокс, що єдиними (і добрими!) оборонцями цих стандартних традиційних наших спектаклів виявився з одного боку передовий представник модерністичних течій в мистецтві, маестро Юрій Соловій, для якого навіть Курилик надто примітивний і наївний мистець, а з другого — Сергій Дем’яненко, проти якого від довшого часу ведеться шептана (та й голосна) кампанія як проти “непевної людини, з прорадянськими поглядами”, якій “не повинно бути місця” в “Нових Днях”. Дивуватися дечим порадам не друкувати (часто цінних і точних) інформацій С. Дем’яненка не приходиться, коли зважити, що нам радять вичистити” зі сторінок “Нових днів” навіть найкращі сатири Лесі Богуславець та деяких інших “контroversійних” авторів.

Але прийняти такі поради ми не можемо, бо вони пахнуть не так “дух’яним житнім хлібом”, як злочасною практикою всіх тоталітаристів, включно з нашими рідними — емігрантськими і вітчизняними. Погляди дописувачів мене, звичайно, цікавлять, але більше цікавлять мене їхні таланти, кваліфікації, глибина думки і чесність. “Нові дні” мають своє виразне ідейне обличчя, знають свій шлях і намагаються служити інтересам українського народу так, як ми ці інтереси розуміємо. Але якщо б багато читачів захотіли інтерпретувати ці речі занадто вузько й доктринально, то це, на мою думку, розминалося б з ціллю появи нашого журналу і я радше залишив би редагування, ніж мав би жертвувати хоча б одним вартісним співробітником для молоха якоїсь цензури та нетерпимости.

Дехто радить, для сього спокою, давати до матеріалів “контroversійних авторів” відповідні редакційні примітки чи коментарі. Але ж примітка про те, що статті “з поданими іменами авторів не конче висловлюють погляди редакції”, подається постійно на другій сторінці обкладинки й для розумних цього повинно вистачати.

Тож нинішній коментар пишу тільки тому, що саме моя нотатка викликала всю цю дискусію. Отже, щоб було ясно: я не мав наміру списувати

“Наталку” чи “Запорожця” в архів. Правда, як мало музикальна людина, я не відчуваю потреби бачити їх на сцені в двадцятій чи котрий-там раз, але якщо численні англофони можуть захоплюватися своїм Шекспіром (яким я ніколи не захоплювався) майже 500 років, то чого б я мав відбирати частини своїх земляків насолоду захоплюватися набагато молодшими “Наталкою” і “Запорожцем”?

Проте, я проти того, щоб ці, за висловом С. Дем’яненка “перлини українського оперного мистецтва”, були єдиними репрезентантами української опери в другій половині 20-го століття та ще й під час таких амбівних і зобов’язуючих проєктів, як “Тиждень української опери”. Якщо б той Тиждень відбувався в якомусь “Українському селі” чи в лісах однієї з наших “Веселок” і “Верховин”, то цю подію “Нові Дні” навряд чи й згадували б. Але коли організовано той Тиждень в найбільшому канадському місті, яке вважають столицею української діаспори, та ще й під час гастрольних виступів славної Метрополітенської опери, то це вже інша справа. На нашій сцені учасники запрошували своїх англомовних сусідів, а організатори — професійних музичних критиків великої преси, очікуючи від них, очевидно, прихильних оцінок. То чи не мали б організатори заздалегідь подумати й про відповідний репертуар, еталони та ресурси?

З тверджень Ю. Соловія (“Нові Дні”, лютий 1985, стор. 31) і С. Дем’яненка читачі можуть зробити висновок, що крім морально чистої але музично безпорадної “Наталки” і цареславного “Запорожця” в нас справді немає з чим показатись між люди. А тим часом ось читаємо хоча б у “Свободі”, що учасниця минулорічного Тижня української опери “заслужена співачка Марта Кокольська-Мусійчук при акомпаньяменті піаніста Томи Гринькова виконає... монолог Ганни з опери “Наймичка” М. Вериківського, дві арії Галлі з опери “Назар Стодоля” К. Данькевича, арію Дзвінки з опери “Довбуш” А. Рудницького та арію Оксани з опери “Гайдамаки” Ю. Мейтуса”. А ще ж не згадано добрий десяток інших українських опер, з музикального й ідейного боку кращих від “Запорожця”.

Бракувало ресурсів? Хоч це ще один парадокс нашого життя, але, здається, що чародій Володимир Колесник міг би належні ресурси дістати. Він міг би, наприклад, запросити до участі декого із згаданих С. Дем’яненком київських солістів на державний кошт. Звичайно, з вартісним мистецьким репертуаром, а не з партійною агіткою. А якщо б київський уряд, який “так піклується українським мистецтвом”, відмовився покрити кошти українським мистцям, чи якщо б Визвольний фронт Ярослава Стецька занадто обурювався проти такої “зради”, то міг би той фронт розв’язати один з мішків свого визвольного фонду й фінансувати тренування не “третьокласних”, а таки першокласних співаків-чужинців чи й наших, розкинутих по різних континентах, у наймах в чужих. Такі спектаклі викликали

ДЕВ'ЯТИЙ З'ЇЗД УРДП

б напевно масовий ентузіазм і витрачені кошти повернулися б з регенівськими відсотками.

Не буду сперечатися з влучною Дем'яненковою характеристикою приміських хоромів і життєвого стилю 99% наших молодих (та трохи старших) професіоналістів, освіта яких коштувала батькам і українській громаді грубі мільйони доларів. Але чому воно так і хто в цьому винен?

Хіба пригадуєте багатонадійні 60-ті роки, коли повіяло було свіжим вітром з України. Та й хто може забути, наприклад, український день на Експо, або тріумфальні гастрольні виступи хору ім. Гр. Верьовки, ансамблю П. Вірського та інших? Чи мали вони підстави нарікати на півпорожні залі й брак ентузіазму та гостинності канадських українців? Чи втратив хтось з тодішніх українських імпресаріо сорочку? Ні, навпаки, майже кожний учасник вертався в Україну з повними валізками подарунків від тих, які сьогодні воліють "дивитись порнографічну відео-стрічку і цмулити... екзотичні коктейлі"...

С. Дем'яненко вболіває, що у Ванкувері, де мешкає 30,000 українців, на концерт Софії Ротару "прийшло аж... 200 осіб". "Нові Дні" були завжди за тісніші культурні й просто людські зв'язки з Україною, виступаючи рівночасно проти тоталітарного режиму її підневільного статусу. Ще в жовтні 1980 року "Нові Дні" дали на обкладинку Софію Ротару і її ансамбль. Автор статті про неї в тому ж числі лірично писав: "Будь щаслива, Софіє Ротару! Залишайся чистим струмком із синіх Карпатських гір і завітай до нас з ансамблем у Канаду!"

І чи це наша вина, що режим прислав цю естрадну зірку до Канади нишком, по-зłodійському, провокативно аж в 1983 році, коли українській канадській громаді було не до естрадних спектаклів, бо з почуття глибокого смутку й обов'язку відзначала 50-ліття жахливого голоду в Україні, спричиненого цим же режимом?! Тому, довідавшись випадково і спізнено, про утаємнене турне Софії Ротару, мені довелося писати в "Нових Днях", у статті "Наші мистці і чужі диригенти", між ін. таке: "...Ми шануємо виняткову українську співачку Софію Ротару і її ансамбль, давно бажали почути й побачити їх виступ, але в цей рік нашої національної жалоби на їхні концерти не йдемо самі й не рекомендуємо йти читачам нашим..."

Тож С. Дем'яненко робить кардинальну помилку, якщо він переконаний, що низька фреквенція українців на концертах Марії Стефюк, А. Кочерги, чи Софії Ротару є коефіцієнтом нашого малого зацікавлення мистецтвом. В наших умовах тяжко відмежовувати мистецтво від політики. І наївні чи хитрі імпресаріо, які цього не розуміють, заслужено можуть втрачати не лиш сорочки, але й підштанці.

М. ДАЛЬНИЙ

Так, — це тяжко. А все таки, — скільки передплатників ви приєднали для "Нових днів"?

Двадцять п'ятого і 26 травня 1985 року в Детройті, США, відбувся 9-ий з'їзд Української Революційно-Демократичної Партії, яка цього року відзначає своє 40-річчя. Головним організатором й ідеологом УРДП був Іван Багрянний, його найближчими співробітниками в ідеологічній і видавничій ділянках стали Юрій Дивнич-Лавріненко та Василь Ів. Гришко. УРДП на протязі сорока років очолювали Григорій Костюк, Іван Багрянний, Федір Гаєнко, Василь Гришко, а тепер її очолює Михайло Воскобойник.

У закритій частині з'їзду, що відбувався в Галідей Інн, брали участь делегати УРДП з Англії, Австралії, Бельгії, Німеччини, Канади та США. З'їзд заслухав звіти голови партії д-ра Михайла Воскобойника та керівників головних референтур ЦК, і доповідь про плани на наступні 5 років. З'їздом керувала президія: Анатолій Лисий — голова, Андрій Глинін — заступник, Дмитро Кислиця та Олександр Скоп — секретарі. З'їзд отримав багато привітів від суспільно-громадських і політичних організацій та від окремих осіб. З Німеччини вітала делегатів Галина Багряна — дружина сл. п. Івана Багряного, який вніс найбільший вклад у створення та ріст УРДП. Були привітання й від голови СКВУ, президента УНР в екзилі, централь УВСоюзу та УНСоюзу, ЦК ОДУМ-у, президії Конференції Українських Політичних Партій і Організацій, Проводу ОУН, Ради Прихильників УНР, Закордонного Представництва УГВР, ЦК УНДО, УДРуху, УАКРади в Детройті, СУЖЕРО й Краєвих Комітетів УРДП, від редактора журналу "Голос громади" в Австралії, редакції "Нові Дні", від Валентина Мороза, Валентина Стадніченка та багато інших.

Голова СКВУ Петро Саварин в своїм привіті пише: "...Прошу зокрема вітати доповідачів пані Н. Світличну і В. Гришка. Сподіваюсь, що одного дня прочитаю їхні доповіді десь у пресі і нетерпеливо буду цього очікувати, бо більшість нашого народу в діаспорі — втекла від політики, української і неукраїнської, а тим самим — лишила рішати про нашу долю — іншим.

На мою думку — це дуже погано і безвідповідально, і тому я радю, що є ще між нами люди, яких цікавить політика. Честь Вам і слава за це! Я не сумніваюся, що все, що ми робимо, — це політика, і, як робимо, — так маємо. Невтральність, втеча від політики, брак заінтересування політикою — фатально відбилися на долі нашого народу, і ми через те досі не вибороли собі власної держави."

УРДП з самих початків орієнтувалася на сили укарїнського народу, національна свідомість яко-

ДЖОН ГЮЗ І ЧУМАКИ

го і бажання жити незалежним життям з багатьох причин не проявляються часто так, як би вони мали проявлятися. В радіо і в пресі УРДП пропагує погляди, щоб український народ у своїй свідомості прагнув бути незалежним навіть у сучасних тяжких умовах. Лише зрушення українського суспільства до активного змагання за зміну життя в Україні та всьому СРСР може призвести там до змін соціальних і міжнародних, до створення самостійної української держави.

УРДП завжди намагалася активізувати найкращі сили, що вийшли на еміграцію з центральних та східних земель України. Рівночасно з розбудовою нової партії, це середовище розпочало видавати часопис "Українські вісті", який цього року відзначає своє 40-річчя, і який був цементуючим чинником всеукраїнського демократичного руху. Головними редакторами "Українських вістей" були Павло Маляр, Іван Багряний, Юрій Дивнич-Лаврінченко, Михайло Воскобійник, Віталій Бендер, Андрій Ромашко, Андрій Глинін, Федір Гаєнко, а тепер — Михайло Смик. Делегати З'їзду склали й задекларували понад 5.300 дол. на пресфонд "УВ" і закликають усіх читачів цієї газети скласти по 100 дол.

У відкритій частині З'їзду було прочитано доповіді Надії Світличної, на тему "Стан українського опору на батьківщині", та Василя Гришка — "Три етапи нашого сорокаріччя: огляд, підсумки й висновки".

З'їзд вніс деякі зміни до статуту Партії, зредукувавши число виборних членів Центрального Комітету до 15 та статуту затвердивши, що автоматично членами керівного тіла Партії є кожнорічний почесний голова УРДП та голови Крайових Комітетів. Обговорено детально поточну діяльність Партії, намічено плян діяльності на наступні роки та прийнято відповідні постанови. Обрано новий склад Центрального Комітету, Контрольної Комісії і Суду.

Почесним головою УРДП є далі Василь І. Гришко. Головою Партії перебрано Михайла Гр. Воскобійника, а генеральним секретарем і заступником — Олексія Коновала. Контрольну комісію очолив Павло Коновал, а товариський суд — Кость Приходько. Прізвища інших членів керівного ядра Партії не згадуємо, щоб не ширити поголосок, що "Нові Дні" захопили Українську Револьюційно-Демократичну Партію. Зрештою, матеріали З'їзду — доповіді, резолюції, привітання, повний склад новообраних керівних органів — будуть напевно опубліковані в "Українських вістях" та в окремому партійному збірнику.

Бажаємо цій найближчій ідейно політичній формації успіхів у праці та в боротьбі за незалежну, народовладну українську державу.

**ЗРОБІТЬ КОРИСНУ ПРИСЛУГУ СВОІМ
ПРИЯТЕЛЯМ: ПОДАРУЙТЕ ІМ
ПЕРЕДПЛАТУ ЖУРНАЛУ "НОВІ ДНІ"!**

Джон Гюз походив з бідної велзької родини. Але дякуючи своєму підприємчивому сприту й організаторським здібностям, він швидко "вибився в люди" і став власником сталеливарні. Під кінець 50-х років минулого століття він виробив сталевий лист особливої міці і британське адміралтейство вирішило обшити тодішні дерев'яні військові кораблі його крицею, а далі взагалі перейти до будовання металевих суден, урухомлюваних паровими машинами. Вістка про це швидко розійшлася по світу і її взяв на приміт російський уряд, який саме збирався модернізувати свою балтійську флоту. Двоє царських емісарів прибули до Лондону на "розглядини" і швидко познайомилися з Гюзом. Гюз погодився постачати свою сталь для кронштадтських укріплень і радо прийняв запрошення гостей відвідати Росію, надіючись здобути там великі замовлення на залізничні рейки, бо на Сході якраз в ті часи розгорілася залізнична гарячка.

Під ту пору в Росії було лише дві невеликі ливарні, одна під Москвою, а друга — в Петербурзі, обидві вони належали Путивельському заводу. В невеликих кількостях залізо також виробляли на Уралі з місцевої сировини, але брак належного сполучення з центром унеможлилював розгорнення великої металургії в тих необхідних місцях.

Внедовзі перед цим, урядова геологічна експедиція установила наявність багатих вугільних покладів в Донецькому степу. В багатьох місцях вугільні пласти виходили майже наверх і місцеві люди спорудили там малі примітивні копальні, забезпечуючи себе паливом, а також постачаючи його в невеликих кількостях ближчим поселенням. Отже, вугілля в європейській частині імперії вже було відкрито, але далеко на півдні, довозити його до існуючих двох ливарень було тяжко, тож обидві вони продовжували імпортувати його з-за кордону, що робило остаточний продукт, залізо, дуже дорогим.

Не зважаючи на далечинь відкритих покладів, царський уряд все ж вирішив зайнятися розробкою рудовищ вздовж Дінця і доручив князю Кочубею — чи не нащадок "нашого Кочубея" — створити акціонерне товариство та підняти належний капітал. Кочубей микнувся сюди-туди, грошовитих охотників не знайшов, зрезигнував з місії і товариство розпалося. Це сталося якраз тоді, коли Джон Гюз завітав у Росію.

Розглянувшись довкруги, гість швидко виснував, що найвигідніше було б дістати концесію від царського уряду і налагодити виробництво сталі й заліза на місці, тим заощаджуючи величезні кошти на транспортуванні сталевих виробів з Англії.

Про багаті вугільні родовища в Катеринославській губернії — Донецькі степи входили до її складу — Гюз довідався ще в Англії і тепер вирішив використати свою гостину, щоб оглянути їх власними очима. Найперше йому кинулося у вічі те, що Донецький кряж своєю структурою був дуже подібний до Велзу, але клімат... Де він не їхав, перед його очима простягався вигорілий на сонці хвилястий степ, серед якого де-не-де тупилися невеликі селища, переважно біля більших балок. Землі поселенці мали досить, але через обмаль опадів та постійні суховії вони збирали мізерні врожаї, яких заледве вистачало на прожиття. Чого не бракувало в степу, то це вугілля.

Джон Гюз подивився на мапу і швидко установив своїм підприємчивим відчуттям, що вугільні поклади на півдні Ірландії, у Велзі, у графстві Кент, у Франції, Бельгії, Рурі, Хемніцах, Сілезії і Донецькому степу належали до того самого геологічного пояса. А це означало, підсумував він, що донецьке вугілля, так само як і у Велзі, було коксувального сорту, який тільки й надається для металургійних процесів. Таким чином, в цій площині проблеми не існувало.

Наступне завдання було знайти в Донецькому степу залізну руду та інші сировинні домішки. Це теж не стало проблемою — руду було знайдено, правда, в сумнівних кількостях, на річці Калміус, в посіlostях поміщиці Смолянїнової.

Зібравши ці відомості та діставши концесію, Джон Гюз повертається до Англії і оформлює акціонерне товариство, так зване Новоросійське Товариство. Уділи було швидко розпродано і потрібний початковий капітал — 300 тисяч фунтів — був готовий до диспозиції.

Ніяких труднощів не виникло й з робочою силою. Потрібних фахових робітників він рекрутував у Велзі, а масу чорноробочих таки мав постачити Донецький степ та "іногородні" (тобто, не козацькі) верстви Дону. Тож влітку 1869 р. Гюз і 164 його земляків прибули на викуплені від Смолянїнової землі і заходилися будувати першу доменну піч та закладати перші справжні вугільну й рудну копальні. Властиво, розпочали земляні роботи, бо щодо машинерії, то...

Все устаткування, від звичайного цвяха до паротяга, треба було спровадити з Англії. Балтійські порти, зрозуміло, відпадали, вони були задалеко. Одеса в той час вже була солідним портом, але через далеку відстань теж негодилася. Маріуполь і Таганрог видавалися найвигіднішими місцями доставки, обидва були приблизно на тій самій відстані від запланованої Гюзом ливарні. В Маріуполі не було глибоководних причалів, а в Таганрозі були. Гюз їх ще більше поглибив і підновив, і кораблі з устаткуванням рушили з англійських портів до Озівського моря.

Але як і чим всю цю громіздку біжутерію доставити з порту на будівельні майдани? Ще при першому знайомстві з Донецьким степом, Гюз зауважив на його шляхах особливий, екзотичний вид транспорту, який успішно долав жакхливу багнюку, бездоріжжя, річки без мостів і глибокі

балки, регулярно постачаючи розпорошеним поселенням все необхідне для життя й господарства та скуповуючи від господарів їхній продукт — зерно, городину, скотину тощо. Чумацькі валки чи верениці з дебелих, довгих, широких возів на міцних осях і ще міцніших колесах, з двома, трьома, а то й чотирма парами сірих волів-великанів в упряжі, сміливо колонізували цей дикий обшир, уможливлуючи товарообмін і закладаючи примітивний, але так необхідний для цивілізаційних початків, регулярний зв'язок.

Без особливих роздумувань Джон Гюз повністю поклався на чумаків. Про той, може найцікавіший епізод, хронікарі, на жаль, залишили дуже скупі записи. "Гюз контрактував чумаків" — читаємо в монографії про Джона Гюза, виданій Велзьським університетом 1978 року, з якої я й пожив деякі деталі для цього нарису. "Законтрактував" — і більше ні слова.

Але можна собі уявити, що робилося на стокілометровому шляху поміж Таганрогом та садибою Смолянїнової портягом трьох років, коли чумаки на своїх круторогих мусіли доставити з порту громіздке устаткування: копри, кліті, під'ємні парові машини, величезні ковші для сталеварення, все доменне гамуззя, 19 паротягів, понад сотню залізничних вагонів і безліч дрібніших компонентів. Зрозуміло, машини, паротяги доставлялися частинами і збиралися в цілість на місці. Але візьмемо, наприклад, паротяг, навіть невеликий. З нього можна зняти колеса, дишли, станину. Але котел або тендер на менші частини вже не розбереш, їх треба спроваджувати в цілості, так як вони є. Котел паротяга на один віз не покладеш, завелика вага й розмір. Тут треба було винахідливості, щось придумувати, щось додавати, щось змінювати. Мені, наприклад, на тому шляху ввижається безліч полонаних возів, коліс, ярм і нагородження кісток з упалих волів. Ось де тема для епічного фільму! Отакезну гору отакезного вантажу доставити по бездоріжжю і вчасно і в цілості! Хіба не подвиг?

Більш усього, що за контрактом чумаки заробили добрячі гроші. Але чи передчували вони, чи усвідомлювали, що доставляли всі ті машини на свою ж власну загибель? Адже Джон Гюз ставив ливарню, щоб двинути масове виробництво рейок для нових залізниць, а для чумака більш смертельного конкурента як залізниця не існувало. Коли залізничні вітки шугнули у всі напрямки, чумаки відчули свою зайвість і дуже швидко зійшли з арени, залишивши по собі хіба легенди та романтичні пісні.

А втім — це моя власна теорія — чумаки, як бували й досвідчені люди і як власники такого надійного транспорту, напевно були причетні до всіх новобудов, а далі, мабуть, найпершими влаштувалися на залізницях. В моїй пам'яті, наприклад, ще й досі жива така обсервація. Батьки трьох моїх друзів-співучнів були залізничниками вже третього покоління. І коли я бував у них в гостях, то мене приємно вражала аж занадто підкреслена українська традиційність в їхніх хатах.

А коли їхні батьки були в хмелю, то чомусь обов'язково співали чумацьких пісень. Також і на еміграції я знав одного родовитого залізничника, який любив розказувати про свого діда-чумака, а під чаркою обов'язково зятагав "Гуляв чумак на риночку".

І ще одна немаловажна обсерація. Переглядаючи історію державницьких змагань в 1917-21 роках, відразу помічаєш, що серед груп і верств, які найвідчутніше підтримали самостійництво, були залізничники. Їхня лояльність до київських урядів, готовість і завзяття допомогти телеграфом, рухомим майном і формуванням окремих військових частин просто подиву гідна. З робітничої маси на Україні одні вони беззастережно стали по боці української державности. За своїм родом праці вони були більш упривілейовані, а звідси й більш зрусифіковані, а от пописалися багато краще, ніж деякі "щирі українці". Чи не чумацька спадщина в них озивалася?

Але вернімося до властивої теми. Будівництво ливарні, коксових печей і копалень йшло таким шаленим темпом, що першу сталь було отримано вже в 1871 році. П'ять років пізніше комбінат Гюзз виробляв понад 16 тисяч тон чавуну річно і вневдовзі перетворився в основного постачальника рейок в імперії. Місцеві люди з ближчого і дальшого довкілля почали називати цей промисловий осередок Юзівський завод, а згодом — просто Юзівка, від скаліченої вимови слова Гюзз.

Для своїх земляків-фахівців Гюзз вибудував чепурні котеджі-осібняки, щоб вони не втікали назад до Англії, і платив їм занадто щедро — по 5 рублів на день. Для менш кваліфікованих робітників також збудували терасові будинки, які були точною копією робітничих кварталів в промислових містах на півночі Англії. Поступово, ці тераси стали типовими майже для всіх рудників Донеччини. Післявоєнні емігранти, що народилися або тимчасово жили на Донбасі, опинившись в промислових містах Англії, просто з дива не могли вийти, уgliedвши знайому архітектуру. Їм видавалося, що вони прибули до своїх рідних жител з далеких мандрів. Таке саме враження ці тераси зробили й на Микиту Хрущова, бувшого юзівського шахтаря, коли він відвідав Англію в 1956 році вже як бос Кремля.

Простолюддя ж, вся ота безлика маса, що накотилася на Юзівку з усіх сторін в пошуках зарібку, жило в жахливих умовах, як кроти, у викопаних землянках. Шахтар чи підсобний робітник на заводі діставали дуже мізерну платню — всього 40 копійок на день. В Юзівці, властиво, повторялося те, що мало місце в самій Англії понад 130 років тому, коли починалася промислова революція. Працю давали всім, хто лише міг її виконувати — дітям, жінкам, старим людям. Ніякої медичної опіки не існувало. Смертність, як від частих епідемій, так і відсутності будь-яких технічних правил безпеки на виробництві, була високою.

Не зважаючи на це, Юзівка зростала як на дріжджах. В 1869 році довкола будівельних майданів проживало всього 200 душ. Через 5 років

населення зросло до 5 тисяч, а в 1889 році — того року Гюзз помер — Юзівка вже являла собою хоч і не впорядковане, але місто, з населенням 20 тисяч душ. Перед першою війною населення зросло до 50 тисяч, а перепис 1926 року зафіксував в місті 175 тисяч мешканців.

Юзівська залізна руда не була високої якості, та й запаси її були незначні. Високоякісну руду було знайдено в Кривому Розі. Гюзз і там дістав концесію і впродовж кількох років з'єднав два багатющі родовища — вугільний і рудний — залізничним сполученням, а також протягнув залізницю до Озівського моря, готуючись експортувати металеві вироби й до інших країн.

Залізничне сполучення між Кривим Рогом і Донецьким степом дало розгін для будівництва металургійних заводів на Придніпров'ї, а нові гіганти потребували більше вугілля, і за яких 30 років Донеччина вкрилася шахтами, як грибами. Майже порожній недавно степ став вельми багатолюдним.

Основна робоча сила на початках, мабуть, складалася з української бідноти, як, зрештою, засвідчив в 30-х роках письменник Авдієнко в романі "Я люблю". Але далі, точно невідомо з яких причин, українці, як правило, на шахти йшли неохоче. Рекрутування шахтарів переважно відбувалося в Орловській, Рязанській та Курзькій областях. Серед цих рекрутів були й батьки чи діди Хрущова та Брежнева. Так Донбас, більш усього без якихось особливих урядових намірів, став досить активним російським островом серед українського селянського моря, а потім і базою русифікаційного наступу на Слобожанську Україну.

"Українізувався" Донбас тимчасово після голоду 1933 року, коли сотні тисяч втікачів з українських сіл знайшли на шахтах рятівний притулок. Раптом українська мова залунала майже у всіх клітинах цього промислового організму. Та враз опісля настигла ежовщина і новоприбулий елемент змушений був відчахуватися від всього українського, щоб не опинитися на реєстрі" бувших куркулів".

Ось так, цілком випадково, збігом російської урядової неповороткості, підприємчivosti велзця та чумацької присутності, Донеччина обернулася в один з найпотенційніших промислових осередків світу.

Джон Гюзз і його земляки принесли в Донецький степ не тільки промислове вміння, а й побутовий поступ, бо хоч початки були просто зажерливо-дикунські, рік за роком престиж шахтарської професії зростав і на переломі століття життєвий рівень там став одним з найвищих в імперії. Джон Гюзз, а також інші англійські підприємці принесли в Донецький степ теніс, крікет, крокет, а найголовніше, футбол. Футбол на Донбасі став домінуючою робітничою грою ще тоді, коли в інших регіонах України та й всієї імперії про нього й не чули. З Донбасу футбол поширився на Придніпров'я й інші українські міста і назагал утвердився скорше, ніж деінде в Росії. Ранні футбольні традиції в Україні мабуть і

пояснюють те, що в сьгоднішній совєтській Вищій лізі Україну репрезентують часом аж 6 клубів.

В 1924 році Юзівку було перейменовано на Сталіно, а від 1954 року вона відома як Донецьк, який сьогодні є одним з чотирьох українських міст з мільйоновим населенням — три інші є Київ, Харків і Дніпропетровськ.

Я. МАСЛЯК

ВІТАЄМО З ЮВІЛЕЄМ!..

Дмитро Нитченко належить до тих небагатьох людей, яких прізвище загальновідоме і шановане серед всієї нашої спільноти в Австралії. Цю популярність і респект здобув шановний ювіляр своєю невтомною, кропіткою і багатогранною працею. Тож вітаючи його з 80-тилітнім ювілеєм, зупинимось над його пройденим шляхом.

Наш ювіляр — уродженець Полтавщини, по фаху вчитель середніх і вищих шкіл, з дипломами Технікуму чужоземних мов і Харківського Державного Педагогічного інституту, крім учительської праці займався в Україні і поетичною творчістю та видав там дві книжки поезій й книжку-репортаж з подорожі.

В 1941 р. мобілізований на фронт попав у німецький полон, звідки вдалося йому щасливо вирватись. В Німеччині працював мовним редактором у часописі "Українські Вісті". В 1949 р. переїхав з родиною до Австралії і зразу включився у громадську працю. Будучи педагогом став першим головою Української Центральної Шкільної Ради та керівником Рідної Школи в Ньюпорті. Крім цього викладав ще й в інших українознавчих і педагогічних школах. Видав для вжитку шкіл ним опрацьований Український Правписний словник та "Елементи теорії літератури і стилістики." Як літератор, є автором праць про письменників і артистів: "Живий Шевченко", "Люди великого серця", "У дзеркалі життя й літератури" та інші. Часто пише рецензії на появу нових книжок і подає літературні профілі видатніших письменників та поетів.

Як письменник є автором пригодницьких оповідань для дітей і молоді: "На гадючому острові", "Вовчєня" і "Стежками пригод". Для загального читача написав: "В лісах під Вязмою" і "З Новогвінейських вражень" (на слідах Маклухи Маклая), а англійською мовою вийшли його: "Со діс іс Австралія", "Вест оф Москов", "Шевченко де мен" і брошура: "Як Москва русифікує Україну" (вийшла й українською мовою).

Велика заслуга проф. Нитченка й у вишуканні наших письменників і поетів в Австралії та організуванні їх у філії Спільноти письменників "Слово", та мельбурнців також у клубі ім. Си-

Дмитро Васильович Нитченко

моненка. Щоб дати можливість особистого вияву українським письменникам в Австралії, видає альманах "Новий Обрій", якого сьоме число вже вийшло з друку.

Проф. Нитченко є одним з кращих знавців української літературної мови. За його редакцією вийшло понад 20 книжок українських австралійських авторів, в тому числі 5 з його передмовою та альманах "З-під евкаліптів".

Клуб ім. Симоненка, головою якого є шановний ювіляр, вже від років переводить конкурси молодечої творчості з нагородами за найкращі твори, які потім друкуються в пресі. Як ентузіаст українського друкованого слова, він вже роки переводить популярний двомісячник книжки і преси. Дмитро Нитченко є дійсним членом НТШ і дав цілу низку доповідей по більших осередках нашого поселення.

Тож не диво, що 2 березня ц. р. в малій залі Народного Дому в Ессендоні зібралося понад 150 шанувальників загальнолюбленого і заслуженого ювіляра. Ювілейний Вечір влаштувало товариство "Полтава" при Українській Громаді. Під грімкі оплески Ювіляр увійшов до залі в товаристві дочок, Лесі Ткач і Галі Кошарської, лектора українознавчих студій на Мекворі університеті в Сіднеї.

Ювілейне свято відкрив голова т-ва "Полтава" п. Василько. Гарно опрацьований літературний профіль ювіляра, переплітаний особистими спогадами, прочитав лектор укр. студій в Монаш університеті д-р Марко Павлишин.

В Шановного Ювілята вітали: п. М. Моравський від СУОА, п. С. Лисенко від УГВ, П-і Т. Сліпецька від УЦШР, Преосв. Владика Іван Прашко від УКЦеркви, Настоятель УПЦА о. Б. Стасишин, п-і Г. Корінь з віршованим привітанням, із Сіднею п. Гаран від "Вільної Думки", а п. Масляк від "Церкви і Життя", рівнож зложив привіти від Сіднейського Осередку праці НТШ, від Драм. Студії "Летюча Естрада" і від себе. Крім усних привітів прийшло багато письмових і то не тільки з Австралії, але майже з усіх наших поселень за океаном. Ювіляр одержав теж багато гарних дарунків, зокрема рухомий фотель, щоб було краще й вигідніше працювати.

Після привітів була смачна вечеря, приготова-

СПОГАД ПРО М. Т. РИЛЬСЬКОГО

Незадовго перед війною по театральному інституті м. Одеси, прокотилася чутка, що в одній із приморських санаторій відпочиває найвидатніший і найпопулярніший в той час в Україні поет, Максим Тадейович Рильський.

Студентство загуло — конче мусимо бачити і чути Рильського.

Запрацював комітет, який завжди "винохував" де відпочивають видатні, цікаві для студентів особи і, всіма правдами й неправдами, поборюючи лікарські режими, запрошували їх до інституту на зустріч. Такі діяли й на цей раз. Рильський погодився на коротенький післяобідній концерт-читання власних творів. У призначений день зала була виповнена вщерть. Всі, мов наелектризовані, з нетерпінням чекали чогось надзвичайного. А як же? От-от на сцені з'явиться САМ РИЛЬСЬКИЙ і буде читати НАМ свої вірші. Всі очі були прикуті до сцени. Нарешті хтось вийшов на сцену, сказав слово привіту і широким жестом запросив на сцену Рильського. Зала бурхливими оплесками викликала та вітала появу генія. Ось-ось вийде наш велетень... Ось ВІН...

А тим часом на сцену, звичайною ходою, поволі, вийшов середнього віку і середньої будови скромний чоловік, дбайливо вдягнений в темний костюм, у краватці, а поза тим... нічого надзвичайного не було. Ні "ореолу слави", ні величності поз (як у декого іншого)... Отак собі став, привітався і почав читати. Все з пам'яті. Читав про досягнення країни та її народів, про гігантське будівництво, про заслуги партії, під керівництвом "дорогого і любимого"... і т. д. Читав виразно, логічно, з належним наголосом, а проте, не було внутрішнього зв'язку між виконавцем та слухачами. Студенти аплодували більше

з чемности, а не з захоплення. Так належалось, от і все.

Студентство, та ще й театральне, — це найбільше, найстрашніше, і найнемилосердніше критиканство у світі, — було Рильським розчароване.

Ну що ж, це відома істина, що автори (навіть геніяльні), найчастіше погані декламатори і Рильський не виняток. Якось уже дослухаємо до кінця.

А тим часом Рильський, після декількох віршів, зробив невеличку павзу, випив із склянки, що стояла поруч з графином на маленькому столику, трохи води і знов поволі, ніби щось роздумуючи, підійшов аж до самої авансцени і, нахилившись до залі, таємничо запитав:

— Ви чули, жайворонки прилетіли?!

І раптом всі голови, мов на команду, повернулися до вікон. Секундна мовчанка, потім покотився сміх і вибухнув грім оплесків. Щирих оплесків, бо Рильський, однією фразою піймав усіх на гачок. Всім було ясно, що у дворі інституту, куди виходили вікна, не могло бути ніяких жайворонків, а Рильський одним лише реченням заставив однаково zareагувати цілу залу.

Оце і є майстерність чи геніяльність декламатора. Збулися студентські сподівання. Лід був зломлений і тріщав шаленими оплесками признання і вдячності. Зв'язок було налагоджено.

Витримавши мовчки "біснування" студентів, Рильський ще раз, але впевнено і з усмішкою повторив:

— Ви чули, жайворонки прилетіли?!

І читав далі про те, що хоч надворі ще зима і він ще синіє від холоду, але серцем вже відчуває прихід весни, коли "задзвонять дзвоники дзвінки", а в небі жайворонки залетяться і хочеться "такої втяти, як іще ніколи!"

"Ви дівчина. Нахаба вітер
Із-під хустини вибив пасмо кіс, —
А ви й не сердитесь..."

Бо ж ось-ось прийде весна, а з нею й жайворонки-співець. Він його вже чує хоче щоб і ви його почули. Тому й "кричу всьому на перекір:

— Ви чули, жайворонки прилетіли?!!"

Душею написаний і з душею виконаний вірш, лився дійсно, мов пісня жайворонка і полонив душі студентів. Весняним струмочком текли один за одним вірші про степи, вітри, сади і квіти, і... кохання... І молоді душі відкривались і рясними оплесками дякували Максимові Тадейовичу.

Давно прийшов час Рильському вертатися у санаторію, але студенти знову і знову просили читати ще і ще.

Та всьому буває кінець. Прийшов кінець і цій незабутній зустрічі. Рильський від'їхав, а в стінах інституту ще довго, на всі лади, тони та інтонації, повторювалася фраза, як незабутній подарунок:

— Ви чули, жайворонки прилетіли?!

на панями з т-ва "Полтава", але... без полтавських галушок!

Після вечері прочитано декілька поезій Нитченка-Чуба-Зірчастого та поезій спеціально написаних з нагоди ювілею. Читали: І. Залеська, Г. Корінь, А. Грушецька, О. Терлецька, Н. Грушецький і Ю. Михайлів.

Зворушений Ювіляр подякував за привітання і традиційно погасив 80 свічок на великому торті. Грімким "Многії літа" закінчено офіційну частину, але присутні ще довго гуторили й обмінювалися враженнями і спогадами на цьому гарному Вечері.

Тож хай сповниться бажання присутніх: Жийте нам, дорогий Ювіляте до 100 років!... Звичайно, у здоров'ї та з молодечою енергією і запалом, як досі.

ФРАГМЕНТИ З МОГО ЖИТТЯ (4)

(Продовження з попередніх чисел)

Мене привітно зустріли у рідних, розпитували, що сталося. Я коротко оповів всі перипетії, що трапилися зі мною. Поснідавши, я вийшов на вулицю і думав йти на Олександрівську, до будинка діда і бабці панни Чайківської, де вона жила. Але я побачив здалека її постать і пішов швидко їй на зустріч. Зустрілись і мене осяяла радісна посмішка із-під великого капелюха моєї любові дівчини...

Ввечері я відпровадив її до хати і до пізньої ночі сиділи на лавочці біля воріт та мріяли про наше майбутнє життя. Наступного дня я мав їхати до Букарешту, щоб поступити до академії.

Букарешт зустрів мене теплими днями пізнього вересня. На вулицях перед ресторанами стояли столики, за якими сиділи чоловіки і жінки, заїдали "мітіті" (маленькі ковбаски, зроблені з свинського і волоньчого рубленого м'яса з часником і засмажені тут же на вулиці на ґратарі) і запивали молодим вином або "цуйкою фертей" (гаряча легка горілка). Голосно і весело було в ті часи в Букарешті!

Я взяв візника і поїхав до української місії. Місія містилася в "палаці Маргеломанов" на калля Доробанцілор, — остання зупинка конки, а далі вже було передмістя з маленькими хатками, де проживала біднота.

Палац був в глибині двора — це був великий двоповерховий будинок з полупідвальним поверхом. Будинок був збудований з темно-червоної цегли, дуже гарний. В ньому містилася канцелярія місії, а також жив персонал, з головою місії професором Костем Мацієвичем на чолі. Секретарем місії був Василь Васильович Трепке (дідич з Полтавщини). Консулом був Лев Левович Геркен. Як урядовець, до складу місії входив сотник Денис Маєр-Михальський, буковинець. За пару років він вийшов із складу місії і став адвокатом в Букарешті, а також зайнявся політикою, кандидував від української партії в Буковині (повіт Вижниця) на сенатора до румунського сенату і був вибраний декілька каденцій сенатором. Військовим атташе при румунському уряді від українського уряду був ген. Дельвіг, знаний в російській армії як артилерист-науковець (велику роль відіграв в першу світову війну при взятті Перемішля). Перебуваючи на пості військового атташе, студіював заочно в Парижі хемію і коли місія була розв'язана служив на цукроварні, як інженер-хемік в Пряшові. Перед приходом більшовиків у Румунію виїхав до Єгипту де помер у 1946-му році.

Секретарем ген. Дельвіга був сотник Яків Тимофійович Чайківський, який в той же час студіював в румунській академії генерального шта-

бу за договором з українським урядом. На початку 1922-го року він скінчив цю академію першим! Але трагічна була доля цього надзвичайно здібного старшини. Румунський уряд настоював на тому, щоб сот. Чайківський прийняв підданство і перейшов на військову службу до румунів. Чайківський відмовився прийняти румунське громадянство, але він мусів відбувати стаж в румунському війську, що входило в програму договору. І сот. Чайківський відбував той стаж — командував арителрійським дивізіоном. Дивно було бачити старшину на коні в українській уніформі на чолі румунської військової частини. Крім того сот. Чайківському запропонували викладати в військовій школі і він прийняв цю пропозицію, але прийняти румунське громадянство таки відмовився. Тоді було інсценізовано нібито сот. Чайківський є шпигуном на користь Болгарії. Був зроблений обшук на помешканні сотника, знайшли чужоземну валюту (долари американські) і його заарештували. Не переносючи ганьби арешту, його дружина Ганна кинулась з вікна, з четвертого поверху і розбилась на смерть! Сот. Чайківський був засуджений на п'ять років в'язниці (хоч за шпionаж тоді судили розстрілом).

Крім урядовців, яких я перерахував, окремо жив в готелі "Атене Палас" контрадмірал Михайло Михайлович Остроградський — морський атташе українського уряду при румунському уряді. Адм. Остроградський не цікавився отримувати гроші від українського уряду, але жив на широкую ногу, бо ж він був президентом компанії, яка займалася піднесенням з дна Чорного моря або з дна Дунаю затоплених кораблів. Контрадмірал М. М. Остроградський помер в Букарешті десь в 1923-24 рр.

В кінці 1921-го року появився в місії ще Дмитро Геродот (це прізвище приbrane, правдиве — Івашина) журналіст, досить знаний в ті часи.

Я попросив секретаря, щоб він зголосив голові місії проф. К. Мацієвичу, що я хочу з ним говорити. К. Мацієвич мене прийняв. Я йому оповів, що зі мною трапилося і сказав, що у мене було домовлення з урядом, що коли я звільнюся то матиму право поступити до академії генерального штабу.

Проф. К. Мацієвич відповів, щ він знає про це домовлення, але уряд і місія знаходяться в такому скрутному становищі, що ніяких грошей на утримання мене в академії видавати не можуть. Місія підтримає мене, щоб я поступив до академії, але на свій рахунок.

Для мене це було неможливо. Я ж мусів би утримувати не тільки себе, а й коня, якого я мусів би обов'язково купити, а утримання коня коштувало 3000 левів на місяць.

І так я залишився з розбитими мріями. Пару днів я ходив, як у тумані. Як воно буде? Я ж запевнив наречену, що я буду вчитися в академії, а вона хотіла продовжувати свої студії в університеті. Що ж тепер? Через декілька днів я написав про все, що трапилося, нареченій. А тим часом став шукати де б трохи заробити гроша, щоб

прожити. До місії іноді заходив майстер Галич. Він працював в одній великій майстерні токарем металу. Я запитав Галича чи не міг би він якось улаштувати мене на працю? Він сказав, що по-пробує, — його господар — мадяр і дуже добре до нього ставиться. На другий день він мене повідомив, що я можу приходити на працю. Головним чином праця моя заключалась в пригонці нової шестерні, замість поломаної, до другої, яка залишилась цілою. Шестерні робив на токарно-му станку Галич, а я мусів припасувати.

На початку жовтня я отримав листа від нареченої, щоб я приїздив, повінчаємося і поїдемо до Букарешту; вона буде вчитися, а я буду працювати і може, найду якусь ліпшу працю.

"Омніа меа, ме кум порто" — ця латинська відповідка цілком відносилася до мене, — що на мені, те я ношу!

А те, що я носив, було не в дуже доброму стані. Але що я міг зробити? Йти до амбасадора проф. Костя Мацієвича і оповісти про мою ситуацію? Неможливо. Я ж бачив, як холодно до мене він поставився. Тоді я згадав про адмірала М. М. Остроградського, він же поміг мені з візою, може й тут стане мені в допомозі!?

Прийшов до шикарного готелю "Атене Паяс", запитав де тут живе адмірал і подався на якийсь поверх до його помешкання. Прийняв мене Михайло Михайлович, як рідного, з розгорнутими обіймами. Сіли ми в вітальні і почали розмовляти. Адмірал мене розпитував, як стоїть справа з майбутнім походом, до якого готуються ген. Юрко Тютюнник, а на території Румунії, в Бессарабії — ген. Гулий Гуленко.

"Що ж ви думаєте про цей похід?" — запитав мене адмірал.

"Нічого доброго не буде з цього походу, бо більшовицькі агенти давно вже знають про наміри Гулого Гуленка!"

"А що ж ви будете тепер робити?" — запитав мене адмірал.

Я сказав, що хочу одружитися, маю наречену, закінчив уже з своєю військовою кар'єрою і стаю цивільною людиною. Що буду робити — життя покаже.

"Як вияв нашої колишньої співпраці, — сказав адмірал, — прийміть від мене невеликий подарунок з побажанням щасливої майбутності вам і вашій майбутній дружині!" — З цими словами виняв з гаманця блакитний папірець (1000 лейв) і дав його мені!

"Більше зараз не можу! Компанія, яку очолюю, розпочинає працю по піднесенню з води великого корабля, на що потрібні великі гроші!"

Я подякував йому щиро і попросився. Ці гроші були для мене не вистарчальні, але я зрадив, бо ж міг бодай придбати золоті вінчальні обруч-

ки. Я пішов на Калля Вікторія (головна торговельна вулиця в Букарешті), зайшов до ювілірного склепу і купив два золотих персні — заплатив за них 400 лейв.

20-го жовтня сів я в потяг і поїхав до Бессарабії. Проїхав Галац, переїхав Дунай, минув Рені і виліз з потягу на маленькій стації Фрикацея. Село Фрикацея розташоване на березі озера-лимана Катлабух. Ціль моєї подорожі було с. Барта, де жила моя наречена, донька священика Захарія Чайківського. Із Фрикацеї в с. Барту треба було переїхати лиман на другому березі якого лежало болгарське село Карагач, а з Карагача до Барти 12 кілометрів.

Пішов я над озеро-лиман і чекаю перевоза-човна з того берега. Був хмарний, вітряний, холодний день. Вітер гнав темні бронзові хвилі з півночі вздовж озера-лимана. Думаю, — як то мене зустрінуть в хаті нареченої... Великі хвилі розгойдували човен, але не заколисували моїх думок...

Болгарські коні з с. Карагача швидко несли мене до Барти, не опам'ятався як опинився на подвір'ї церковного будинку. Назустріч вибігла радісна наречена, а за нею з добрячою посмішкою зустрів мене з розкритими обіймами її батько о. Захарій та старший брат нареченої Микола.

24-го жовтня 1921-го року відбувся шлюб у церкві св. Михаїла с. Барти, а після шлюбу дуже тихе весільне прийняття.

Після весілля ми пару днів побули ще в Барті і потім поїхали до Букарешту — дружина була вже записана до Букарештського університету на французький відділ філологічного факультету. Перед від'їздом я найняв для нас кімнатку на передмісті Букарешту, недалеко від української місії, на страда Конческу 57, в одній старенької вдови; її сусіди називали цю стареньку — "цаца Міца" тітка Марія. Будиночок цаці Міци, (вірніше хатка) складався з кухні та одної кімнати. В кухні жила цаца Міца, а кімнату здавала нам.

Поговоривши трохи з господинею, ми зібралися йти спати.

Відкриваємо ковдру на ліжкові, а під ковдрою дві великі горячі цеглини. Так цаца Міца вирішила нагріти нам постіль і так ми почали своє подружнє життя!

Тяжко було, але витримали — мені було легше терпіти, але дружині, яка не привикла до таких умов, було тяжче. Трохи пізніше я познайомився з одним кол. російським полковником генерального штабу Петровським, який з дружиною Вірою Олексіївною, фрейліною двора російського імператора, жив у сторожці на дров'яному складі. Вони були задоволені, що залишились при житті! Генерал Авереску батько його був українець — Аверченко, був писарем в с. Бабелі) декілька раз приїздив на дров'яний склад і пропонував пол. Петровському прийняти підданство та вступити до румунської армії. Але полковник відмовлявся: "Не буду я служити циганам!" — казав він.

Життя йшло. Дружина училась в університеті,

ЗРОБІТЬ ПРИЄМНІСТЬ І КОРИСНУ ПОСЛУГУ СВОЇМ РІДНИМ ТА ПРИЯТЕЛЯМ. ПЕРЕДПЛАТІТЬ ДЛЯ НИХ ЖУРНАЛ "НОВІ ДНІ"!

а я ходив на працю до майстерні. Приходив з праці брудний. На початку листопада 1921-го року в Букарешт приїхав Олександр Сербський, наслідник сербського престолу. Хазяїн майстерні, не знаю чого, захотів мати його портрет і, дізнавшись від Галича, що я малюю, запитав мене, чи не зміг би я виконати портрет Олександра Сербського. Я погодився і шукав нагоди побачити Олександра, то в церкві, то десь на параді. Нарешті портрет був зроблений, на брістольському папері, сепією. Вийшло добре, хазяїн майстерні був задоволений. Трохи пізніше я виконав портрет покійного полковника Отмарштейна, начальника штабу ген. Тютюнника. (Його вбили в загадкових умовах і про це писати не буду.) Замовила вдова по полковнику Отмарштейнові, яка жила в Кишиневі, де раніше, при Росії, полковник служив в гусарах.

В майстерні праця була тяжка і нецікава, а тут хтось із знайомих в місії показав мені оголошення в російському часописі "Наша реч", що якийсь Карулін, господар майстерні де виробляють дерев'яні касетки, тарілки тощо, шукає маляра для оформлення розмальовань тих дерев'яних виробів. Я відвідав Каруліна, дізнався про умови праці, порівняв з тим, що я заробляю в майстерні мадяра, і став працювати у Каруліна.

Десь в грудні на обрії місії з'явився спочатку ген. Гулий Гуленко, а потім "батько" Махно! Махно появився в Букарешті не сам, а з жінкою Галиною, з начальником його штабу капітаном Даніловим і ще з двома членами штабу. Він не був таким, якби його можна уявити, — великим і грізним. Ні, то був чоловік середнього зросту, кульгав, мав прострелену ногу і вигляд сільського дячка, а не грізного отамана-батька Махна! В розмовах Махно часто "забріхувався" і тоді його начальник штабу зупиняв — "Батьку, — потихше!" Махно часто сперечався з ген. Гулим Гуленком, — в розмовах про бої, які вони вели один проти другого. Махно скаржився, що загубив своє майно (певно нагороджане) при переході через Дністер, — 50 навантажених підвод і багато золота! Підводи переїжджали льодом через Дністер і провалились — лід тріснув нібито від обстрілу червоними.

Для румунської влади "батько" Махно з його компанією був не дуже бажаним. Певно йому це казали, бо десь на Різдво або трохи пізніше Махно зі своїм штабом і з Галиною вирішив йти пішки в напрямку Польщі... І ген. Гулий Гуленко зник з румунського овиду!

В кінці грудня 1921-го року я вирішив намалювати декілька малюнків акварелями, в "паризькому жанрі" — досить жартівливі і пікантні. Взав я ці малюнки і поніс в один склеп, де продавалися дорогі жіночі капелюхи і різні прикраси. Я пропонував господині виставити мої малюнки в вітрині, а за то я, як продадуться, дам якийсь процент. Господиня від проценту відмовилася, але радо їх виставила, бо малюнки їй подобалися. Через пару днів я навідався до склепу і, на мою радість, — всі малюнки були продані!

Я тоді кинув працювати у Каруліна, а взявся за малювання і діло пішло дуже добре.

В середині березня, в якусь із субот, коло нашого домика остановилося авто. З нього вийшов гарно одягнений пан і попростував у фіртку нашого подвір'я. Я вийшов з хати і пішов назустріч тому панові.

"Домн Мошинський — звернувся він до мене — чи можу я з вами побалакати декілька слів?"
"О, прошу! Я до ваших послуг. Заходьте, прошу, до нашого убогого житла!"

Пан зайшов до нашої кімнати:

"Петреску — сказав, протягуючи мені свою правичку. "Я не буду вас довго затримувати. Ваші акварелі, які ви виставляєте у моєї родички на Каля Вікторія мені дуже подобаються. Наш уряд (румунський) відкрив в Букарешті фабрику порцеляни і мене призначив директором тої фабрики, а я вам пропоную бути завідуючим відділом мистецтва. Чи не згодні б ви на мою пропозицію?"

"Звичайно. Я з великою охотою попрацював би в цій цікавій ділянці. Навіть французький знаний мистець Ренуар багато працював в цій ділянці!

"Отже, значить, з вашої сторони — згода. Тепер, я мушу побалакати з урядом, бо то ж урядова фабрика. А через 3-4 дні дам вам відповідь", — сказав домну Петреску — "Лареведері" (до побачення).

Я був, як то кажуть, — "на сему небі"! Не міг дочекатися дружини, яка була на лекціях в університеті. Нарешті, далеко по вулиці замаячила постать моєї дружини, — я побіг їй назустріч.

"Що з тобою"? — питає мене дружина, коли ми привіталися. — "Ніби ти виграв 100.000 на коночний білет!"

Я й оповів все, що трапилося якись дві години тому — всю історію з візитою домну Петреску. Ми повечеряли і довго не лягали спати, все мріяли про майбутнє. А ранком, поснідавши, я запропонував дружині з радості "кутнути!" Поїдем на шосе о'Кісельов погуляєм там, а потім зайдем до якогось люксового ресторану, пообідаєм і заїєм це діло добрим вином! Дружина згодилася і ми поїхали.

Стояв чудовий соняшний день ранньої південної весни. На деревах бруньки набухли і від них нісся запах, який дрочив душу, якось лоскотав серце... Ми прогулювалися по широких хідниках бульвару, що носив назву якогось російського дипломата Кісельова. Оглядали гарні будови, розташовані в садках. Деякі з будівель були напричуд гарної архітектури; їх побудували собі румунські аристократи старовинних боярських нащадків!

Так весело гуляючи, ми відчули, що зголодніли і наші носи стали гостріше відчувати запах "мітітеїв". Ми зайшли до люксового ресторану, замовили собі по парі мітітеїв і по чарці "сливянки" (добра міцна горілка з сливок), — це на початок, а потім — добрий обід з смачною "чорбою" (борщем), з "сермалями" (голубцями) і на солодке по великому кавалку торта! І все запили

добрим вином — білим мускатом-фронтіньяном.

Радісно-веселі ми повернулися домів.

На другий день випровадивши дружину до університету, я сів до праці, до своїх акварелів! Працювалося весело, теми являлись в голові цікаві... З нетерпінням ми чекали, коли ж нарешті з'явиться дому Петреску?... Нарешті, на четвертий день по обіді почувся гуркіт авта! Я вискочив на подвір'я... Авто стало коло наших воріт і звідтам виліз дому Петреску:

"Буна дзіуа!" (добридень) вітає, — "який у вас стан з громадянством?"

"Я біженець і маю нансенівський паспорт!" — відповідаю я.

"Значить, ви, дому Мошинський, не є румунський підданий?"

"Ні!" — відповідаю я.

"Зле! В уряді сказали, що згідні з вашою кандидатурою на завідуючого артистичним відділом, але кандидат обов'язково мусить бути румунським підданим! І то сказано категорично, так що мені дуже жаль, що ви не зможете зайняти посаду на порцеляновій фабриці. Може б ви прийняли громадянство? Подумайте!... А тепер, поки що, — лареведері", — сів в авто і поїхав.

Я стояв посеред двору і думав, що те, що я надіявся, — пропало! Прийняти громадянство? — Нізащо! Ми ж біженці тут в Румунії, тимчасово! Пройде півроку, рік, ну хай два роки і ми повернемося на вільну, самостійну Україну!

І так я продовжував малювати свої акварелі... Скінчився березень, квітень зацвів чудовими весняними квітами... Ставало гаряче. Багаті люди потягнулись з Букарешту — хто закордон, хто на село, в свої сільські маєтки. Ті, хто купував мої малюнки теж виїхали з Букарешту. Справи з продажем моїх акварелів ставали все гірші. В університеті наближались вакації і ми з дружиною вирішили, що треба збиратися до тата, отця Захарія в с. Барту.

Мені, чужинцеві, для виїзду в будь-яку другу місцевість Румунії треба було дозвіл сігуранці (політична поліція). Пішов я до української місії, звернувся до секретаря Василя Васильовича Трепке і прошу його допомогти мені отримати дозвіл на виїзд до Бессарабії до тестя. Василь Васильович радо погодився мені допомогти і ми пішли до

міської сігуранці, де Василь Васильович мав знайомих урядовців.

Підійшли ми до одного урядовця і Василь Васильович став оповідати про мою справу. Урядовець вислухав і відповів, що недавно вийшов декрет короля Фердинанда Першого, в якому візи чужинцям на виїзд до Бессарабії строго забороняються і що мійська сігуранца ніяк не може переступити того декрету.

Я прошу секретаря дізнатися чи має хтось право у виняткових випадках давати дозвіл на поїздки до Бессарабії? Давати візи до Бессарабії може тільки дому Рамзеску, — шеф департаменту контролю чужинців в генеральній сігуранці, — відповідає урядовець. Я прошу секретаря дізнатися дискретно, скільки б то коштувало? "Не менше 2000 леїв" — відповів урядовець.

Це були для мене величезні гроші. Такої суми я не мав.

"Ну, а ви, Василю Васильовичу, маєте якісь "ходи", якесь знайомство в генеральній сігуранці?"

"Ні, не маю! Прийдеться вам самим якомсь шукати ті "ходи"! — відповів секретар місії.

Тоді я звернувся до сот. Я. Т. Чайківського чи не міг би він дізнатися серед своїх товаришів — рум. старшин, що з себе являє дому Рамзеску — шеф "контрол страїнелор", гроза для чужинців і для підвладних йому урядовців.

Через пару днів я зайшов до сот. Чайківського і він оповів мені, що він дізнався про дому Рамзеску, що то дуже впливовий високий урядовець сігуранці, що він має свій департамент на другому поверсі в будинку генеральної сігуранці, що він не жонатий, йому приблизно 45-ть років і в його кабінеті багато гарних секретарок — живе, як султан турецький.

На другий день, взявши з собою дві відповідні акварелі ("Дівчина ловить раків" — посковзнула і задерла ноги, і "Дівчина і пломбер") я пішов до генеральної сігуранці. Коло бокового входу на варті солдат і тільки я хотів зайти, а він рушницею перегороджує дорогу і каже: "ну супоте!" (не можна). Я дістаю з кишені паперових два леї і даю йому. Він забирає рушницю з дороги і каже, — "супоте!" (можна).

Входжу на другий поверх. Там стоїть швейцар. Я питаю у нього де кабінет дому Рамзеску? В відповідь він каже, — "ну супоте"! Я йому тиць два леї!" І показав мені двері головного шефа. Я постукав у двері і почув голос: "Інтрац" (заходьте).

За письмовим столом сидів великого росту пан, з великою головою, лицем з ясною церою і ясними очима (тип не румунський, подумав я).

"Що вам потрібно?" — питає досить ввічливо. Я французькою мовою поволі з'ясовую мій стан і що хочу їхати з дружиною до тестя на село, бо тут вже по своїй професії не можу заробити на життя.

"Хто ж ви по професії?" — питає мене гарною французькою мовою Рамзеску.

"Я артист-маляр! Може хочите бачити мої

У Видавництві "Нові дні" ще можна набути книгу

Гелія Снегір'ова

"НАБОЇ ДЛЯ РОЗСТРІЛУ ТА ІНШІ ТВОРИ"

Книга в твердій оправі, має 492 сторінки й багато ілюстрацій. Ціна книги з пересилкою в Канаді 20 кан. доларів, в інших країнах — 20 амер. дол. Замовляйте книгу Г. Снегір'ова не гаючись.

праці?" — і скоренько розв'язую і кладу на стіл два приготовлених малюнки.

Рамзеску глянув і став голосно реготати, кличучи, — "Аніто, Маріо! Іділь-но побачите щось цікаве!" Дві дівчини зірвалися і підбігли до столу, а за ними інші дівчата. Кабінет був дуже великий і сиділо багато дівчат секретарок і друкарок. Не даром казали, що Рамзеску має гарем!

"Давайте ваш "білет де ліберо петречере" — стукнув на поданому білеті великим штемплем і підписався! Подав мені білет, потиснув мою руку, подякував і сказав по-румунськи — "Друм бун" (Доброї дороги).

"Дозвольте вас запитати, домну Рамзеску, чи треба мені заходити до міської сігуранци?"

"Ні, можете прямо їхати на двірець, сідати в потяг і їхати до свого тестя, тільки в Ізмаїлі мусите з'явитися до міської сігуранци".

Подякувавши, я скоріше поїхав додому, щоб порадувати дружину, що можемо збиратися і їхати на Великодні Свята до тестя!

Зібравшись, ми пізно ввечері були вже в потягу, а о дванадцятій годині паровоз подав останній свисток і рушив з букарештського двірця...

В Галаці пересіли на пароплав і подалися по течії на схід. Дунай парував і мінився кольорами — від ясножовтого до темносинього!... Пташине царство просипалося в плавнях і кричало на різні голоси!. Я з дружиною стояв на покладі коло поруччя борту, чекаючи сходу сонця, яке ось-ось мусіло показати своє блискуче коло над поверхнею Дунаю...

жовтень, 1984 р.

ВИСЛІД ДРУГОГО НАУКОВОГО КОНКУРСУ У. І. Т.

Жюрі Українського Історичного Товариства у складі проф. д-р Любомир Винар (голова), проф. д-р Олександр Оглоблин і проф. д-р Орест Субтельний проголосило нагороди у зв'язку із Другим науковим конкурсом УІТ таким історикам:

1) Першу нагороду в сумі \$1000 дол. признано **проф. д-рові Томі Приймакові** за монографію **Грушевський: політична біографія** (Hrushevsky: a political biography) Це перша ґрунтовна студія в англійській мові політичної діяльності Михайла Грушевського.

2) Другу нагороду в сумі \$500 дол. признано проф. д-рові **Теодорові Мацькову** за англomовну працю **Англійські донесення про Мазепу, 1687-1709** (English Reports on Mazepa, 1687-1709).

Фундатором Другого наукового конкурсу У.І.Т. є Літературний Фонд ім. Івана Франка в Чикаго.

Вручення нагород відбудеться осінню 1985 року в Чикаго під час відзначення 20-ліття Українського Історичного Товариства (1965-1985).

Марта ТАРНАВСЬКА

В ДОРОЗІ НА ЗАЛЬЦБУРГ І ДУБРОВНІК (3)

(закінчення з попередніх чисел)

П'ятниця, 8 липня, вранці. Готель Інтерконтиненталь. Загреб.

Загреб трохи нагадує Львів: трамваї на рейках, стара австрійська архітектура, опера, що є копією віденської, жовтий колір Марії Тереси на деяких будинках. Все таки, Львів — гарніший. Загреб досить занедбаний, дуже мало будинків відреставрованих зовні. І досить брудно: сміття на вулицях, як у Нью-Йорку. Ми прибули сюди вчора опівдні і встигли оглянути місто автобусом, походити по ньому пішки, з'їсти полуденок, а потім ввечерю в нашому люксовому, як на югославські умовини, готелю, — а крім усього цього ми з Остапом встигли побувати теж.. в опері! Як ми приїхали і побачили, що оперний театр недалеко від нашого готелю, я побігла подивитися: що грає? чи сезон ще не закінчений? На вчорашній день стояло в програмі KRABULJNI PLES — фраза, яку трудно було розгадати, але поруч стояло: Verdi. Отже було ясно, що це опера (театр має також драму і балет). Каса була зачинена, але з інформацій виходило, що відчиняється о 18:00. Я ще двічі бігала туди і врешті здобула два квитки... за 360 динарів. Комплікація була в тому, що вечеря була заповіджена на 7:00 вечора, а вистава починалася о 7:30. Я похапцем з'їла головну страву і вийшла, не чекаючи на решту. Остап казав, що приїде на другу дію, бо, мовляв, не раз уже бачив "Масковий баль" — ми здогадувалися, що це саме ця опера. Театр елегантний, свіжо відновлений золотом і червоними килимами, з льожами, бальконами. Я не була певна, що за квитки в нас, а виявилось, що це — перший ряд у партері! Сама обстановка мене зворушила до сліз, а вже коли вдарили перші акорди музики і стало ясно, що це повна і першорядна оркестра — я була в стані екзальтації. Остап встиг ще перед початком. Першу дію слухали ми без програмки, бо в поспіху не встигли її ще купити, але виявилось, що це справді "Масковий баль". В головних ролях були Krunoslav Cigoj, Ferdinand Radovan, Ljiljana Molnar-Talajtic, що виглядала як Литвиненко-Вольгемут і була, мабуть, найкраща голосово. Постановка на висоті: знаменита окрестра і хор, оригінальне сценічне оформлення, дуже добра гра співаків-акторів, гарні костюми. Обсада, мабуть, повністю югославська: самі прізвища про це говорять. Правда, був між виконавцями у ролі графа Рівінга — генерала якийсь Jurij Zinovenko — може наш? (Глибокий гарний бас).

Авторка "Щоденника" з чоловіком Остапом Гарнавським у Дубровніку

В автобусі, по дорозі до Лієнцу.

Ми тепер у Словенії. Невисоке підгір'я. Ліски, поля з кукурудзою, городи (шпарагіка, огірки, гарбузи), овочеві сади, господарства: кури, вівці. Хати й тут з червоними дахами, але це вже не такі стандартні бльоки, як були подорожі до Дубровніку. Часто на балконах — квіти. Прегарний пасторальний краєвид: громадка хатин і церква на горбочку. Церков тут багато недалеко одна від одної, через дорогу, навіть подібні до себе і — усі католицькі.

Ще про вчорашній день: Після вистави ми пішли в нашому готелі до ресторану на 17 поверсі, звідкіль чудова панорама цілого Загребу. Ми там просиділи до 1 ночі, слухаючи музику. Замовили собі смачний струдель з вишнями та двічі місцевий лікер з грушок, що його порекомендувала нам Ляля. Сьогодні вранці купили цей знаменитий Kruškovaс, що — виявилось — коштує всього 119 динарів за літрову пляшку! Цікавий коментар про життя тут дають ціни: квитки до опери на двох — 360 динарів, Kruškovaс — 119, а наша музика і лікер із струделем — 800! Готель — для чужинців.

Купуючи картки в кіоску, я запримітила, що коли я пробувала говорити по-хорватському з домішкою української мови — мене збували будь чим, мабуть, думали, що ми радянські люди. А до росіян тут — упередження. Тож коли я пішла за квитками до театру, говорила вже лиш по-англійському. Може це й допомогло, що дали мені такі добрі місця!

Ще деталь: світової слави ансамбль камерної музики, що його в Америці чомусь називають Solisti di Zagreb називається насправді Zagrebacске solisti...

Зупинка на полуденок у Бледі. Гарно положений курорт, над озером, з панорамою високих гір довкола. Маршал Тіто приїздив сюди відпочивати. Полуднували на рештки югославських

динарів: дві зупи, телячий котлет, салата, мінеральна вода — за менш як 500 динарів. Ще й вишень купили на дорогу...

Ми вже в Австрії. Дороговкази показують і на Зальцбург... Дороги першорядні і автобусом менше трясє.

Наша перша зустріч з Югославією була цікава, повчальна і приємна. А при тому — порівняно з іншими країнами — дешева...

П'ятниця, 8 липня увечері. Лієнц. Південний Тіроль. Австрія.

Мале містечко серед високих Альп. Тірольська кольоритність хат, замок, вежі з годинниками, церкви. Після Югославії — добробут капіталістичного світу зразу кидається в вічі. Все упорядковане, відновлене, чисте. Нові будови уважно проєктовані, щоб не псувати гармонії довколишнього краєвиду...

Помітна зміна клімату. Дощ. Холодно. В огтелі знову австрійські перини, замість покривал.

Субота, 9 липня, вранці. В автобусі.

Тількищо виїхали із Лієнцу. Погідний соняшний день. Прекрасні краєвиди Тіролю. Кілька полос гір. Підгір'я з полонинами, чи радше галявинами, де ще є хатки і церкви. За ними гори покриті шпильковими лісами — темна, сочиста зелень. А ще далі виглядають інші смуги гір — високі скелясті шпилі, що на них де-не-де видніє сніг. "Красою очі виповнені вщерть", цитую саму себе, або — як каже Ляля: "ходити й усміхатися." Хатки всі у квітах, вимальовані, чистенькі — білі стіни прибрані коричневим, часто різьбленим, деревом, дахи із темної дахівки. Їдемо в сторону Felber Tauern Tunnel. Внизу річка Драва. На узбіччях косарі косами косять траву. Покошені узбіччя, немов декоративний пейзаж. З гір спадають вузьенькі стяжки водоспадів. А серединою долини річки, на електричних стовпах вливається в цей природний краєвид модерна цивілізація.

Деталь: Вежечки — дерев'яні, різьблені — а в них дзвони. На багатьох дахах. Звичай був колись дзвонити, щоб відігнати бурю і град. Це довго вважалося за пересуд-забобон, але тепер перевірили, що воно й справді може мати якийсь вплив: дзвони викликають вібрацію, яка може відігнати бурю. Нагадались "Тіні забутих предків" і Юра, що заклинає хмару...

Субота, майже північ. Мюнхен.

Рибуби сюди пополудні. Вже встигли повечеряти й походити по місту. Місто — бачене вже багато разів. Ратуша кілька літ тому була свіжо відновлена — тепер на ній сліди занечищеного повітря: камінь почорнів і вже почали наново відчищувати. В місті видно німецьку упорядкованість і добробут. Але "Ich hab' mein Herz in ... Salzburg (nicht in Heidelberg oder München) verloren"...

До Німеччини в мене особливого сантименту немає. Це не те саме, що екзальтована усмішка до теплих, майже рідних, австрійських краєвидів..

Телефонував проф. Бойко. На завтра, на 12:30 дня вони заповіли прилюдну нашу (Остапову й мою) зустріч із громадянством Мюнхена, тобто — "літературний вечір". Це не є суцільною несподіванкою, але я чомусь думала, що це буде зустріч в малому гурті знайомих в домі Бойків, а не імпреза в громадській залі. Побачимо, чи хтось прийде в цей вакаційний час. Це вперше доведеться мені виступати разом з Остапом.

10 липня 1983, неділя. 11:30 увечорі. Мюнхен.

Наш виступ відбувся в гарній модерній залі при католицькій церкві на Schönstrasse 55. Присутніх було, мабуть 80-90 людей, в тому числі і кілька осіб з нашої групи подорожніх. Пані Сулима-Бойко виявилась неабияким організатором: були — як я потім дізналася — навіть друковані запрошення. (У Філядельфії такого чуда не докажеш, щоб у липні, серед гарячого літа, зібрати таку кількість людей на літературний виступ!) Проф. Бойко коротко привітав нас, кількома реченнями зхарактеризував Остапову і мою творчість. Тоді я прочитала кілька віршів — около 20-25 хвилин. Решту програми виповнив Остап, читаючи вибір своїх старих і нових поезій. Мені було дуже приємно, що прийшли на цю імпрезу і обоє Качуровські, і обоє Кошелівці, і ректор Янів, і скульптор Крук. Був там між гостями і президент УНР Микола Лівіцький і інші більше й менше знайомі люди. Приємно було зустрітися з ними і поговорити. Після наших виступів, пані Бойко зорганізувала ще спільний обід для письменників, що закінчився нарадами про справи європейського і світового "Слова" — Об'єднання Українських Письменників в Екзилі.

Мюнхенська літературна зустріч була для нас мажорним фіналом нашої незабутньої європейської подорожі, що її головними центрами притягання були наш улюблений, прекрасний Зальцбург і нововідкритий нами старий оригінальний Дубровнік.

ПРОСИМО ПОПРАВИТИ

До "Майже думи", присвяченої п. І. Жилі ("Нові дні", травень 1985, стор. 19) просимо додати 9 рядків:

добре дбають
Zula-Mischung випивають,
із зальцбурзьким повітрям спогади про молодість
вдихають,
красою серця виповняють,
сп'янілі назад до Америки вирушають,
і тут вигадки про Зальцбург розповідають:
що там і досі князі-архієпископи гостей в Міра-
бель пригощають...

Шановних авторів і читачів просимо вибачити за прикрий недогляд. — Ред.

Стефанія ГУРКО

ГАБРІЄЛЯ РОА ТА УКРАЇНСЬКІ ДРУЗІ ЇЇ МОЛОДОСТІ

13 липня 1983 року померла в Квебеку одна з найвизначніших канадських франкомовних письменниць — Габрієля Роа (Gabrielle Roy) авторка багатьох романів, повістей, новель і оповідань. В 1947 році за роман "Bonheur d'Occasion" вона одержала літературну нагороду "Феміна" в Парижі й рівночасно найбільш престижову нагороду Генерального Губернатора Канади. Цей її твір є перекладений на англійську (The Tin Flute), еспанську, данську, словацьку, шведську, норвезьку, румунську, російську та чеську мови. Він теж був перетворений на сценарій для знаменитого фільму "The Tin Flute". Найвідомішими творами Габрієлі Роа, крім "Bonheur d'Occasion", є: "La Petite Poule d'Eau" (Where Nests the Water Hen), "Alexandre Chenevert" (The Cashier), "Rue Deschambault" (Street of the Riches).

За ті твори Габрієля Роа одержала ще дві літературні нагороди Генерального Губернатора в 1957 та 1978 роках, нагороду Prix Duvernay в 1956 році та нагороду Prix du Conseil des arts du Canada.

В 1984 році, вже після смерті письменниці, вийшли у видавництві Бореаль Експрес спомини з її дитячих та ступентських літ під наголовком "La detresse et l'enchantement". В цих споминах Габрієля Роа згадує двох українців, народжених у Канаді студентів, з якими вона дружила під час своїх стулій драматичного мистецтва в Лондоні в 1937-39 роках, та які відіграли велику, можна сказати навіть вирішальну роль, в розбулженні її літературного таланту.

Габрієля Роа народилася 22 березня 1909 року в Сент Боніфас, Манітоба. Від 1928 до 1937 року вчителювала в родинному місті, а рівночасно була членом аматорської франкомовної театральної групи "Серкль Мольєр", де проявила непересячні акторські злібності. В 1937 році Габрієля Роа виїхала до Парижу, а опісля до Лондону студіювати театральне мистецтво. В Лондоні єдиною знайомою для неї людиною був її колега з Вінніпегу, Богдан Губицький. Він допоміг Габрієлі знайти помешкання, влаштуватися та ввів її в студентське товариське життя. В той час у Лондоні студіювало багато молодих людей з різних кінців британської імперії. Для них відкрива англіїська аристократка, лейді Франціс Ридер, у своїм домі салон, де вони зустрічалися при чайку для гутірок та товариських розваг. Там Габрієля Роа одного вечора познайомилася з другим народженим у Канаді, українським студентом, якого вона у своїх споминах називає тільки Степаном, не подаючи його прізвища.

Хоч Габрієля почала писати свої спомини наприкінці свого життя, між 1976 і 1983 роком, з віддалі біля сорока років, люди, про яких вона згадує, змальовані як живі й неповторні особистості, а розповідь про них та про всякі її переживання і події читається, як найкраща автобіографічна повість. З великою любов'ю та пошаною згадує Габрієля своїх друзів Богдана і Степана, з яких перший був її великим приятелем, а другий "найбільшим коханням її життя".

Богдан Губицький виїхав з Вінніпегу до Лондону "тільки зі своєю скрипкою під пахвою". Подорож з Канади до Англії не коштувала його нічого, бо він найнявся доглядати худобу на товарному кораблі. В Лондоні Богдан заробляв на прожиток граючи на скрипці в циганській оркестрі в одному з великих лондонських нічних локалів. Вдень Богдан "працював над Бахом". За рік він уже виступив зі своєю програмою по Бі-Бі-Сі й підписав з цією радіосіткою контракт на щотижневу одногодинну програму. Богдан був перший, що провів Габрієлі її літературну кар'єру. Він мав дар віщування: "Твоє майбутнє є запевнене", — віщував, — "мені вистачить тільки закрити очі, як уже бачу тебе і твоє ім'я виписане великими літерами. Але, здається мені, що це не буде на вивісках театру... Я бачу його на обкладинці книжки". Це говорив Богдан ще у Вінніпегу, а потім у Лондоні, коли Габрієля Роа мріяла тільки про театральну кар'єру. Богдан був "прямолинійний, вірний, енергійний, при тому лагідний і з добрими манерами." Вони обоє ходили в театр, на концерти, Богдан дуже часто діставав від Бі-Бі-Сі дарові квитки для себе й для Габрієлі, що давало їй можливість знайомитися з культурним життям Лондону, без великого утробу для її скромного студентського бюджету.

В той час, коли Богдан тільки віщував Габрієлі літературну кар'єру, велика любов до Степана була тим каталізатором, який прискіпив процес пробудження її письменницького таланту. Це була любов з першого погляду, гаряче всеобіймаюче почуття, пор як Габрієля згадує 40 років пізніше з великим хвилюванням душі й серця. "Моя любов до Степана паралізувала мою спроможність думати... я за ним не бачила світу.. для мене тоді не існувало нічого поза ним..." "Я зберігаю глибоку вдячність Степанові за його вроджений дар розбуджувати в людей віру у власні сили".

Степан був студентом політичних наук Лондонського університету. Перед тим студював у США, в Колумбійському університеті. В Лондоні мав зв'язок з "українською військовою організацією, яка мала піддержку від українців Америки і якої ціллю було відновлення самостійності України..." Степан володів кількома європейськими мовами, мав добру музичну освіту і був людиною з великим чаром та вродженим магнетизмом. Він "посвятив своє життя — частину свого життя — боротьбі за свою батьківщину, яка страждає під советською окупацією... за Україну,

Г. Роа в 20-их рр.

яку Сталін хоче винищити голодом тому, що вона ставить спротив більшовицькій системі".

Для Габрієлі було дивним, що Степан, хоч народився в Канаді, своєю батьківщиною вважає Україну і є готовий жертвувати своїм життям і особистим щастям за її свободу й незалежність.

Під час одної довшої місії Степана до східноєвропейських країн в організаційних справах, осамітнена й затривожена Габрієля відчула потребу писати. Так народилися її перші нариси, статті й новелі. Коли повернувся Степан, вона дала йому прочитати свої рукописи. "Він читав голосно, з олівцем у руці, виправляючи час до часу грамаїтичні й стилістичні помилки... Я знала, що він мав ґрунтовне знання не тільки французької, але й інших мов, однак я ніколи не сподівалася, що він може з першого погляду відкрити всі ті малі помилки і деякі невдалі вислови з пропозицією замінити їх іншими, які так дуже добре підходили до мого тексту..." "Степан не переставав читати, хіба щоб зробити якусь поправку, або щоб захоплюючи вигукнути: — Це дуже добре, це дуже добре!... Ти маєш талант!... Побачиш — одного дня ти будеш визначною письменницею!..."

Політична заангажованість Степана, а потім друга світова війна перервали дружбу. Габрієля повернулася в 1939 році до Канади, осіла в Монреалі, де працювала як журналістка в "Ле Жур", "Ревю Модерне" і "Бюлетен д'аґрікультюр". Там теж написала свої літературні твори з життя франкомовних канадців у Квебеку й Манітобі, які принесли їй визнання і славу. Богдан загинув трагічно під час бомбардування Лондону, а Степан, правдоподібно, живе десь тут між нами в Канаді. Це, здається, було причиною, чому Габрієля Роа не подала його прізвища.

Можливо, колись хтось спроможеться перекласти на українську мову хоч би цю останню книгу Габрієлі Роа, в якій вона присвятила стільки місця споминам про українських друзів своєї молодости.

НОВИЙ ТВІР ІГОРЯ КАЧУРОВСЬКОГО

(Фоніка. Мюнхен, 1984., 207 стор.)

Наприкінці минулого року в серії "Підручники" Український Вільний Університет у Мюнхені видав частину курсу лекцій І. Качуровського під назвою "Фоніка". Автор цієї праці відомий нам не тільки як прозаїк, поет та літературознавець, а й як перекладач з кількох мов та лектор університетів. Його прозові твори — повісті "Жлях невідомого" та "Дім над кручею", збірка поезій "Пісня про білий парус", а з літературознавства ґрунтовна й солідна праця з теорії віршування "Строфіка", рівної якій не видали ще і в Україні, розвідка "Новеля як жанр" і, зрештою, його переклад з італійської мови поезій видатного італійського поета-гуманіста з доби Відродження Франческа Петрарки (1304-1374) — закріпили за Ігорем Качуровським добре ім'я фахівця з багатьох ділянок літературної й наукової діяльності. Варто згадати, що його повість "Шлях невідомого" в перекладі Юрія Ткача вийшла в Австралії у В-ві "Байда Бук", і мала кілька добрих рецензій у пресі, а відділ освіти Вікторії залучив цей твір до числа рекомендованих для студентів середніх шкіл.

Та повернемось до "Фоніки". На 207 сторінках цього видання автор зробив широку аналізу фоніки, тобто звукової організації поетичної мови, засобів, які надають віршованій мові милозвучності, посилюють її емоційність і виразність.

Цей підручник має 26 розділів і сотні давнозбутих або маловідомих уривків поезій, а часом подано й цілі поезії, якими автор ілюструє свою цікаву розповідь. Серед ілюстративного та теоретичного матеріалу д-р І. Качуровський цитує або згадує 282-х авторів, переважно поетів та теоретиків літературознавства, як з наших клясиків, сучасних, так і авторів світової літератури, починаючи з античних поетів. Знання кількох чужих мов дало Качуровському можливість компетентно оперувати багатьма джерелами.

У вступі до своєї праці "Фоніка" Качуровський цитує ліричний вірш молодомузця Василя Пачковського "Дзвонять дзвони", показуючи, якими шляхами доходить до нас цей твір. Таких шляхів є три: перший — це семантика, зміст слів, об'єднаних у певні речення. При цьому зазначає: "коли б автор обмежився лише цим шляхом, ми б мали прозу". Другий шлях — це ритм, який змушує читача триматися певного ладу. А третій шлях — це якраз фоніка — саме звучання твору, добір певних фонем та їх послідовність. І це звучання діє на нас не через інтелект, а безпосередньо — від душі поета в душу читача чи слухача.

У вступі автор також дає широке визначення слова "фоніка" та згадує цілу низку підтем до цього питання, які й розробляє в дальших розділах.

У розділі "Мова як база фоніки" Качуровський наводить цікаві зіставлення кількості фонем у різних мовах, бо від фонем залежить і милозвучність, і прозорість, і краса мови. Тут читаємо, що "королевою мов" є санскрит, що має 48 фонем, а мова австралійського племені арунта — лише тринадцять. Українська мова має 40 фонем, не рахуючи здвоєних. При цьому автор зазначає, що, порівнюючи з російською мовою, українська мова значно дзвінкіша, але процес русифікації нашої мови поволі її оглушує (поруч з іншими прикрими явищами).

У розділі "Прозорість мови", що базується на співвідношенні голосівок і приголосних у мові різних народів, Качуровський взяв за приклад для аналізу поезію німецького клясика Гете "Вільшаний цар", яку свого часу переклали українською мовою наші клясики — П. Куліш, Б. Грінченко та Дм. Загуд, а також еспанською мовою переклав цей твір Й. Л. Естерліч. Дослідник вважає, що можна відрізнити три види прозорості мови у конкретному лексичному матеріалі: мови прозорі, мови середньої прозорості та мови непрозорі. Прозорі — це такі, де кількість голосівок у тексті дорівнює кількості приголосних або й перевищує їх. До найпрозоріших мов автор зараховує японську мову та деякі мови тихоокеанських народів.

Ми, українці, мусимо гордитися тим, що наша мова у співвідношенні голосівок і приголосних має 1 — 1, як це ствердив ще автор "Теорії віршування" Борис Якубський. Тому наша мова рівняється до італійської, славної своєю милозвучністю. Натомість, у німецькій та польській мовах приголосні панують над голосними.

Для доказу Качуровський подає такі дані: у вірші Гете "Вільшаний цар" на кожних 100 голосівок 200 приголосних. У перекладі цього твору П. Куліша на 100 голосівок 133 приголосних. У Б. Грінченка — 140, у Дм. Загула — 138. А в еспанському перекладі цього твору, як і в Куліша — 133 приголосних на 100 голосних.

При цьому Качуровський підкреслив, що серед сучасних наших поетів високим коефіцієнтом прозорості відзначаються поезії Бориса Олександрова, тому не раз критики звертали увагу на музичність його поезій. З цього боку старослов'янська мова, яка не має закритих складів, належить до мов з найбільшим відсотком прозорості.

Цілу низку подальших розділів д-р Качуровський присвятив розгляді визначення рими, її походження, римовим функціям, "жіночим" та "чоловічим" римами, внутрішнім римами, відкритим і закритим, поняттям про римовий ряд, естетичній вартості рими, асонансам та дисонансам, звуконаслідуванню, а також розглянув визначення різних термінів, пов'язаних з римами та фонікою у працях наших та чужих літературознавців, висловивши свої зауваження, а часом і кри-

ПЕРША КНИЖКА ДРУГОЇ ЕМІГРАЦІЇ

(Спогад до 40-річчя літературного руху на
Заході)

В українській пресі поза Україною вже установилося поняття, що масовий ісход українців на Захід наприкінці останньої світової війни вважають другою еміграцією* — на відміну від першої, що залишила рідні землі 1920-21 років, після поразки визвольної боротьби за незалежність. 1945-ий рік — це час великої зустрічі українців у середній Європі, вихідців з усіх частин України, поділеної між Росією, Польщею, Румунією та іншими сусідами. Яких чотири чи п'ять років спільного життя по таборах переміщених осіб дали втікачам нагоду ближче познайомитися між собою, більше усвідомити національну спільність, а також усунути різниці, що їх плекали між нами займанці, щоб відчужувати нас один від одного — і російщити, польщити, німечити, румунщити і т. д. й т. п.

Літературно-мистецьке, театральне, музичне та всяке інше культурне життя — як той Фенікс — оживало по таборах чи більших скупченнях емігрантів у Німеччині та Австрії. Оскільки мені довелося жити, по суті, в центрі тодішньої еміграції — в Авгсбурзі й почасти в Мюнхені — я хотів би пригадати дещо з літературного життя того часу. Тим більше, що я брав діяльну участь у його поширенні, секретарюючи в МУР-і та в "Арці", фактично видаючи "Заграву" (з доручення місцевої спілки письменників), редагуючи книжки колегам тощо.

Та спершу хочу повернутися до весни 1945-ого р. Десь у лютому наша група вирвалась з палаючого Берліну, що догоряв під американськими та англійськими бомбами. Маючи якісь "липові" документи, я зупився разом із письменником Василем Чапленком та іншими в Цусмарсгавзені, недалеко від Авгсбургу. Незабаром долучився до нас етнограф Олекса Воропай із дружиною. Ми

тику. До того ж автор розглядає тут символіку й містику звукової організації віршів, себто заторкує питання, які в Україні давно заборонені.

На жаль, немає місця розглядати кожний розділ цієї фахової й досконалої розвідки, але й огляд початкових розділів свідчить про солідний вклад автора, Ігоря Качуровського, в дану проблему з модерним освітленням головніших питань, порушених у 26 розділах цього видання. Тому цей твір буде корисним і ґрунтовним посібником для студентів наших вищих учбових закладів та їх лекторів.

тримали перо з ранку до вечора, а деякі з інтелегентніших швабів називали нас не інакше як "шрифштелерами".

Тривожні мандри, з трагічними для мене наслідками, були далеко позаду — бурхлива діяльність у Чернігівській Січі 1941-43 років, прощальні відвідини батьків на Криворіжжі перед виїздом на Захід, оглядини масових могил у Винниці (наслідок московського націєвбивства), кількамісячне перебування у Львові, що було коротким відпочинком, німецький арешт у Катовицях, утеча й нічний перехід чеського кордону, знову втеча від Гестапо у моравському Брні до... Берліну, справжнього мурашника, де легко було загубитися в різноманітній масі чужинців, нарешті — тиха, спокійна, зелена Баварія. Притаївшись, чекала й вона кінця війни. Без обов'язку ставати до праці ("документи" були охоронним щитом!), я почав воскрешати розгублене — записувати збережене в пам'яті, а також писати й дещо нове. Аж не вірилося, що десь лютували фронти. Маленьке містечко з кам'яницями не бачило вояків, час від часу проїжджав на мотоциклі лише один-однісінький поліцай. Ніби запобігаючи, він вітався першим (треба ж було мати свідків, що він, мовляв, добре ставився до чужинців).

Американці прийшли наприкінці квітня. Мирно заїхали вони в Цусмарсгавзен — без жодного пострілу. Серед вояків я знайшов навіть одного американського українця... На цей час я вже мав немалий машинопис того, що міг пригадати. Фактично я підготував до друку дві збірки, що творилися одночасно: *Співає колос і Гомін віків*. Та вже тоді накреслювалась і третя — *Правдоснощі*.

Переживши війну, поранена душа прагнула перепочинку. Тому я свідомо вибрав до першої збірки "естетичні" вірші, переважно пейзажні, до яких додав і новостворені "Херсонські сонети", а все це завершив "любовною лірикою". Будучи тоді в обладі неоклясицизму, але прагнучи й не розчинитися в ньому, зберегти своє літературне обличчя, я ніби опинився на південних українських степах напередодні жив. Темні ліси Чернігівської Січі були відкладені до наступних збірок, як також історичні екскурси. Так захотілося дихнути, бодай уявно, п'янким повітрям розлогої Херсонщини, де народився і провів дитячі роки!

У червні 1945-го р. я переселився з Цусмарсгавзену до Авгсбургу і приписався незабаром до табору переміщених осіб "Зоммерказерне". Одночасно знайшов і приватну квартиру — на всякий непередбачений репатріяційний випадок. Оглядаючи місто, в якому збереглися низенькі кам'яниці тисячолітньої давности, я несподівано наткнувся на якусь напіврозбомблену "друкерай" чи пак друкарню. Мене просто приголомшив напис на припиленій до дверей карточці "имецца кирилица" (так і було написано полпованим російським правописом). Зайшов і познайомився. Дмитро Сажнин, давній російський емігрант, має кириличний шрифт і може надрукувати книжку. Українських літер немає, але з російського "е" можна зробити українське "є", відтввши правий

бік. "Но ето іспортіт букву!" Я запропонував повернути догори ногами російське "э" — і "дело в шляпе". "Канешно, всьо вазможно". На жаль, немає "і"... "Какая разлица — і адна точка сайдъот"... Пообіцявши зайти наступного дня, я почагував Сажнина цигаркою і попрощався. Задоволений власник друкарні, у засмальцованому хвартусі, провів мене аж на вулицю, затыгаючись американською "насолодою" та ще й примовляючи: "Вот ето закажчик! Захадіте, захадіте... Буду ждять". Затыгаючись, він випустив хмару диму просто мені в обличчя — я закашляв і замахав руками. Довідавшись, що я не курю, Сажнин ще більше зрадів: "Давайте мне все ваши папіроскі — напечатаю вам книжку по дішовке".

Повернувшись до приватної квартири, я ошелешив Юрка Балка, Чапленкового сина, новою: "Друкарня! Кирилиця! Можна видати книжку..." І з радощів почагував його аж двома цигарками. Надійшов і сам Василь Кирилович на екзальтовані вигуки. Вислухавши, він підсумував: "Ви відкрили Америку". Наступного дня, рано вранці, я з готовим до складання машинописом чекав під дверима друкарні Сажнина. Він трохи спізнився і, здавалося, був нетверезим, бо ніяк не міг попасти ключем у замок. Нарешті, з моєю допомогою, відімкнув свій варстат праці. Інших робітників тоді в нього не було. Я домовився щодо ціни, дав завдаток і — в додачу — пачку американських цигарок. Видавничка діяльність пішла на повну пару. Я зрозумів, що цигарки були важчі від золота. А я й не курив, хоч приділи цього "бісового зілля" постійно отримувати за працю в таборівій школі.

Десь у липні, якщо не на початку серпня, того ж 1945-го року моя перша збірка, *Сніває колос*, вийшла у світ. Здається, було надруковано та оправлено 2,500 прим., у т. ч. 500 брудних і непридатних до продажу. Сажнин погодився надрукувати й мою другу збірку, *Гомін віків*. Але треба було платити пропорційно більше. До книгарні ходили вже інші замовці, носили не лише цигарки, а й горілку. Сажнин мав уже двох робітників і тримав себе гордо. Уже не він залобігав, як було місяць-два раніше, а я. Щоб докінчити видання другої збірки, я мусив також приносити горілку, до речі, якої я не пив. На щастя, її легко було дістати за цигарки.

Збірка *Сніває колос* була не лише моєю першою збіркою, а й першою друкованою книжкою другої української еміграції, що з-за браку українських черенок чи шрифтів задовольнялася циклостілями. Ці останні працювали на три зміни. Гули — як жорна в голодний 1933-ій рік! Треба ж було задовольнити великий попит на рідне слово. Тоді з'являлися найрізноманітніші видання-метелики — від Ганноверу до Відня. Найбільше їх літало в Авгсбурзі, Мюнхені, Регенсбурзі. Друкували не лише твори еміграційних письменників, перевидавали заборонені в Україні поезії Максима Рильського й Миколи Зерова, оповідання Григорія Косинки та інших письменників — усе це на циклостілі!

Поява збірки *Сніває колос* була для мене

справді великою подією. Як жартували приятелі, я в'їхав у літературу "на буланому коні". нижка швидко розійшлася з таборових чи інших книгарень. За два місяці залишилися в мене лише "архівні" примірники, признаєчні для бібліотек в Україні, мовляв, після повернення додому. Пригадую, що збірку перепродували по ціні, втричі більшій від первісної, міняли за цигарки й консерви. Якась літня жінка, вчителька з віддаленого табору, віднайшла мене в Авгсбурзі й запропонувала пару нової білизни й білу верхню сорочку з краваткою — за один примірник *Сніває колос*. Очевидно, я радо погодився на такий натурообмін. Саме тоді з'явився в Авгсбурзі Тодось Осьмачка, брудний і неголений. Я запросив його до себе, обмив у ванні й подарував йому згадану білизну, але білу сорочку з краваткою залишив для себе (бо мав знайомих дівчат). Тодось дякував за синовню допомогу, але, завітавши до проф. В. Міяківського, попередив його, що Славутич — підозріла особа: нагодував, помив, переодягнув і просив ще заходити — чи не задумує зловити його й передати на схід?

Не думаю, що до успіху моєї першої збірки причинилась якась її надмірна літературна вартість. На українське слово був голод. Я свідомий того, що це були мої ранні вірші. Один рік пізніше я вже поправляв окремі вислови, чистив лексику і каюся, що послухав одного письменника старшого віку, щоб нічого не змінювати, зберігаючи первісний текст, хоч може й неточно відтворений із пам'яті. Згаданий "ментор" спокусив мене тим, що буде очевидне зростання в пізніших збірках. Очевидно воно було, але, передруковуючи *Сніває колос* у "збірці збірок", себто у *Правдоносцях* (1948), явилучив близько десятка віршів як слабких, а по решті пильно пройшовся редакторським олівцем. Цікаво, що перекладачі на інші мови звертали немалу увагу на мою першу збірку, перекладаючи з неї пропорційно не менше.

Критика на *Сніває колос* була в основному прихильна. Василь Барка назвав її "стиглим колосом" у своїй рецензії, що була надрукована в циклостільному часописі *Наше життя* (Авгсбург, 1945). Ігор Костецький схарактеризував окремі поезії "вразками тонкоштитими" у фюртському *Часі* (1945), хоч і мав деякі застереження зі свого модерністського погляду. Василь Чапленко, проповідуючи "збагачений реалізм", високо оцінив сонети:

"Херсонські сонети" — найкращі речі в збірці і взагалі твори чималої літературної вартості... дорівнюють кращим речам, може, такого майстра природописних поезій, як М. Рильський. Є й інші яскраві у збірці Славутича речі... це справді вже "стиглий колос", як це визначив В. Барка... Головна позитивна риса цієї збірки — реалістично переконлива змістовність, яскравість у образах.

(Літ. додаток до часопису *Наше життя*,

26 січня 1946 р.)

Лише одному Остапові Грицаєві, жартівливо прозваному "імпотентом", не сподобалось "рожеве туге коліно" в любовних віршах. Він засудив таку назву сонетів: "Її очі", "Її уста", "Її коса" й т. п. А на одній конференції ще й голосно глузував: — Чому немає "Її литка", "Її ніс"?

Коли з'явилась моя друга збірка, *Гомін віків* (Авгсбург, 1946), з історичною тематикою, перша ніби відійшла в тінь. Критика більше писала про мою другу й наступні книжки. Однак я знаю, що окремі вірші зі *Співає колос* ходили по руках, їх переписували й передавали іншим. Та в цей час уже курсували нові книжки з друкарні Сажни-на — *Близьке й далеке* Юрія Балка, оповідання Володимира Русальського... Як гриби після дощу, повиростали інші друкарні, з лінотипами. Дмитро Сажнин незабаром догорів, з оковитою в шлунку. Але й він заслужив, щоб загадати його при цій нагоді. Адже й він прислужився для українського слова.

(Збережено правопис автора. — Ред.)

JAHRBUCH DER UKRAINEKUNDE 1984

Недавно вийшло третє число "Річника Дому Науки" німецькою та англійськю мовами. Річник є джерелом цікавих і об'єктивних інформацій про Україну, її історію й культуру, економію та мистецтво. У ньому опубліковані також звіти про діяльність трьох наукових установ, об'єднаних у Товаристві Сприяння Українській Науці. Це видання розсилається щороку до різних бібліотек, славістичних інститутів та зацікавлених східноєвропейською проблематикою осіб 27-ох країн різних континентів.

У новому Річнику узгляднено недалеко вже тисячоліття хрищення України-Руси (988-1988); тут опубліковані матеріали про українські Церкви. Історичні студії подали М. Прокоп (про політику Москви щодо України), В. Косик (про українські жертви 2-ї світової війни) та В. Шандор (про державні території України). Річник містить також статті з ділянки літератури й мистецтва (з кольоровими репродукціями), обговорення різних культурних імпрез та рецензії на книжкові видання, що торкаються української проблематики. Разом 375 стор. друку.

Як добровільне товариство, Дім Науки великою мірою залежить від матеріальної підтримки з боку своїх прихильників-жертводавців. Ваші пожертви надсилайте на:

Arbeits- und Förderungsgemeinschaft der Ukrainischen Wissenschaften, e.V.

Pienzenauerstr, 15, 8000 München 80

B. R. Deutschland, West Germany

PSchKto Nr. 19 32 20-805, Postscheckamt München

Ф. МИКОЛАЄНКО

РОЗПОВІДЬ УКРАЇНСЬКОГО СТЕПУ

Відшуміла тирса в степах України. Відгомоніли віки. Там, де колись під скрегіт шабел та списів, під дзижчання стріл і тріскотню мушкетів котилися буйні голови і гейзерами хлюпотіла кров ворожих орд і наша рідна кров лицарів Святослава та їхніх відчайдушних нащадків, утверджуючи самотність української нації, залягла тиша.

Відгомоніло...

Лише могили — німі свідки давно минулої слави — укрили розлогий степ. Ще здіймалися вихри національної стихії, але по них скоро осідала курява і гордий степ вкривався струпом щораз тяжчої неволі. Навіть могили почали зникати. Окупант розрівнює їх щоб не навівали новим поколінням дум про колишню волю й лицарство.

На місці одного з курганів виросла станція Пугаловська — символ пугала (опудала) на пострах підборканим нащадкам запорожців.

Цей символ ужив для своєї повісти Віталій Бендер.

"Станція Пугаловська", це реалістична розповідь, що являє собою низку пов'язаних між собою мініатюр, про життя-буття в степовій смузі нашої батьківщини під советами від упадку У.Н.Р. до Другої світової війни. Не знайдете в цьому творі фантастичних зривів та переможних маршів, не знайдете підпілля з тих причин, що нічого подібного в ті часи там не було й не могло бути. Немає там і сенсацій, а є лише істина.

Стиль автора нагадує творчість іншого степовика, А. П. Чехова, і тому легко читається.

Не можу при цьому утриматись від згадки про свою власну спробу описати побут советських полонених українців у німецьких таборах смерті, де я згубив понад три роки.

Перше ніж висилати те до друку, я звернувся до одного літературознавця за фаховою опінією.

Відповідь високого фахівця була вбивча: "Ваш твір не надихає до боротьби. Люди гинуть тисячами без жодного спротиву. Чому не перебили німецьку охорону, не пробували втікати?"

Я облишив свій намір, бо сперечатись з експертом не було сенсу, але й давати волю буйній фантазії я не міг. Всяк, хто бачив виснажених голодом та фізичними знущаннями людей, хоч сам того й не пережив, добре знає, що ніякі стратегічні пляни, ні пориви до героїських подвигів не проникають у свідомість жертв. Та чи можна взагалі говорити про якусь свідомість тих, що відчують лише постійну й категоричну вимогу шлунку і більш нічого? Навіть удари прикладами рушниць для них перестали бути відчутними.

Якусь втечу виснажених голодом ходячих трупів по ворожій території, без харчових припасів, то й найбуйвіша фантазія безсила вигадати. І куди мали вони втікати? Від загибелі до смерті?

Я тішуся, що В. Бендера не спокусила популярна в нас фіктивна героїка. Якщо ви, дорогий читачу, любите читати тільки про героїчні подвиги — не витрачайте гроша на "Станцію Пугаловську" — вона не для вас. А якщо ви змучені патріотичним пустомельством, якщо стужилися за далекою батьківщиною, не у віночку й червоних сап'янцях і не у вишитій святковій сукні, а за такою, яка вас прощала — обдурена, ограбована, виснажена, але не без ніжного чуття любови, — то прочитавши "Станцію Пугаловську", ви побуваєте з нею бодай уявно. У вашій пам'яті встануть призабуті знайомі краєвиди і, всівшись на свого власного коня, ви промчитесь наохляп по рідному полю, зупинитесь і вслухаетесь як корова Манька скубе травичку, як трав'яні коники виконують свою вічну й невикінчену степову сонату...

Дитинство, юність, перша любов, перше танго... Ваші власні переживання переплітаються з авторськими і ви губите рядок, доповнюючи розповідь власними пригодами...

Не докоряйте собі й авторові за те, що вас у ті найкращі дні юности полонив чужий ритм, чужа мелодія, чужа лірика. Не від вас і не від автора те залежало — оминуте те ви не могли, бо не мали вибору — рідна муза була за ґратами з замкненими устами. Ви, разом з автором "Станції Пугаловської", попрощавшись зі світом дитинства, ступили в світ неповторних чар і з його полону вам ніколи не вирватись. Тож не соромтесь і не обвинувачуйте себе й автора в національній зраді.

Нехай мене судять "праведники", але я не зречуся того, що наймилішими на все моє життя лишилися слова: "Не уходи, тебе умоляю, слова любови сто кратно повторю..." І я вдячний авторові "Станції Пугаловської", що він відважився відтворити тяжкі і серцю милі події в нашому молодому житті.

ДАВНІЙ ПАНТІКАПЕЙ

Пантікапей — це давнє місто на території Керчі (Крим), засноване на початку VI століття до Христа грецькими переселенцями. Після утворення Боспорського царства (кінець 5 ст. до Хр.) став його столицею. Розкопки на горі Мітрідат почалися ще в минулому столітті. Знайдено там руїни акрополю, де стояли храми, царських палац та інші будівлі. Оточували Пантікапей оборонні мури з баштами. На жаль, більшість пам'яток, знайдених під час розкопок, приміщено в лєнінградському Ермітажі і тільки незначна частина є там, де всі вони повинні б бути — в Керченському державному історико-археологічному музеї.

("Ми і світ")

Віра ВОРСКЛО

ОБРАЗИ ЗИМИ В "МЕЖІНЬ МОГО ЖИТТЯ" Ю. БУРЯКІВЦЯ

Збірка "Межінь мого життя" поета Юрія Бурияківця вийшла з друку у 1984 р. Книжка на 638 стор. друку люксово видана, має імпазантну знімку поета. Всі сторінки заповнені. Мистецьке оформлення Христини Половчак-Дебаррі.

Збірка блищить подиву гідним запасом слів і великою кількістю найтонших ліричних образів природи. Без перебільшення можна сказати, що з усіх українських поетів Юрій Бурияківець досягнув найвищої ноти ліричності, яка межує з ілюзорністю в описах багатющої української природи, повної таємничих чарів і неперевершеної краси для тих, хто зрісся з Україною в одне нероздільне ціле.

Вірш "В хуртовину", хоч на перший погляд здається дуже прозорим, насправді є символічним, бо образ 'хуги' у нього зливається із воєнною завірюхою, яку мають перебороти, попавші у цей крутіж люди. Ось, напр., перша строфа цього вірша:

Стогне в полях хуртовина,
Валить зустрічного з ніг;
Скільки доріг ще пройти нам,
Крутить заметами сніг.

Дієслова: стогне, валить, крутить — створюють динамічний малюнок руїниці-хуртовини, яку намагаються перебороти звитягці:

Ліс простягнувся стіною,
Хоче затримати нас.
Пройдем крізь нього і хугу,
Чуйні в борні повсякчас,
Сонце всміхнеться на пружі,
Сили звитяги додасть.

Образ лісу тут символізує захованого в ньому неприятеля. Так дуже простий, на перший погляд, вірш набирає зовсім іншого змісту, коли поглянути на нього крізь призму символіки. Вірш "Бескиди" закінчується такою разючою пуантою:

Тут сніги лягли на верховини,
Сонця впала риза золота.

Образ першої строфи вірша "Друзі" повний містерійного жаху. Тут ніч, тьма, дзвін, хуга і цвинтар творять згусток безвиході:

Чуєте, вітер з північних сторін,
Б'є на каплиці у дзвін.
Цвинтарем бродить ридаючи тьма,
Ніч, — і нікого нема.

Хуга закидає снігом поріг,
Вбитих сховає в наметах своїх.

А ось ліричний образ з вірша "Наречена", яку із милим розлучила навіки війна:

Судженого до сутінків ждала,
Йдучи співало військо за Десною.
Тобі сніжинки із ялиць кружляли,
Здавалися вінчальною фатою.

Сніжинки, які тчуть серпанок, який нагадує вінчальну фату чи вельон — це поетичний образ, який вражає новизною і влучністю.

У вірші "Вогні" перша строфа відкриває нам душевний настрій на тлі зимової природи:

Темночервоним небокрай засяяв.
Лоза вохриста — інеем покрилась.
А я із дому в заметіль зібравсь,
Хоча ніде в гостину не просили...

Сильний вірш "Вдовиця", яка чекає сина і ось чого вона дочекалася:

Хуга ввірвалась у сина,
І говорили уста:
"Син твій прийшов з домовини,
Що височить без хреста..."

В хаті нема чим топоти, вдовиця при смерті і в останню хвилину її мученичого життя примарилось, що прийшов її син.

Ці малюнки життя доби Другої світової війни, повної жаху, смерті. Юрій Буряківець, який був очевидцем цієї доби боліє болем свого народу, боліє за загиблих, калік, вдів і сиріт. Не міг же він писати тільки про троянди і солов'їв, коли треба було увіковічити безіменних героїв, мучеників війни.

У четвертій частині, в першій строфі поеми "Максим Голуб" знову зустрічаємо жаский образ зими:

Ой, гула, гула страшна зима,
Смерть на прив'язі вела за собою.
Замітала вулиці й двори,
Вбитих в кучугурах хоронила.

Епілог цієї поеми закінчується мрією в'язнів на Амурі про соняшну Україну:

Мужня пісня крізь стіни лихі,
Аж до нього з пургою долине,
І замислиться з в'язнями він
Про далеку, в снігах Україну.

"Елегія на смерть Леоніда Бардика" починається ідилією дитинства на зимові свята:

Моє дитинство чисте й золоте!
Ялинка на Різдво і святість ночі;
Улинули в віконечко оте
В дім янголята у лляних сорочках...

У врочисто-настрєвому вірші "На водохрище" є такий святковий поетичний образ:

Відчує дух безмірну благодать,
Загляне перед празником у хату;
Вже діти дочекалися до свят,
З піднесенням, ідуть колядувати...

Стоїть вона коло доріг урочо,
Така, як решето оте німе.
Його колише вітерець досхочу,
І холоду страшеного надме.

У вірші "Пори душі" Юрій Буряківець старість, останню пору людського життя утотожнює із зимою:

В хуртечі путь упала на спочинок
Людині, — хрест втомилася нести,
І в небо олов'яне, негостинне,
Її замрія більше не летить.
Спить в неї думка, ніби під снігами,
Похилені хрести у смутку час.

Хоч цей поетичний образ оповитий печаллю, але в ньому багато невмолимої дійсності, бо старість нагадує захід сонця, який наближується до тої врочистої хвилини, коли людина переходить у вічність. У вірші "Спокій" поет розгортає зміст людського життя, яке подібне до хуртовини:

Свій погляд у долини Ти зверни,
Де ми у поті трудимось чола;
Над соснами хмарини з вишини,
Ген котять хуртовину до села.

Але поет вірить у прихід Божої благодаті:

Хто нам укаже плай, яким владар
Проходить всесвіту до сяйних зір...
Офіруємо, і кутю й узвар,
Хай здружаться з людьми любов і
мир.

Поет Юрій Буряківець — співець українського селянського роздолля, який може підмітити найтонші нюанси змін у природі, найілюзорніші відтінки барв, краси — і висловити їх багатющою українською мовою. В його збірці багато описів різних пір року, різних подій; є багато цікавих і добрих віршів. Ця збірка найцікавіша для українців, які знайомі з красою України, як і для тих які захоплюються красою і багатством української мови.

Ми вибрали малюнки зими, але це не значить, що це становить основну тематику збірки, бо збірка є дуже різноманітна, містить багато героїки українського народу у війну, і треба кілька рецензій, щоб повністю охопити цю велику збірку, Ю. Буряківця, який залюблений в природу і народ України.

Збірка з пересилкою коштує 15 американських доларів. Писати на адресу:

Mr. Y. Buriakiwec
77-13 170 St., Flushing. N. J. 11366
U.S.A.

Михайло Хейфец. *Українські силуети*. Обкладинка Н. Штендери. 237 стор., ілюстр. Ціна 10,95 ам. дол.

Видавництво "Сучасність" випустило в світ український переклад спогадів відомого єврейсько-політичного в'язня і літератора М. Хейфеца.

Спогади Хейфеца складаються з цікавих силуетів-нарисів про українських політичних в'язнів, з якими автор познайомився і заприятелював в радянських таборах в 1970-і роки. В книжці є розділи про Василя Стуса — "В українській поезії тепер більшого нема...", про В'ячеслава Чорновола — "Зеківський генерал", про Миколу Руденка — "людину, в якій патріотизм гармонійно сполучається з відданістю свободі Духа, для якої Права Людини невід'ємні від Прав Народів... я згадую Миколу Руденка, людину, яка своїм життям кожнораз доводить, що існує синтез між патріотизмом та демократією, між любов'ю до свого народу та повагою до всіх народів, братерство з усіма людьми світу і всіма, хто живе, бореться, страждає й вірить у остаточну перемогу Духа над темрявою".

В дальших розділах Хейфец описує долю та зустрічі з політичними в'язнями з часів революційної боротьби ОУН-УПА, або як він їх називає "Святі старики з України", там йде мова про Петра Саранчука, Володимира Казновського, Костянтина Скрипчука, Михайла Журахівського та інших. В розділі "Бандерівські сини" автор пише найбільше про Дмитра Квецька, який був засуджений за участь у створенні Українського національного фронту, подає важливі новини про цю організацію, яка ще досі активна на українських землях.

Серед силуетів у книжці є довші спогади про Зоряна Попадюка і Василя Овсієнка, як і короткі нариси про десятки інших українських в'язнів.

Книжку можна набути в книгарнях і у видавництвах:

NINA ILNYTZKY

254 West 31 St., 8th Floor New York, N. Y. 10001
U.S.A.

ЩЕ МОЖНА НАБУТИ КНИЖКУ

ПЕТРА ВОЛИНЯКА

ПОГОВОРИМО ВІДВЕРТО

на доброму папері, 25 фот, у твердій оправі

Ціна книжки 14.00 дол. з пересилкою.

Книга має 680 сторінок і може служити як гарний подарунок для приятелів.

Замовляти в адміністрації "Нових днів"

Протягом кількох останніх років Канаду відвідують у місяцях лютому й березні офіційні представники Радянської України, щоб проводити в канадських університетах так звані "Шевченківські читання". Про те, хто організовує ці коштовні поїздки та яка їхня справжня ціль, кружляли досі різні версії. Організаторам хотілось, щоб ці поїздки зарекомендували як частину культурних зв'язків між обидвома країнами, хоч канадський уряд припинив такі зв'язки, протестуючи в цей спосіб проти радянської окупації Афганістану. Здається, щойно цього року стало ясно, що ці "читання" організовує й фінансує радянське "Товариство Україна", мабуть, без порозуміння з канадськими урядовими чинниками.

Цього року до групи щасливих радянських вибранців попали такі особи: академік Віталій Русанівський — вчений-лінгвіст, директор Інституту мовознавства Академії наук УРСР, Іван Федорович Драч — видатний поет з "шестидесятників" і Іван Зязун — директор Педагогічного інституту в Полтаві.

Після виступів в університетах Вікторії, Ванкуверу й Едмонтону та по дорозі на Вінніпег, Торонто, Оттаву й Монреаль, гості з України відвідали також славістичний факультет Саскачеванського університету в Саскатуні. Поскільки про їхні виступи в інших університетах уже досить широко писала преса, я обмежуся враженням від деяких їхніх виступів у Саскатуні. Саме тут до згаданої трійки прилучився ще й д-р Богдан Мельничук з Чернівецького університету (від осени д-р Мельничук є професором-гостем у славістичному департаменті Саскачеванського університету).

25 лютого, в день народження Лесі Українки, вони мали виступ в Саскачеванському університеті на честь Тараса Шевченка, а Іван Драч і Богдан Мельничук ще й читали свої поезії. Першим говорив академік Віталій Русанівський про українське національне відродження й велику роль Шевченка в створенні новочасної української літературної мови. Він також говорив про інші аспекти Шевченкового літературного стилю та свідоме вживання слів, що їх добре розуміли в усіх районах України. Доповідь В. Русанівського була радше сухо-науковою й він прочитав її досить монотонно, не глянувши, мабуть, ні разу на публіку.

Другим виступав Іван Драч. Він говорив про впливи друзів і оточення на творчість Т. Шевченка, особливо в час Шевченкового перебування в Києві. Іван Драч згадав цікавий епізод з візиту відомого американського письменника Дж. Стейнбека в Києві. Стейнбек не любив музеїв, мистецьких галерій та інших показових місць, але живо зацікавився музеєм Т. Шевченка й життям та творчістю нашого поета, бо й сам завжди захищав інтереси простих людей. Він і під час відвідин в Києві намагався якнайбільше пізнати справжнє

Іван Драч в Саскатуні

життя звичайних людей, розмовляючи з ними в ресторанах і на вулицях бідніших робітничих кварталів міста.

Зворушлива перша поезія, яку прочитав Драч, була також присвячена Шевченкові й автор цікаво розповів історію як він її написав. Він теж розказав присутнім, як постала його поема "Калина на тому світі", яку він написав під враженням метелиці в штаті Ілліной, коли все навкруги було окутано непрозорим білим туманом, в якому виднів лиш кущ рідної калини. Драчева поема "Сорочка мерезана", навіяна сумним листом Миколи Лисенка до приятеля, нагадала присутнім про неминучість смерті, зате "Люби мене, не покинь" розвеселила і молодих студентів, і старших громадян. Назатгал виступ Івана Драча був найцікавіший. Проф. Б. Мельничук добре висловився про своє перебування в Канаді й прочитав кілька своїх поезій, а серед них і написану вже тут "Є в Канаді трохи України", але при читанні помічалось його хвилювання, спричинене може фактом, що виступав побіч одного з найвидатніших теперішніх українських поетів.

Вражав брак запитань до гостей і брак дискусії взагалі. З цього можна зробити висновок, що наші студенти та й викладачі не приготовані до таких зустрічей із земляками, а ті, що приготовані, мабуть свідомо не ставлять запитань, наперед знаючи, що в нинішніх умовах не отримають щирої і правдивої відповіді.

В Саскатуні гості з України побували також на лекції української мови в одній з місцевих шкіл, а теж в Українському Музеї Канади. Вони розпитували про історію Музею й про те, кому він належить, але найбільше зацікавлення виявили апаратом для висвітлювання відеофільмів. Видно, що в установах України такі апарати ще не вживаються.

Такі зустрічі з культурними земляками були б багато приємніші і корисніші, якщо б ми не мали підстав вважати кожного відвідувача з України співробітником КГБ, а вони не дивились на нас, як на якихсь запроданців і "вислужників капіталізму".

І. Я-ні

ЗУСТРІЧ З НАУКОВЦЯМИ З УКРАЇНИ

Від особи вчителя, від його ідейного багатства, вірності правді нашого життя залежить моральне обличчя молоді людини, її поведінка, ставлення до добра і зла.

Василь Сухомлинський

Зустріч ця відбулася в торонтському Університетському Коледжі. Доповідачами були проф. Іван Зязун і д-р Віталій Русанівський.

Обох доповідачів представив проф. Павло Магочі. Іван Зязун — доктор філософських наук, професор, досвідчений педагог, автор шістьох книг, ректор Полтавського державного педагогічного інституту ім. В. Г. Короленка довго очолює цю наукову інституцію, яка взялася останніми роками вишколювати учителів за новими науковими принципами. У великій мірі ці принципи впливають з досвіду таких відомих педагогів, якими були Антін Макаренко й Василь Сухомлинський.

Іван Зязун не мав написаної доповіді, він імпровізував і тому мало було в ній мови на подану тему про філософські погляди Тараса Шевченка, більше мови було про Полтавський інститут.

Почав від того, що він вдоволений зустрічами з учителями на Заході Канади, які виявили зацікавлення дослідями Полтавського інституту, далі згадав про вклад генія Шевченкового в педагогіку й духовність українців на рідних землях і у діаспорі. Шевченко ж усіх нас об'єднує, він є об'єднуючим чинником і для людей цілого світу. Усі бачать у його творчості трепетне питання — як об'єднати людей світу в боротьбі зі злом, як передати мудрість Шевченкову всім людям, щоб боротьба зі злом була успішною. А що Шевченко великий педагог — про це свідчить його творчість, у якій велика духовна сила, що збудила наш народ до життя, вона спроможна будити людство, якщо ця творчість стане йому доступною.

Виховувались на Шевченковій ідеології також і А. Макаренко і В. Сухомлинський. Вийшли вони з Полтавського інституту, стали визначними методологами, передавали молоді ідеї Шевченка, навчали, що від вчителів залежить як житимуть його ідеї в майбутньому. Це завдання намагається виконувати Полтавський педагогічний інститут.

Які ж вміння треба брати до уваги при виборі кандидатів на вчителів?

- 1) Інтелектуальні здібності, спроможність сприймати знання.
- 2) Вміння віддавати знання.
- 3) Любов до людей, терпеливість і наполегливість у праці (любоби до людей навчити не можна!)

Тому в Полтавському інституті серед великої кількості студентів, які зголошуються на вчительську професію, вибирають тільки тих, які нібито мають відповідні дані. Вони стають "юними педагогами", асистують дорослим досвідченим педагогам, засвоюючи потрібні методи і знання з практи-

ки. По чотирьох роках вони стають самостійними вчителями. Цього року є перший випуск таких 400 вчителів, 200 відпало (спочатку було всіх 600!)

Доповідач твердив, що коли всі народи працюватимуть над вихованням справжніх вчителів, тоді можна буде сподіватися рівності й братерства серед тих народів. Поза цими ідеалами нема розвитку філософії у світі. Мистецтво має своє практичне завдання об'єднувати людей, а не роз'єднувати. Вчений Зязун закінчив свої роздуми про ролі мистецтва обов'язуючими в соціалістичній теорії. Кінчаючи, подав ще мету педагогічного мистецтва — "дійти до щастя людей у атеїзмі та комунізмі."

Віталій Русанівський — лінгвіст, директор Інституту мовознавства Академії наук УРСР, вихованець І. К. Білодіда, відомий з виступів у пресі проти Бориса Антоненка Давидовича. Доповідач цей мав написану доповідь, прочитав її за струнким пляном і слухачі сприйняли її з увагою та вдовolenням.

Тема доповіді — "Роль Шевченка у створенні української літературної мови". Григорій Скворода був останнім автором, що писав старою книжною мовою, яка не була зрозумілою широкому загалові. Треба було сягнути до джерел народної мови, бо книжна мова, замулена слов'янізмами, не могла репрезентувати літературної. При кінці XVII ст. в Могиланській Академії процвітала бурлескна мова (вірші, сатира, лірика поєднувалися з народною мовою). Згодом все це злилося в "Енеїди" І. Котляревського. У XIX сторіччі Максимович, Срезневський та інші збирають фольклор. Потрібно було іскри, щоб народна мова увійшла в літературу. Геній Шевченка став цією іскрою, почався національний рух у Київському університеті, з'явилася "Русалка Дністрова" (1837), а в 1840 році "Кобзар". Це була подія, бо він об'єднав Схід і Захід. "Енеїда" показала багатство народної мови, але вона трагедійна, насмішлива, є в ній і церковно-слов'янський елемент. Мова її не могла задовольнити всіх потреб культурного процесу народу.

Шевченко освічений, маляр і співак, дослідив над його бібліотекою, яку випадливо збирав, вказують, що поет займався мовознавством. В його бібліотеці були козацькі літописи, описи історичних подій, збірки фольклору, мовознавчі матеріали різними мовами. Літературні твори були на теми соціальних процесів у народах, про народних героїв в боротьбі проти несправедливості, про освідчення народних мас. Шевченко листувався з культурними діячами різних ділянок. Не всі поділяли його погляди, але признавали поетові його геніальність, і те що він став символом народу.

Багатство і красу своєї поетичної мови Шевченко черпав з народної мови, з її діалектів, він багато їздив, збирав особливі діалектичні вислови й не диво, що поетова мова — це невичерпне джерело для дослідів мовознавцям. Шевченко слідував за літературною мовою, за милозвучністю ("весь — "увесь"), його синтаксис формується під впливом літературної мови, згодом він витворив сплав старого в мові й свого власного. Творив свої сатиричні вислови і слова для передачі почуттів.

Особливе місце в мові Шевченка мають церков-

но-слов'янізми. Працював над переспівом Псалтиря (його дуже любили читати селяни!), бо ця книга була вчителькою життя. "Волю, землю і пісню треба повернути народові" — подає Псалтир і це використав Шевченко. Такі вислови, як "Встають на ката", "Чи буде правда на землі" та інші, створені під впливом Псалтиря. Шевченко поєднував мову цього твору з своєю, втілював дух народу в прощання й так творив свою літературну мову, вона вища від народної, бо втілює у неї свій особистий і народний геній.

Шевченко не копіював народних діалектів, він робив селекцію і через те мова його стала літературною. Творилася вона на базі всіх компонентів упродовж усієї історії української мови. Тому її рівень поруч всіх розвинених літературних мов. І глумливий вислів Павловського з 1818 року про українську мову, як про "ісчезаюче наречіє" залишиться в історії як свідок жорстоких нелюдських заходів Росії поховати українську мову, її культуру і саму Україну.

Після доповідей були запитання на тему вжитку української мови в науці, в виданнях, щоденному мовленні. Доповідач запевняв, що мові нашій кривда не діється, що він постійно нею користується і живе в її стихії. Та були вже в Торонті мовознавці, поети й письменники з України, які таких запевнень не давали. Можливо вони мали інший досвід, а їхніми вчителями були не Білодіди, а такі, про яких мова у цитаті В. Сухомлинського.

Уляна Пелех

ВИСТУП ІВАНА ДРАЧА В ТОРОНТІ

Минули часи, коли такі зустрічі відбувалися при чисельному зборі зацікавлених культурними процесами України. Тепер вони обмежені до втаємничених, яких запрошено. Останніми роками ці зустрічі організують університети на базі виміни ділячками культури.

Зустріч відбулася 28 лютого ц. р. в приміщенні Торонтського університету в присутності близько сорока слухачів. Крім поета І. Драча прибули з України ще Іван Зазун — ректор Педагогічного інституту в Полтаві і Віталій Русанівський — лінгвіст Академії наук УРСР з Києва.

Організатором цих зустрічей — авторського вечора Івана Драча і доповідей обох згаданих науковців (доповіді відбулися 1 березня) — в Торонто був проф. Павло Магочі. Вступне слово про І. Драча виголосив запрошений з Гарварду проф. Григорій Грабович. Він згадав про велику об'ємом і проблематичною творчістю Драчеву, поетову велику популярність як шестидесятника у тих роках, про сміливий вислів його тодішнього поетичного кредо, багатство поетичних засобів, силу почуттів, його інтелектуалізм і вишуканість поетичного словника, про "приголомшуючу щедрість образів", новість і багатство поетичної фантазії, а поруч з

цим підкреслив Драчеве вмiле мистецьке виголошування своїх поезiй.

Драч бiльшiсть своїх поезiй читав з пам'ятi. Почав, як вступ, вiд величi Тараса Шевченка, кажучи, що одного його вистачило б, щоб мiг iснувати наш народ бо вогонь його поезiй бринить у кожного, що брався чи береться тепер за перо. Згадав, що в Україні тепер зрiс інтерес до Шевченкових сучасників, а це у великій мiрi дає змогу відкрити нове у Шевченковому життi і творчостi.

Виголошуючи свої, вiдомi слухачам твори з 60-их рокiв, переносив уяву до тих зустрiчiв з поетами, співаками й хореографами, на яких ми вiтали гостей з України з почуттям радостi, з якою колись на рiднiй землi вiтали перших ластiвок, що верталися з вирiю... Про це він ще раз пригадав нам, виголошуючи широковiдому свою поему "На смерть Шевченка":

Художнику — немає скutih норм,
Він — норма сам.
Він сам в своєму стилi...
У цей столiтнiй і глобальний шторм...
Я кидаюсь в буремнi гори-хвлi.

Але тiльки тодi, в шестидесятих роках, Драч не побоявся "буремних хвиль". Він оминав тодi партiйнi "норми" і соцреалiстичнi приписи, вносячи у свою творчiсть зовсiм новi форми поетичного образу, метафори, символи в пошуках найчистiшої справдiшньої, найвагомiшої поезiї... І він зазнав з боку радянських критикiв багато докорiв і атак саме за те, що iгнорував соцреалiстичнi приписи щодо форми поетичного образу.

З нової своєї поезiї Драч прочитав вiршi "Телiжинцi", "Мачинка", "Пiсня", "Хлiб Франка" про Великого Каменяра, що став вiчним і нездоланим, вiрш "Велика вода" про силу водяної стихiї.

Особливо виразно зберiгся в пам'ятi вiрш "Теплi джiнси" — символ ментальности сучасного молодого поколiння. Джiнси є предметом туги в молодi, зокрема в СРСР, де їх бракує, і де ведеться боротьба з цiєю модою. А Драч своєю поезiєю, в якiй мова про те, що за джiнси злочинцi вбили їх власникiв, і ще теплими штани вдягали, розкриває жахливу дiйснiсть... Опис злочину кiнчить поет обрзом — храм дивиться на злочин і питає: "Чи наша доба буде називатися добою джiнсів?" Бо справа не тiльки в модi, але в трагiчно складнiй проблемi браку духового життя серед сучасної молодi.

Була мова в поезiях і про емиграцiю. "Елегiя" — це мова мандрiвки молодi по свiту. Читав Драч і поезiї про ситiсть сучасникiв знанням ("На педагогiчнi теми"), що дало людям крила, але зруйнувало щастя, про свого вчителя Павла Тичину, вiрш "Матерi про блудного сина", "До Гоголя", "Що таке трава?" А пiсля цих нових вiршiв, на прохання слухачiв, виголосив ще кiлька своїх загально-вiдомих творiв.

Першим iз запитiв до поета була реплiка одного з присутнiх, що емиграцiї вiдомi Драчевi гострi виступи проти "буржуазних запроданцiв" — чому ж така безогляднiсть і стандарт оцiнки емиграцiї в

НЕРВИ, НЕРВИ...

Наше столiття називають не лише космiчним, а й нервовим. Це пояснюється багатьма причинами, зокрема тим, що бiльшiсть сфер виробництва вимагають витрат не так фiзичної енергiї, як нервової. Шкiдливо впливає на нервову систему також гiподинамiя — "м'язове голодування". Найбiльше це стосується дiтей та пiдлiткiв, рухова активнiсть яких рiзко скоротилася останнім часом у зв'язку з великою кiлькiстю "сидячих" занять. Малорухомий спiсб життя негативно вiдбивається на таких фiзичних даних, як сила, швидкiсть, витривалiсть; спричиняється до надмiрної ваги. Для дорослих людей ожирiння є одним iз факторiв ризику при iнфарктi мiокарда.

У великих мiстах до нервових перевантажень призводять транспортнi проблеми, шум, забруднення повітря. Становить серйозну небезпеку (насамперед — для дiтей!) і так званий iнформацiйний вибух. Тут можна говорити про ускладнення шкiльних програм, але й крiм того багатьох школярiв надмiрно завантажують рiзноманiтними заняттями, не враховуючи iндивiдуальних можливостей. Навчання дiтей не за здiбностями шкiдливе, бо, може не лише пiдiрвати здоров'я, а й знищити життя.

Дiти, як вiдомо, дуже захоплюються переглядом телепередач, а це створює пiдвищене наван-

поета, що шукає добра і правди? Драч вiдразу рiшуче й рiзко зареагував: "Що ж, можемо й про тi вiршi говорити! Я маю ворогiв не тiльки серед емигрантiв, але й в Україні". А пiсля того загордився вiд дальших подiбних реплiк щитом-заявою: "Я ж уже двадцять шiсть рокiв комунiст і атеiст". Пiсля того вже не було нi в кого охоти зачiпати дразливи справи.

На питання про теперiшню ситуацiю таких поетiв, як Iгор Калинець, Василь Голобородько Драч вiдповiв, що вони живуть на своїх мiсцях поселення, пишуть і, мабуть, будуть друкуватися...

Повертаючись з цього авторського вечора, ми дискутували про вихiд Драча з складної ситуацiї на iнший шлях нiж його товаришi, що платять таку високу цiну за свою самостiйну норму вислову, за право бути собою у творчостi. Дехто висловив вiру, що талановитий Драч, якщо шукатиме найчистiшої, найвагомiшої поезiї, знайде свою квітку ломикамiнь — вогонь у душi, щоб писати справжню поезiю, а в нiй розкривати феномен талантiв творцiв великих творiв у нашiй лiтературi, вигадливими своїми баладами наповнитиме звичайне вiдро небом, даватиме дядьковi Кириловi крила, а позбавлятиме їх поетiв, якi бояться йти над прiрвою, хоч і вони, мабуть прагнуть її — найчистiшої поезiї.

Уляна Пелех

таження на органи зору й надто збуджує нервову систему.

Слід підкреслити, що чимало властивостей нервової системи — врівноваженість, рухомість, інтенсивність процесів гальмування й збудження — формуються внутрішньоутробно, й дитина народжується вже з певними "заготовками" індивідуальності. Внаслідок негативних впливів під час внутрішньоутробного розвитку в багатьох дітей проявляється дратівливість, схильність до конфліктів або надмірна вразливість і швидка втомлюваність нервової системи.

Оскільки основи нервово-психічного здоров'я закладаються ще до появи дитини на світ, велику тривогу вселяє алькоголізм. Діти, які народилися від батьків-п'яниць, чи не завжди мають генетичні порушення організму, передусім — нервової системи. Становище ускладнюється ще й неправильним вихованням у сім'ї, що призводить часто-густо до деформації особистості.

І навпаки — розумне виховання розвиває самодисципліну й самоконтроль, виправляє вроджені вади характеру, бо для дитини характерні пластичність і мінливість у процесі росту й розвитку. При тому до системи виховання слід включати не лише певні емоційні та моральні впливи, а й увесь стиль стосунків у сім'ї. Батьки повинні дбати про свій авторитет перед дітьми, бо це створює для них фундамент правильних моральних оцінок і настанов.

Нерідко в школярів спостерігаються різкі невротичні зриви, або неврози. Але початок такого хворобливого стану, як правило, припадає на дошкільний вік — від двох до семи років, — який називають "колискою неврозів". Розвиткові неврозів у дітей сприяють гострий несподіваний переляк, довготривала психотравмуюча ситуація, зокрема несприятлива обстановка в сім'ї, перевтома, фізична слабкість. До істеричних неврозів схильні вередливі, розпечені діти, бо в них, як кажуть психологи, штучно завищений рівень вимог.

Кожен вид неврозу потребує особливого лікування, але починати треба з перебудови виховання. Не варто потурати дитячим капризам, однак надмірна суворість також викликає порушення психоемоційного складу дитини. Помічено, що люди, які виростили без батьківської ласки й уваги, здебільшого бувають холодними, байдужими, навіть жорстокими.

Запорукою душевного здоров'я підростаючої людини є індивідуальний педагогічний підхід, співробітництво лікаря й педагога, які мають враховувати вроджені й набуті особливості нервової системи дитини чи підлітка.

Характерною рисою сучасного юнацтва є акселерація — прискорений фізичний розвиток, що створює диспропорцію між соціально-психологічною та фізичною зрілістю. На жаль, у школі й сім'ї далеко не все робиться для того, щоб виховувати особистість, здатну приймати самостійні, відповідальні рішення. Існує термін "психосклероз"; це захворювання інфантильних людей, які позбавили себе радості творчості і в яких передчасно постаріла душа.

Чимало зустрічається нині людей, котрі дуже легко йдуть на конфлікти в громаді, вносять напруженість у стосунки з товаришами по роботі, або з членами своєї сім'ї. Таку поведінку ці "нервові" люди виправдовують стресами, які, мовляв, дуже часто доводиться переживати. Насправді ж нестриманість і різкість у поведінці зумовлена невихованістю, відсутністю культури спілкування.

Емоційний стрес став одним із символів сучасності і саме цим пояснюють виникнення багатьох "хворіб цивілізації". Теорія стресу пов'язана з ім'ям канадського фізіолога Г. Сельє. Відповідаючи на питання про шкідливість емоційних стресів, учений у книзі "Стрес без дистресу" зазначає: "... кожен має добре вивчити самого себе і знайти той рівень стресу, при якому почувався б найбільш комфортно... Хто не зуміє вивчити себе, — страждатиме від дистресу, спричиненого відсутністю справжнього діла або навпаки — постійним перевантаженням". Далі Г. Сельє підкреслює: "Стрес невдач і розбитих надій особливо шкідливий. Людина з високорозвинутою нервовою системою надзвичайно чутлива до психічних травм, але є багато засобів, які зводять вразливість до мінімуму".

Психотравмуючим емоційним стресом можна вважати такий, що перевищує рівень індивідуальної фізіологічної витривалості й викликає патологічні реакції в організмі.

Дуже часто хворі скаржаться на перевтому, яка, безумовно, призводить до зниження працездатності. При розумовій перевтомі з'являється апатія, занепад сил, безсоння, погіршується апетит.

Для того щоб зменшити напруження нервової системи, треба чергувати різні види інтелектуальної діяльності з фізичними вправами, застосовувати психотерапію, обрати правильний режим праці й відпочинку. Рекомендується також увести в раціон харчування амінокислоти й вітаміни. В боротьбі з психоемоційним перенапруженням важливу роль відіграють також ліки тонізуючої або транквілізуючої (заспокійливої) дії, але вживати їх можна тільки за призначенням лікаря. В домашніх умовах дозволяється застосовувати так звані "малі" транквілізатори — бром, валеріану.

Перевтома часто супроводжується безсонням або іншими порушеннями сну. Тут не обійтись без консультації з психоневрологом, який має визначити методу лікування. В таких випадках широко застосовується лікувальна фізкультура, фізіотерапія, психотерапія, гіпноз. Непоганий ефект дають тривалі прогулянки перед сном.

Багато людей користуються снотворними засобами, але не можна забувати, що безконтрольне вживання цих препаратів може спричинитися до неприємних ускладнень. Крім того, будь-яке снотворне викликає наркотичний або напівнаркотичний сон і аж ніяк не сприяє відновленню нормального фізіологічного сну.

Галина НАВРОЦЬКА

СПРАВА УКРАЇНСЬКИХ ШКІЛ

На справу українських шкіл в діаспорі складаються три головні елементи: організатори і організація навчання українознавчих предметів на початковому і середньому рівні; батьки українських дітей; діти-учні і потенційні учні. Власне за такою схемою спробуймо проаналізувати справу українського шкільництва в діаспорі, беручи до уваги просто катастрофальний спадок кількості учнів і якості навчання у школах...

Для ілюстрації теми візьмімо за приклад одне з великих міст північноамериканського континенту, в якому живе приблизно 70.000 українців. Не буде перебільшенням твердження, що найменше 20% цієї популяції — це діти і молодь від 5 до 18 років. Отже це 14 тисяч потенційних учнів українських шкіл, для яких, з огляду на широку мережу пунктів навчання, нема проблеми з доїздом до них. А до суботніх рідних шкіл і на курси українознавства ходять менше ніж 800 дітей і молоді, отже 5%!!! А де решта — отих 95%?

Чи ці жахливі дані не говорять про негативний, або, у найкращому випадку, байдужий стосунок батьків до навчання дітей української мови, історії, географії, літератури України? Вже тільки порівняння отих двох чисел: 5% і 95% кличе, щоб вдарити на сполох! Ці дані є доказом, що щось в українському шкільництві не в порядку! Отже, що треба шукати причин занепаду українського шкільництва. І знов виринає питання: чи не в змісті навчання криється такий стосунок батьків до навчання дітей в українських школах?

Без радикальної зміни стосунку батьків до українського шкільництва в діаспорі годі сподіватися будь-якої зміни на краще у цій, як же важливій, ділянці українського життя на Заході.

Постараймося виникнути в психіку української молоді людини на Заході і відтворити спосіб її думання. Це молодь, яка виросла, виховалась у світі демократичних ідей, расової, національної, визнаної рівноправності, толеранції. І цю ж молодь ми — вдома й у школі — вчимо антидемократичної, протихристиянської ненависти до сусідніх народів — росіян, поляків, теж євреїв, уводимо до змісту домашнього і шкільного навчання елементи окремішності, навіть месіанізму українського народу. Молодь, хоч цього й не усвідомлює, відчуває, бачить дисонас між оточуючим її неукраїнським світом і українством. А тому, що Україна далеко, що 99% української молоді не бачила її — та ж молодь часто тільки зовсім поверхово зберегла українство, а всередині вже асимілювалась. Власне з причини вказаного дисонансу.

Чи на цей процес мислення молоді не має впливу мовне, культурне і всяке інше герметичне

(Закінчення на стор. 40)

НЕЗАСЛУЖЕНА СЛАВА

Сусідчин синок вирішив на Україну поїхати. Ну сусідка, як нормально водиться, підняла трам-тарарам: і чого його туди проти зими несе? І витрати й небезпеку згадала.

Та хіба дітки нас колинебудь слухали?

— Я, — каже він, — найдешевшим способом: Тому й зимою, удвох з іншим і поїздом, твердою клясою.

Почав він грошенята збирати. Тягнувся в нитку, навіть до батьків перейшов жити, а це не мала жертва. Так йому їхати замандюрилось. Що ж, — любиш кататись, люби й саночки возити. Та все ж не обійшлося і без позички. Набрался боргів, але охота, як кажуть, гірша неволі.

Прийшов час, повезли ми його з Христею на летовище. Побажали щасливої подорожі:

— Їдь, — кажу, — роздивляйся та розуму набирайся.

І стала сусідка лічити дні і ночі, коли то її чадо в лоно батьківське повернеться.

Пройшов тиждень, другий. Стали від нього листи прибувати: повні снігу, морозів, вражень і описів. Що не кажіть, а сніжна зима — це для Австралії екзотика. Спливло ще трохи часу. Коли це отримую газету із батьківщини. Читаю і очам своїм не вірю. Про сусідчиного сина цілий підвал накатали! Протерла очі і ще раз перечитую. Аж не віриться, що така слава людина живе по сусідству! Беру двоє відер холодненької води і йду до сусідки. Вона саме на кухні вечерю порала. Привіталася.

— Чого це ти з водою та ж Поливаний Понеділок ще далеченько, — запитує.

— Ближче, — мовлю, — ні ж ти гадаєш. Це для профілактики. На, ось читай!

Почала вона. Бачу, хитається, мліть буде. Я швиденько й линула на неї відро холодної водички. Помогло, очуняла, читає далі. Знову, бачу очі туманцем беруться, я й друге линула. Вона зразу оговталась:

— Ти не на мене лий, а на тих, що писали — говорить! — Такі плетуть нісенітниці.

— Ну, — кажу, — поздоровляю тебе, голубонько. Такі таланти в твого сина. А ми і сном і духом не відали. Що ж, не дарма сказано: дома слави не заживеш.

А Христя не вірить: — Ні до якої політичної організації, — мовить, — він не належить!

— Дурниці, — жебоню їй. — Він літаками сорок годин добрався до тієї батьківщини. За той час все могло статись. Оунівці спритні хлопці. Раз там написано, значить правда. Бо, що написано пером, не виореш і волон.

А вона й далі своєї:

— Та ж і вишкіл згадують...

— От ти — кажу — дивачка! — До пласту малим належав, у літнім таборі, до кухні по ве-

черю марширував, от тобі й вишкіл! Заходиш завжди в дрібниці, тут дивись головне на досягнення. Скільки в нас тут патріотів на чужині збираються, сваряться, голови ламають, як ньеньку з неволі визволить, а твій синок сам, голіруч, за три тижні такого шухору набобив! Недарма й попросили його забратися. Бо якби так вибув там усі п'ять тижнів, як плянував, хто зна... Може б і П'ятий Універсал оголосив, а там дивинаставив би себе президентом незалежної республіки! Признайся мені по секрету: часом в свою валізу гармати не брав?

— Ти що з глузду з'їхала, — дивується вона. — Ледве одежа вмістилася. Там же така холоднеча.

— Шкода, — бурчу, — якби більше національної свідомості було, то викинули б пару светрів. Тепер така техніка, що й танк у валізу сховати можна, аби охота!

Погуторили ми так з нею і все я дивуюся в кого він у них удався.

— У вас, — сміюся, — таких здібностей наче й не видно. Може наше сусідство дало йому надхнення. Незбагненні, — кажу, — ті оунівці. Тут поза очі подекують наче він комуністичний агент, а там членством налігали.

Стали до сусідки люди приходити, розпитувати та дораджувати.

Ті товариші не мають душі, — сказала одна. А інша потішила: вже вашого синочка заслали на Сибіряку, по радіо звідти чули люди. І Христа вже ні жива ні мертва...

Нарешті вернувся її довгожданий синок. Покотили ми з нею знов на летовище. Я гадала там буде парада: зустрічатиме оунівська почесна варта, будуть промови, медалі... Нічогісінько. Лиш ми з Христою. Я обурилась! Як же так, людина життям ризикувала, а вони нуль уваги!

— Недарма, — кажу, — вони на троє розколюлися, туди їм і дорога.

Привезли ми її сінка додому. Я вже у них і сіла і пала.

— Ну, швидше розповідай про все з початку, — прохаю. Згодився він і давай розказувати: які сніги впали, як Різдво справляли, як бігав по установках і музеях та збирав фота до своєї майбутньої книжки про весілля, що хоче видати англійською мовою.

— Ти, — одрізую, — мені очі не замилюй, а швидше говори головне про свою визвольну працю.

— На жаль, оце й усе.

— Показуй прозірки, — наказую.

— Як їхали з Чопу до Львова, таку симпатичну провідницю мали, все фотографувати захочувала, — каже він.

Дивлюсь Карпати, покриті снігом, церквці де-не-де красуються. Гарно, аж мимоволі захопилася. Далі пішли музейні речі: весільний одяг, гуцульська ноша, хліби ріжні весільні.

— А чом, — питаю, — нема найважливішого: воєнних об'єктів, зроблених спеціальними лінзами, як писали в газеті?

А його смішки беруть:

— То, — мовить, — вони накатали для ефекту. Я їм пропонував фільми перевірити, не сходили навіть глянути!

— Чи ж тобі, хоч персональний обшук зробили? — цікавлюся.

— Та де там, нічогісінько такого не було!

— Як, це так, — обурююся. — Виходить, і в оунівську організацію записали тебе теж для ефекту?

— Аякже, — заливається він.

— Значить, — мимрю розчаровано, — ти ніякої героїки не проявляє! Ходив собі по музеях, ресторанах, а про інше і в вус не дув. От вір після того написаному!

І така мене злість на нього взяла:

— Недарма, — кричу, — вони тебе витурлили звідти у три шії, недарма послали під три вітри! Три тижні люди сподівалися від тебе якоїсь акції, дії! Проглядали за тобою очі! Три тижні чекання, хоч в кого терпіння лусне. Ну, витолкуй мені накінець, що ти цяця якась, чого саме тебе вибрали?

А він зніяковів, мовить:

— Та справді все просто. Зимою туристів там обмаль. Ні з кого й вибирати. От на безриб'ї і рак риба.

Хряснула я з пересердя дверима і пішла з хати. Правду кажуть, яблуко від яблуні далеко не відкотиться... Я гадала, думала, сподівалась... А воно, виходить, вся та історія — пшик з бульбачкою!

Леся БОГУСЛАВЕЦЬ

"ОУНІВСЬКИЙ АГЕНТ"

(бп). — Київська "Літературна Україна" ч. 7 за 14 лютого 1985 помістила довгежну статтю "Вояж з подвійним дном", у якій розкриває нам "страшну таємницю", який то небезпечний для Радянської України "націоналістичний емісар, провокатор і шпигун" Юрій Ткач із Мельбурну. При тому попало і дідові Юрка Ткача, "виходцеві з Харківщини" Дмитрові Нитченкові (київський поліцай пройшов видно російську школу, бо читає українське "и", як російське "і" і знає цей агент, що "Нітченко" підписується в закордонних оунівських виданнях під псевдонімом Чуб"). Це, Дмитре Васильовчу, Вам "привіт" з нагоди Вашого 80-річчя... І ми "довідалися", що може то "Вільна Думка (та й "Нові Дні" — Ред.) є "оунівське видання".

НА МЕДИЧНІ ТЕМИ

Жінка, вагою 240 фунтів, виїхала в гори, з метою втратити пару дозень своєї ваги. Пробувши там місяць, пише до свого чоловіка: "Мій дорогенький, я пробула тут один місяць і втратила половину своєї ваги. Як довго ще мушу тут бути?"

"Моя найдорожча, я вишлю тобі грошей, навіть телеграфічно, тільки, скільки ти потребуєш; дуже прошу, — побуть там ще один місяць".

ЛИСТИ ДО РЕДАКЦІЇ

ЩЕ ПРО КУРИЛИКОВЕ ЧИСЛО "Н.Д"

Хоч із запізненням, хочу написати свою думку про січневе число журналу. У мене від нього залишилося дуже сильне враження і я його читала та ще перечитувала, а тепер поділюся своїми думками з іншими читачами.

Дуже цінними були для мене відомості про мистця Василя Курилика. Докладно написав про його творчість Ю. Шевельов, читала уважно, не все зрозуміла. Як видно, належу до тих "мас", що, за висловом автора статті, "інтуїтивно" сприймали творчість мистця.

Рада була прочитати біографію В. Курилика, написану М. Колянківським, а так само інтерв'ю Юрія Горгоги з приятелем мистця, канадцем — професором Дж. Кемпбеллом. Добре, що Редакція присвятила досить багато місця — гарно спом'янути мистця-генія.

Хочу ще згадати обкладинку цього журналу. Там вміщена копія картини В. Курилика, останньої з його альбому "Страсті Христові". Дивився на чорну землю — сучільний цвинтар, на пожежу, на темному небі світиться лише хрест... Враження незабутнє! І нібито до всіх нас обзивається, словами перестороги, наш Пророк: "Схаменіться, будьте люди, бо лихо вам буде!.." Цікаво, чи ще хтось із читачів так сприймав цю картину, як я?

Ще зупинюся на статті Д. Міршукі "Щоденник Винниченка — том другий." Перечитала і на мене вона не зробила особливого враження так само, як і твори Винниченка, які мені колись довелося прочитати. На мою думку в них немає глибокого змісту, то й глибшого спогаду не залишилося.

Та, дочитуючи цю статтю, переді мною виникло: "ЧОМУ?" Там є таке речення (цитую): "Очевидно й тепер в Північній Америці знайдуться себелюблячі індивідууми українського походження, що прикриваються патріотизмом і побожністю, але не можуть ісповідувати візію Володимира Кириловича..." (цитата кінчається) От я й не розумію, ЧОМУ людина, яка не "ІСПОВІДУЄ ІДЕОЛОГІЧНУ ВІЗІЮ" Винниченка, НЕ МОЖЕ БУТИ ПАТРІОТОМ, а, на думку автора статті, лише "прикривається патріотизмом та побожністю..."

Лариса ДОНЧУК, Філадельфія

На нашу думку, цитоване речення треба розуміти дослівно: автор пише про тих, що прикриваються патріотизмом і побожністю, а не про патріотів і побожних, які можуть "ісповідувати" й не Винниченкову візію. — Ред.

**
*

Пересилаю передплату за 1985 рік та \$12.00 на пресовий фонд. Дуже добрий журнал і дуже добре діло виконуєте. Щастя Вам Боже!

О. О. Ліст, Віндзор

ВЕЛЬМИШАНОВНІ РЕДАКТОРИ Й АДМІНІСТРАТОРИ!

...Висилаю "моні ордер" на \$55.00, за післяплату та передплату на журнал "Нові Дні", а решту на пресфонд журналу.

Мушу Вам щиро признатись, що журналом я не зовсім задоволений. Правда є в ньому деколи цікаві статті, але чомусь Ви не відзначаєте роковин наших визначних культурних та громадських діячів. Маю на увазі, що в 1982 р. минуло сторіччя народження визначної постаті культурного життя в Україні перед першою світ. війною Микити Шоповала, основника літературного журналу "Українська хата", визначного політичного діяча. Також минуло сторіччя народження визначного літературознавця, редактора творів Шевченка, Леоніда Білецького. Всяку "мелоч" згадують різні газети та журнали при різних "оказіях", а справжніх творців української науки і культури забуваємо...

Ось в "Українському Голосі" якийсь... примітив спаллює діячів Визвольних змагань саме у роковини проголошеної ними Української Держави. Прикро стає, що ця колись поважна газета останнім часом містить усіякі пасквілі різних примітивних "політиканів".

Не можна погодитись теж з П. Одарченком з словом "митець". Від чого воно походить: від МИТА чи МИТНИЦІ, бо якщо це творець якоїсь мистецької речі то повинен бути МИСТЕЦЬ, а не митець. Також "майстерниця" виглядає так само смішно, як у покійного П. Шепти — балерина — "танцюрка". Нарікаємо на наших "воріженьків", що калічать нашу мову, але і ми тут у вільному світі не дуже то її плакаємо...

П. Данилюк, Вінніпег

Шановний Пане Данилюк!

Ми часто незадоволені журналом з цих же причин, що й Ви. На жаль, наші компетентні автори щораз менше пишуть на актуальні важливі теми, а дехто вже й не пише цілком. Це стосується і наших редакторів, які заробляють на хліб не редакторською, а іншою працею.

М. Дальний

КОРОТКО ПРО НОВІ ДНІ"

Радо висилаю передплату на "Нові дні", з пресовим датком включно, бо з "Нових днів" я багато навчився, — це добрий журнал і на високому рівні.

Василь Пакуляк, Мінеаполіс

Пересилаю чек на 25 дол., з чого 18 дол. передплати на 85 рік та сім дол. на пресовий фонд. Ре-

дакції признання за дуже добре і цікаве редагування.

Роман Завицький, Філядельфія

... Мені дуже подобається журнал "Нові Дні" і я читаю його з великою приємністю. Бажаю Вам... доброго здоров'я в такій корисній літературній праці для нас, розсіяних на чужині.

М. Сушко, Гамільтон

НІБИТО ЛЕКЦІЯ...

Не пишу Вам цього листа, щоб Вас розуму вчити чи перечити Лесі Богуславець про її хист легко і жартівливо описувати, ще й з приповідками, а звертаю увагу Вашу і шановної авторки, що такі твори, як "На прощу до рідної землі" та "Мрія", дуже кепсько відбиваються не тільки на здоров'ї тих наших земляків, що через чисельне зубоскальство потрапили "під дурного хату" десь на Колиму, в Якутію чи в Мордовію, але й тих в так званому "вільному" світі сущих, ще не спійманих на московську вудочку "прощ до рідної землі", висилки пакунків і тому подібного "культурного" обміну.

Я, оце будучи в Торонті, заходив до "Української книги" і купив з десяток московських газет, щоб познайомитись з "родиною" та декілька книжок теперішніх письменників і як не читав, як не обмірковував, а все так виходить, що зуби скалити Лесі Богуславець з тих обставин нема чого. У "Вістях з України" (номер 51/1341/, грудень 1984-го року), є стаття з таким заголовком: "Забудьте дорогу, панове!", де ясно й недвозначно сказано, що зубоскальство, пакунки і все інше, не бажане і небезпечне для наших рідних і близьких, що ще животіють на Батьківщині. Тому вважаю нову затію Лесі Богуславець з її "Мрією" тепер "іздити по рідній землі" та скалити зуби з тих порядків і керівників тої системи справою не потрібною друкування в журналі "Нові дні". Має хист і розум до "подорожівання", нехай "подорожує" де інде, а не у журналі, який нібито стоїть на становищі добра українському народові.

Г. Сірик
Фт. Ері

Шановний Пане Сірик!

Якщо на Ваше здоров'я не впливають кепсько московські газети й "Вісті з України", то можете бути цілком спокійні й за сатиру та гуморески Лесі Богуславець. А втім, якщо б ми зважали на тих читачів, які так легко потрапляють "під дурного хату", то ми вже давно припинили б випуск "Нових Днів". — Редактор.

СПРАВА УКРАЇНСЬКИХ ШКІЛ

(Початок на стор. 37-ій)

відмежування від самої України? Хай відповідь на це питання постараються дати організатори українського шкільництва, маючи на увазі, що ідеологічне відмежування не конче мусить потягати за собою інше відмежування.

Треба думати, що поки ми не переключимось зі сфери мрій у сферу реальності — українське шкільництво в діаспорі не буде розвиватися.

(*"Народна Воля"*)

ТРИЗУБ З ХРЕСТОМ БУВ ДЕРЖАВНИМ ГЕРБОМ УКРАЇНИ ЩЕ ТИСЯЧУ РОКІВ ТОМУ

З нагоди близького ювілею 1000-ліття хрещення Русі-України, Українське Вільне Козацтво видало працю інж. Ант. Кущинського про історично-національне та християнське значення зображення нашого герба з хрестом. Читачі широко відгукнулись своїми прихильними опініями на ту книжку. Частину тих опіній тут коротко подаємо:

... "це прегарна студія та й поважний вклад праці у зв'язку з приготуванням нашої Церкви і нашого народу до відзначення 1000-ліття християнства в Україні..."

15. вересня 1983 р.

ІНОКЕНТІЙ, ЧСВВ

... "то великий вклад в українську історичну науку з нагоди тисячоліття хрещення України. Книжка повинна знайтися в бібліотеці кожної української родини..."

26. вересня 1983 **Любомира і Василь Палагнюк**

Чикаго

... "автор в науково-дослідний спосіб переконує читача, що нашим українським символом є тризуб з хрестом. Розвідку з приємністю перечитає кожний українець зі серцем і душею християнською..."

6. жовтня 1983

Іван Сарвадій

... "Прошу прийняти мою щирі і сердечну подяку за обдаровання мене Вашою цінною працею. Ця книжечка знайде відповідне їй місце в моїй приватній бібліотеці..."

10 листопада 1983

МСТИСЛАВ
Митрополит

... "Видання гарне і дуже вчасне... і треба тільки, щоб воно широко розійшлося й дійшло до розуму й серця наших людей..."

8. листопада 1983

Павло Маценко

... "Хрест на тризубі об'єднав нашу націю в минулому. Треба сподіватися, що на тризубі знову буде хрест, знову прийде об'єднання нашого на-

роду й Україна стане вільною державою. Ваша цінна праця мусить бути в християнській хаті, а особливо там, де є діти, де росте наше покоління. Воно може знову поставити хрест на тризуб."

19. XI.83

о. **Константин Каліновський**

"...Праця... дуже цінна і корисна бо вийшла саме коли Україна наближається до великих святкувань 1000-ліття..."

15.III.84.

о. **Ігор Хабурський**

"...Ви дуже добре зробили, що видали розвідку ще перед нашим ювілеєм тисячоліття, може дехто із... слабих християн зрозуміє, що не меч, а хрест св. Володимира може нам принести вільну самостійну і суверенну державу..."

2. травня 84

о. **Володимир Ковалик ЧСВВ**

"...Воно добре було б, щоб герб України був тризуб з хрестом, і треба до того змагати, але все таки мусить бути порядок і треба шляхом переко-нування з нагоди тисячоліття хрещення України довести, щоб цей тризуб став національним гербом. Гратулюю Вам за джерельну і гарну та цінну працю..."

4.III.85

Єп. **ІВАН ПРАШКО**

Зміст книжки "Державний герб Християнської України складається з кількох розділів. В ній подане також Почитання святого хреста — з проповіді о. Ф. Білецького, "Хрест" — вірш Івана Франка, "Київ" — вірш о. В. Прийми, назви 45 використаних джерел. 80 сторінок друку, високої якості папір з 27 ілюстраціями, з яких дві кольорових: мозаїка хрещення Русі-України та проект державного герба України згідно з геральдичними приписами.

З великого накладу лишилась невелика кількість. Книжку можна набуті за передплату CIM (7) американських доларів з пересилкою, звертаючись на адресу:

ANTIN KUSHCHYNSKYJ

2346 W. Rice Str., Chicago Ill. 60622, USA

ПІД ЯРМОМ СТАЛІНА І ГІТЛЕРА

Андрій Роспутько: **Мої Спогади**, накладом вдови автора, Філадельфія, 1983, 120 стор.

Появилось багато українських книжок і статей про життя українців під советським режимом, а менше про їх життя під режимом Гітлера.

Вітаю книжку Андрія Роспутька. Життя його і його сім'ї свідчить про жорстокість і величезний гніт влад большевицької і нацистської. і спогади селянина, коваля, робітника і механіка з Дніпропетровщини, який був вірним сином українського народу, зворушують читача до глибин. Тішмося, народу, зворушують читача до глибини. Тішмося, що він з сім'єю вирвався з одного і другого пекла, знайшовши в США спокій і щастя на старші літа. Нас болять серця за мільйони українських селян і робітників, які згинули безвинно в часі пляновано-го Москвою голоду чи від куль червоних і нацистських катів.

Розпутько описує свої тяжкі переживання від царських часів, почерез революцію, добу Леніна і Сталіна, під окупацією Гітлера, опісля в таборах Ді-Пі. Хоч був невинний, як мільйони інших українців, він мусів всі страхиття переносити на власній шкурі на Україні і на висланні. Він показує правдиве лице російського комунізму й імперіалізму. Хто прочитає ці цікаві спогади, той краще оцінить нашу свободу і демократію в Америці й в Канаді. Цю книжку можна набуті за 5 доларів в його вдови:

Mrs. Olga Rosputko

8234 Burnholme Ave.

Philadelphia, Pa. 19111, U.S.A.

Павло Юзик, сенатор Канади

ВІСТІ З УКРАЇНСЬКОГО МУЗЕЮ КАНАДИ

● В Українському Музеї Канади розпочалась праця над новим проектом, здійснення якого дасть змогу фахово впорядкувати й опрацювати кращі зразки українських вишивок у спеціальних альбомах. УМК і його філії збирають і нараховують уже понад 2000 таких зразків. Теперішній проект фінансує відділ Культури й Рекреації Саскачевану.

● На Великдень радіостанція Саскачеванського університету передала півгодинне інтерв'ю з Марією Кіщук — референткою дослідів і спеціальних проектів Музею — про мистецтво української писанки. Марії Кіщук недавно доручено опрацювати програму основних курсів з музеєзнавства для Саскачеванської Асоціації Музеїв.

● Від 19-го до 30-го серпня УМК знову спонсує табір "Веселку". Використовуючи рідкісні ресурси Музею, молоді учасники (7-11 років) вивчатимуть українську мову, пісню, танець, народне мистецтво та братимуть участь в культурних імпрезах Музею.

● Цього року Музей знову влаштував виставку під час Українського дня в Саскачеванському університеті. Цим разом темою виставки була Буковинська область України. Глядачі сприйняли виставку з захопленням. Під час великоднього сезону Музей влаштував у себе і в різних школах майстерні розмальовування писанок. Ці майстерні для понад 300 учасників організувала Зеня Гавриш з допомогою добровольців.

● Музей виготовив для загального вжитку зразки автентичних народних гуцульських і полтавських костюмів. Ці зразки для дітей, молоді і дорослих було виготовлено після докладних фахових дослідів, з частинною фінансовою допомогою від Національних Музеїв Канади й програми публікацій Бюро державного секретаря. Зразки вкортці можна буде купити у всіх філіях Музею та в відповідних крамницях.

Широка й корисна праця Музею потребує постійної допомоги від всієї української громади. Ваші, звільнені від дохідового податку чеки Музей просить посилати на таку адресу:

UKRAINIAN MYSEUM OF CANADA

910 Spadina Cres. East

Saskatoon, Sask. S7K 3H5

POSTAGE PAID AT TORONTO
Second Class Mail Registration
Number 1668

if not delivered please return to:
NOWI DNI

Box 235, Etobicoke, Ont.
Canada M9C 4V3

ПОЖЕРТВИ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД "НОВИХ ДНІВ"

КАНАДА

І. Чернецький, Калгарі	\$12.00
Я. Скрипник, Едмонтон	8.00
Л. Павлюк, Ошава	7.00
Л. Домазар, Торонто	7.00
І. Бабин, Тандер Бей	7.00
А. Різник, Тандер Бей	5.00
А. Литвиненко, Вінніпег	2.00
В. Новак, Вотерлу	2.00
В. Гоначрук, Кіченер	2.00

США

О. Фіріщак, Чикаго	\$12.00
Г. Назаренко, Детройт	7.00
Г. Шембель, С. Бінггемптон	7.00
о. М. Лисенко, Гот Спрінгс	7.00
Г. Рябокін, Сент Пол	5.00
М. Француженко, Роквіл	2.00

АНГЛІЯ

М. Шгунь, Лондон	фт. стер. 50.00
С. Сенявський, Бидфорд	3.00

АВСТРАЛІЯ

Н. Н.	100.00
Г. Коринь, Бендура	кан. дол. 21.00

НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ ПРИЄДНАЛИ:

М. Качура, Бімсвіл, Канада

Щире спасибі всім за допомогу і пожертви
Редакція й адміністрація

НОВІ НАДІСЛАНІ КНИЖКИ Й БРОШУРИ

Іван Безпечний. **Теорія літератури**. Торонто, Канада, вид-во "Молода Україна", 1984, 304 стор.

Ігор Качуровський. **Фоніка**. Мюнхен, Український Вільний Університет, 1984. 207 стор.

Віталій Русанівський. **Наша мова калімова**. Київ, Т-во "Україна", 1984. 78 стор. Ціна 15 коп.

Лідія Бельська і Валентина Соколенко. **"Топ Українціан перформес"** (англ. мовою). Київ, Т-во "Україна", 1984." стор. Ціна 20 коп.

Дмитро Головка, упорядник. **Любіть Україну — вірші українських радянських поетів**. Київ, Т-во "Україна", 1984. 124 стор. Ціна 35 коп., ілюст.

Dmytro Chub. **Shevchenko the Man; the intimate life of a Poet**. Translated from the Ukrainian by Yuri Tkach. Toronto—Chicago—Melbourne, Bayda Books, 1985. 159 p., illus.

Dr. Julian Movchan. **El Antisemitismo — causas orígenes y como remediarlo**. Buenos Aires, J. Serediak, 1985. 29 p.

Jahrbuch der Ukrainekunde. München, Arbeits- und Förderungsgemeinschaft der Ukrainischen Wissenschaften, 1984. 375 s.

Юрій Буряківець. **Рідного краю галузка**. (Зібрані поезії). Нью-Йорк, Вид-во "Вільна Думка", 1985. 452 стор., портрет. Ціна не подана.

Sviatosław Hordynsky. **Die Ukrainische Ikone. 12 bis 18 Jahrhundert**. Aus dem Ukrainischen übersetzt von Lidia Kaczurowskyj Kriukow. München, Ukrainische Freie Universität. 1980. 59 s., illus.

Theodor Mackiw. **Ivan Mazepa — Hetman der Ukraine und Reichsfürst des Heiligen Römischen Reiches**. München, Ukrainische Freie Universität, 1984. 56 s.

У ВИДАВНИЦТВІ "НОВІ ДНІ" МОЖНА
КУПИТИ ТАКІ КНИЖКИ:

Шкільні підручники:

Іван Бережний, **УКРАЇНСЬКА МОВА**
(початкова граматики ч. 1) \$3.50

Петро Волиняк, **КУБАНЬ, ЗЕМЛЯ
УКРАЇНСЬКА КОЗАЧА** 1.00

Софія Гаєвська, **TREASURES OF THE
CENTURIES** (англійською мовою) 5.00

І. Багрянний, **СКЕЛЬКА** 10.00

Dmytro Chub, **THIS IS AUSTRALIA**
(англ. мовою) 3.50

Dmytro Chub, **WEST OF MOSKOW**
(англ. мовою) 6.50

Дм. Чуб, **В ЛІСАХ ПІД ВЯЗЬМОЮ** 6.50